Kulturně společenský **časopis**
2010 • 3
na internetu

DOBRÁ ADRESA

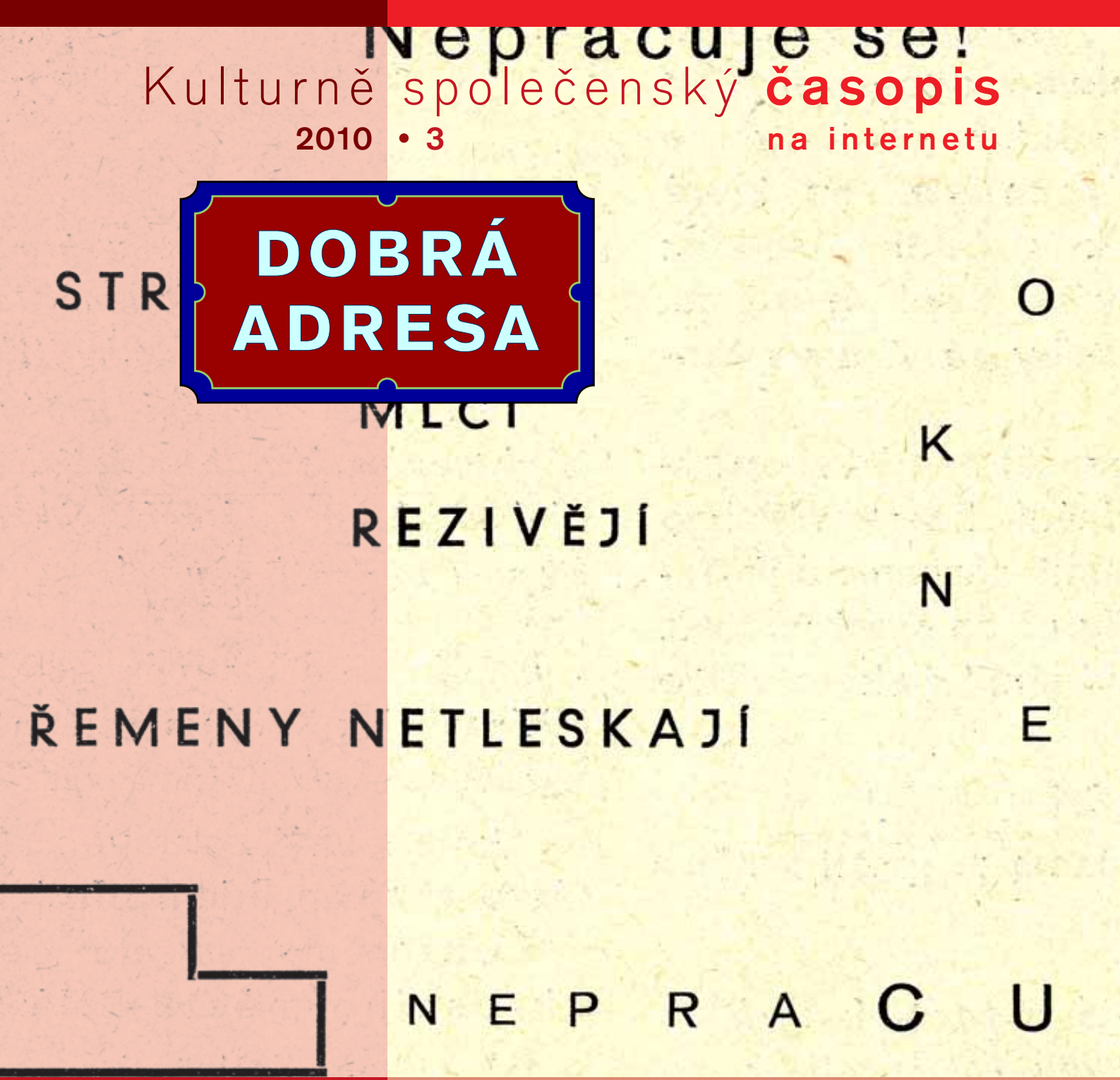

Z obsahu

Poezie očima brutální svobody

Obrana Abeho Knabeho

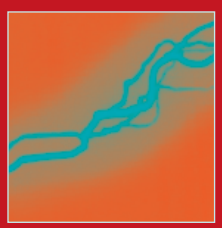

Cesta do pravěku: česká literatura 20. století

Obsah:

Šarže první

Jan Štolba: **Poezie očima brutální svobody aneb Co nenajdete v I. dílu Antologie české poezie** (4)

Johanna Franková: **Obrana Abela Knabeho** (12)

Šarže druhá

Jiří T. Král: **Královiny** (20)

Jakub Šofar: **Bloudění hvozdy všemi** (24)

Michal Šanda: **Z antikvariátních banánovek – Naše republika** (28)

Michal Kliment: **Extase československého filmu** (32)

Michaela Macková: **Burani z Buranteatru** (35)

Veronika Štefanová: **Tramtarii vládne komiksový hrdina** (36)

Michal Kliment: **2D versus 3D** (38)

Radim Kopáč: **Kočka v 5. patře** (40)

Pozornosti ctěného publika doporučujeme... (43)

Šarže třetí

Boj o Fedora Soldana. Cesta do pravěku (dokumenty doby) (44)

Slovo agitátora: I. sjezd československých novinářů 23. a 24. října 1948 (58)

SYSTÉM NAVIGACE: KLEPNĚTE!

První stránka (titulní):

BYLO od č. 1/00: Klepnutím na „Z obsahu:“ se dostanete na str. 2 (obsah). Klepnutí na malé obrázky a jednotlivé body „Z obsahu:“ Vás přenese přímo na příslušné stránky. **NOVĚ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ se otevřou naše internetové stránky www.dobraadresa.cz v aktuálním prohlížeči. Klepnutím na střed obrázku se dostanete na popisek a tiráž na str. 2.

Druhá stránka (obsah):

BYLO od č. 1/00: Klepnutí na jednotlivé body obsahu Vás přenese přímo na příslušné stránky. Klepnutím na naši e-mailovou adresu se Vám otevře nám adresovaný dopis v aktuálním e-mailovém programu. **NOVĚ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ a na popisek k obrázku na první straně se dostanete na první (titulní) stránku. Klepnutím na slovo „Obsah:“ se Vám zvětší obsah přes celou šířku okna.

Další strany stránky (včetně druhé s úvodníkem):

BYLO od č. 1/00: Klepnutím na jednotlivé internetové resp. e-mailové adresy se Vám otevře příslušná stránka resp. se Vám nadepíše příslušný dopis v aktuálním programu. **NOVĚ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ v levém nebo pravém horním rohu stránky se přesunete na str. 2 (obsah).

KLEPNĚTE SEM!

DOBRÁ ADRESA

Na titulní stránce: z Naše republika (k článku na str. 28)

Dobrá adresa, kulturně-společenský časopis na internetu, číslo 3, ročník 11. E-mail: dobraadresa@firstnet.cz. Vydávají Přátelé Dobré adresy. Šéfredaktor: Jakub Šofar. Zástupce šéfredaktora: Štefan Švec. Redakce: Václav Dvořák, Martin Groman, Kateřina Komorádová, Štěpán Kučera, Michal Šanda, Petr Štengl, Martin Vokurka, Pavel Voňka. Grafická úprava a výtvarná redakce: Jakub Tayari. Výstavba internetových stránek: Libor Koudela. Neoznačené fotografie archiv redakce, kresby Corel Corporation. Časopis vychází s laskavou podporou Ministerstva kultury České republiky a Nadace Český literární fond. Redakcí nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Technická podpora studio Grafin a FirstNet a. s.

Literární zádrhele

Karl Thurgau von Jabkowicz

Komentář k básni Karla Šiktance Černé děti (1951) a báseň samotná jsou tištěny braillovým písmem.

Vážení čtenáři a prohlížeči,

jak říkal Velký kormidelník Mao Ce-tung, kádry jsou sice základ revoluce, ale protože by mohly zvlčit, je třeba je pravidelně obměňovat (neplatí samozřejmě pro post Velkého kormidelníka). Dobrou adresu zajímají dobré nápady, takže v následujících měsících zase trochu protočí funkci editora.

Měsíc březen jsem si pro svoji ideologickou práci v internetovém terénu nevybral náhodou. Je to dobrý měsíc, dříve si ho Knižní velkoobchod zvolil jako hostitele knihy, protože v tom měsíci byly průměrné měsíční prodeje nejhorší v celém roce. Z edukativních důvodů připojuji informaci, že Knižní velkoobchod v době své existence nakupoval od nakladatelů knihy do distribuce za velkoobchodní cenu méně rabat 30 procent. Nechával si sedm procent a zbylých 23 procent byl „výdělek“ jednotlivých krajských knižních obchodů z prodeje na jednotlivých prodejnách. Ano, Komenský forever!

Březen je především naděje, že už půjde zima do řiti. Letos je tento požadavek daleko naléhavější.

Z březnové „produkce“ bych si dovolil propagovat předmluvu Jana Štolby, která nebyla zařazena do Antologie české poezie z Dybbuku, a pak povídky Johanny Frankové. V těch vidím velký příslib, že by zase někdo mohl zamíchat tou naší českou literární kaší. O koláži z korespondence o vydání či nevydání knihy Fedora Soldana musím minimálně napsat, že z ní vane zatuchlý vítr z dob, které já už nechci nikdy zažít.

Jakub Šofar

Šarže první

Poezie očima brutální svobody

Následující text byl napsán jako předmluva k obsáhlé Antologii české poezie. I. díl, vydané nakladatelstvím Dybbuk začátkem letošního roku.

Nakladatelství mě o text požádalo zkraje léta 2009, po nějakém čase od odevzdání se mi však ozvalo, že se jim stať sice zamlouvá, ale nevyhovuje koncepčně. Radši by obecnější komentář. Obsah Antologie je ze své podstaty kontroverzní. Vedle nepochybných mistrů, básníků z řad vězňů nebo undergroundu v ní dostali též slovo „tesiloví" normalizační poeti. Nakolik lze v této věci zůstat „obecný" a zdrženlivý, nechť posoudí čtenáři. Mně se to nepodařilo.

J. Š.

I

S pádem režimu v roce 1989 se nám dostalo svobody až brutální. Jistě, je to skvělé. Také se však dozvídáme, kdo doopravdy jsme. Jak chtiví jsme moci, majetku, jak se jen mrákotně rozpomínáme na skutečný význam pojmu kultura. Jak bezohlední, krutí k sobě dokážeme být, jak snadno zapomínáme. Či naopak: jak těžké je některé věci zapomenout. Díky brutální svobodě zjišťujeme, jak nemožné je uniknout z ustavičné nadvlády ekonomických vztahů, brutální svoboda nám našeptává, že jsme často bez vize, odvahy vidět věci nově a jinak, že sotva umíme číst a psát, zato vzájemně se odírat umíme velmi. Že často nemáme slitování a pokrok pro nás znamená třeba jen cukrkandlově opravenou fasádu. Snad jen při povodni jsme k sobě na chvíli soucitní a solidární, nezapomněli jsme to. Během dvacetiletí brutální svobody se nám podařilo vstoupit do Evropy, zrušit vojnu, znovunastolit trh a jeho fantomatickou „neviditelnou ruku". Úspěšně jsme obnovili standardní demokracii – v níž přesto straší strana, jež je podle zákona zločinná, reálně však žije a prosperuje. Po dvaceti letech brutální svobody odsud stále odcházejí Romové a za zločiny padesátých let byl odsouzen jediný viník – šestaosmdesátiletá stařenka. A kultura, literatura? Jistě, jsou svobodné a je to skvělé. I jejich volnost však kopíruje brutalitu volnosti obecné. Ani dvacet let svobody nestačilo na vydání spisů Jakuba Demla. Zato jsme se brzy dozvěděli, jak moc máme rádi komerční literární mainstream, telenovely a big

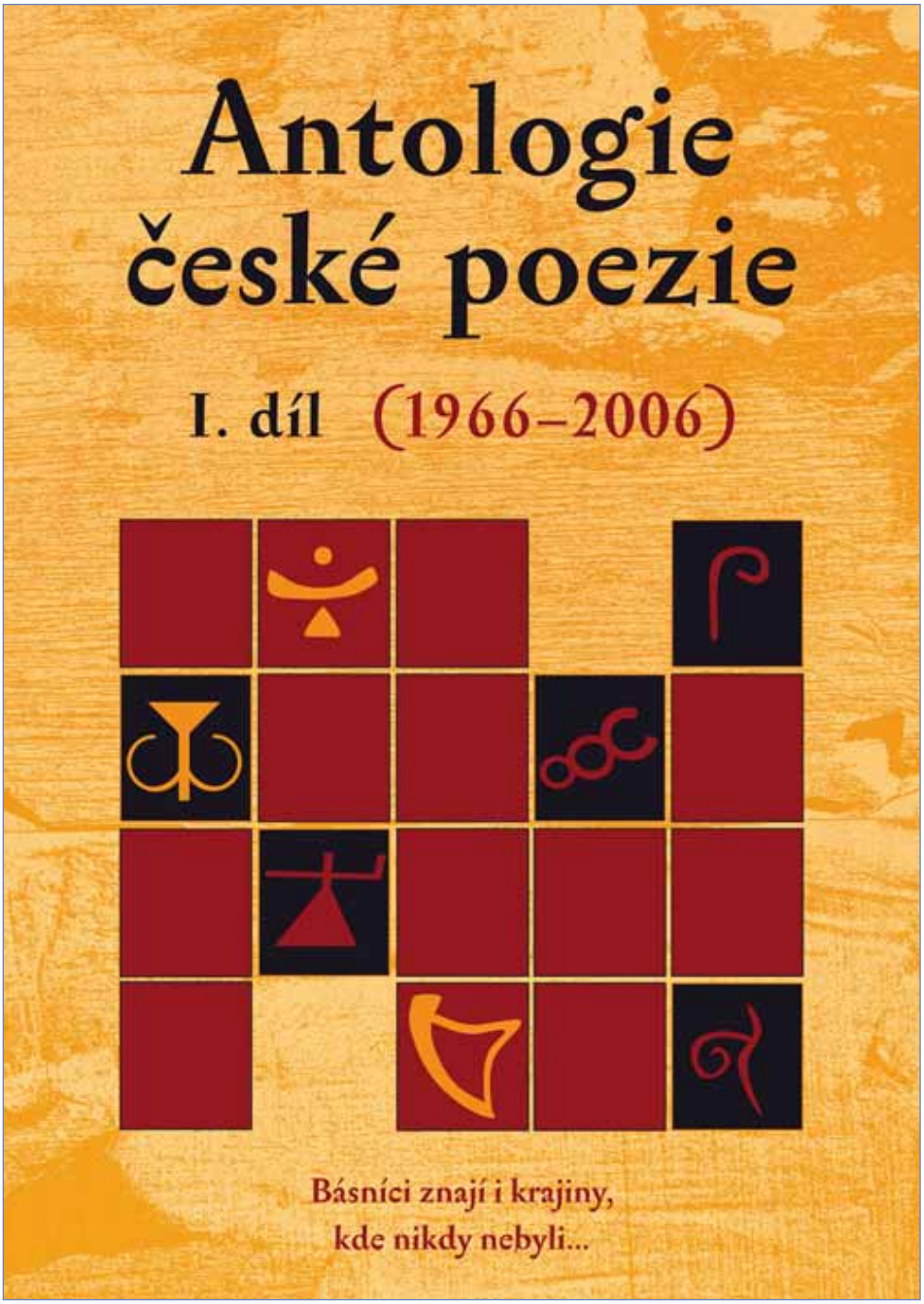

brothery, jak jsme bezbranní vůči bulvárnímu myšlení, jak těžké je rozpomenout se, co znamená natočit opravdu lidský film... Trhák uprchlého zločince nabízejí knihkupci rovnou u pokladny. Zatímco kdesi vzadu se neprodejně krčí svazky „minorum gentium“, totiž poezie. Ale to je přece normální, to se děje všude na světě, že?

I antologie, již máme před sebou, odráží po svém brutalitu svobody, které se nám dostalo. Pětisetstránkový soubor veršů 190 autorů se pokouší o nemožné: podat ucelený obraz českého básnictví od poloviny let šedesátých až po dnešek. Přičemž klade důraz na básníky starší (narozené před rokem 1940, není to však pravidlem), jejichž tvorba, velmi zhruba řečeno, nalezla dovršení spíš v letech šedesátých až osmdesátých, případně byla uzavřena. Zatímco tvorbou relativně mladších autorů, pro něž je – zase zhruba řečeno – stěžejní poslední dvacetiletí od poloviny let osmdesátých po dnešek, obsáhle navazuje II. díl antologie z roku 2007. „Ucelený“ obraz, jehož si může naše svobodné obhlížení poezie dopřát, odhalí krajinu nespojitou a přerývanou. V jediném svazku najdeme jména čítanková i docela neznámá, jsou tu básníci po celý život publikující vedle těch, co to měli zakázáno. Autoři, kteří byli pro své životní přesvědčení vězněni, tu sdílejí prostor s literáty v pravém slova smyslu režimními. Vedle básníků, co zůstali celý život doma, jsou tu exulanti hned dvou emigračních vln, poúnorové i posrpnové. Plus pár těch, co vycestovali ještě před válkou...

Najdeme tu básníky, kteří se stali ztělesněním noblesního ostychu a pokory, uměleckého a životního ústraní. Vedle nich jsou tu ti, jimž žádný ostych nebránil nepřímo, ale i docela zjevně upevňovat totalitní režim. Najdeme tu emigranta Ivana Blatného – a jeho přítele Josefa Kainara, jenž se ho jako zrádce zřekl. Jsou tu autoři normalizační – spolu s Antonínem Brouskem, jenž v exilu podrobil jejich díla sžíravé kritice ve sborníku Na brigádě. Najdeme tu postavy přijaté do oficiálního literárního kánonu, ale i básníky podzemní a okrajové. Vedle nositele Nobelovy ceny Jaroslava Seiferta o svém tichu v anonymní hospůdce sní Petr Taťoun, s Karlem Milotou či Jiřím Kolářem, jež většinová kultura ocenila významnou Seifertovou cenou, sdílejí prostor „výtržníci“ Miroslav Skalický a Milan Koch, příslušníci literárního „rubu“, kánonu provždy menšinového, opozičního, rebelantského. A vedle těch i oněch navěky něžně provokují svým svatým outsiderstvím třeba Oldřich Wenzl nebo nezvěstný Karel Šebek.

Naše brutální svoboda ovšem roste na půdorysu předchozí nesvobodné éry, kopíruje reliéf jejích přeryvů a mezer. V historii moderní české poezie 20. století odhalíme nespočet skrytých i do očí bijících absurdit. Jde o dějiny proudů a protiproudů, potlačovaných, paradoxních siločar. Zatímco zjevná básnická tradice se přimykala k méličnosti a imaginativnosti halasovsko-nezvalovské, stranou zůstala křehká mystika a myslitelství Hermora Lilii či docela odlišný vnitřní rytmus veršů Milady Součkové. Zatímco oficiální kánon upřednostňoval čechravou imaginaci a humanistický patos, na dlouhý čas byl do stínu odsunut civilis-

Šarže první

Zatímco autoři oficiální opatrně, ba občas s dávkou shora posvěceného „rebelantství“, jež působilo o to oportunističtěji, dál rozmělňovali mělicko-imaginativní poetický úzus, kdesi jako potlačené svědomí „neexistovali“ básníci zakázaní (Karel Šiktanc, Petr Kabeš) či undergroundoví (Egon Bondy, Ivan Jirous, Andrej Stankovič). Ti nejenže přistupovali k tvorbě z opačného pólu společensko-politického, ale také z úplně jiné strany umělecké.

mus Skupiny 42 a pozdější věcně magická metafyzika Ivana Blatného. Když na přelomu padesátých a šedesátých let květňáci „objevovali“ poezii všedního dne, v undergroundovém propadlišti dávno žila trapná poezie Egona Bondyho, drsně reálný poetismus Bohumila Hrabala, bledá věcnost Jana Hanče. Podobně ani obleva šedesátých let nestačila na to, aby se plně etablovala tvorba tzv. druhé surrealistické vlny; její autoři se dočkali opožděné publikace až v exilu (Petr Král) či v letech devadesátých (Stanislav Dvorský) nebo dokonce teprve dnes (Vratislav Effenberger).

A výčet trhlin nekončí. Normalizace, střídající relativní volnost let šedesátých, sice měla své oficiální básníky, ti však pramálo solidarizovali s faktem, že tu souběžně živoří ještě literatura zakázaná. A lze vůbec o poezii nové undergroundové vlny říci, že byla poezií zakázanou? Vždyť se jí žádné publikační možnosti ani stínem nedotkly, její autoři neměli v občanském či profesním životě nic s literaturou do činění, přicházeli zcela odjinud a psali úplně jinak, v pokřivených podmínkách, jež však byly jediným prostředím, které tito psavci znali. Představovali skutečný plebs, který si zdola tvořil vlastní kulturu. Zatímco autoři oficiální opatrně, ba občas s dávkou shora posvěceného „rebelantství“, jež působilo o to oportunističtěji, dál rozmělňovali mělicko-imaginativní poetický úzus, kdesi jako potlačené svědomí „neexistovali“ básníci zakázaní (Karel Šiktanc, Petr Kabeš) či undergroundoví (Egon Bondy, Ivan Jirous, Andrej Stankovič). Ti nejenže přistupovali k tvorbě z opačného pólu společensko-politického, ale také z úplně jiné strany umělecké. K tomu připočtěme zástup básníků píšících v exilu a pár výjimek, tvořících a publikujících zevnitř takzvané „šedé zóny“ (Jan Rejžek) – a máme schizofrenii, jíž se máloco vyrovná.

Je tedy zásluhou brutální svobody, že se v jedné antologii sejdou klasik Holan s drsným undergroundovým outsiderem Skalickým, za surreálného doprovodu tesilových pěvců normalizace. Napadne nás: je to vůbec spravedlivé? A od čeho by se měla případná spravedlnost odvíjet, od umělecké kvality či snad od kvalit morálních a lidských? Kdo a jak by měl právě lidské a morální kvality „exaktně“ změřit, říkáme si pochybovačně, ačkoliv zároveň víme, že je nad slunce jasnější, kdo byl kdo. Vědět, ale nebýt schopen s konečnou platností rozsoudit, i to patří k vlekle schizofrennímu stavu, jejž jsme podědili. Editoři antologie nakonec dali přednost spravedlnosti širší a svým způsobem krutější: tito všichni, shromáždění uvnitř jednoho svazku, v dané době psali „spojeni“ vztahem k jedné zemi, společnému jazyku a dějinám, jež si nevybírají.

Jak tedy: svoboda jako poznaná nutnost – nutná brutalita?

II

„Jakživ jsem nebyl v ohni / V tom přímým čestným ohni / Přímé palby...,“ píše ve svém mocném Bombardovacím blues Josef Kainar. Zní to pateticky? Snad, ostatně sám autor zkouší patetický tón tlumit hovorovou dikcí. Kainar, jemuž někteří nemohou přijít na jméno, všichni se ale shodnou, že básník to byl „od boha“, tu mluví za řadové civilisty, kteří sice z brutality dějin nejsou vyvázáni, přesto jako by je kdosi vystrčil za dveře. V ohni přímé palby ne, jen v poli všedních životních nástrah. „No ale ve sklepě / To jo Tam si nás připravovali...,“ pokračuje Kainarův song s hořkostí už také trochu mířenou dovnitř. Verše by nás mohly dovést k širší otázce: jak je to s „přímou palbou“ zkušenosti v poezii, jejíž sumu antologie předkládá? Jak se různé poetiky vyrovnávají s životní zkušeností, v jakém jsou k ní vztahu?

Jednu skupinu básníků vytkněme hned zkraje do čela. Totiž ty, jež přímá palba dějin sežehla: básníky vězněné. Nespojuje je

žádná specifická poetika. Jejich zkušenost je však pojítkem podstatným. Tito básníci se namnoze opírají o křesťanskou spiritualitu, jejich je vznosný, symbolický způsob vyjadřování jakoby ovanutý dechem starších časů. Zkušenost vězněných básníků je zásadní. Oni sami však o ní většinou s jakousi noblesní cudností přímo nehovoří, ale metamorfují ji na mnoho způsobů. V básni Leopoldov kněz Anastáz Opasek shrne její trýznivost do prostého (vězeňského) symbolu: „Život / holý jak zeď, / jež k nepřekročení strmí." U Zdeňka Rotrekla se můžeme domýšlet mnoha let pokořování a nezlomnosti třeba v nádherných verších: „Od prachu se učím / nepokorný / umění prachu." A Josef Kostohryz přetavil ve výsostné básni Zašlý obraz, jež je skutečným klenotem, svou zkušenost do dikce březinovsky vznešené, jakoby smířené, v hloubi pod povrchem však neklidně vrásněné moderní tektonikou: „Zachvěním sirým kraj svůj zase poznám..."

Vladimír Holan jako by svým proslulým poustevnictvím v domě na Kampě naopak dával najevo, že nechce mít s „přímou palbou" světa nic společného. Právě jemu se ovšem podařilo svou pozdní lyrikou, již antologie zachycuje, promluvit s nebývalou hloubkou o lidském údělu i o abstraktní niterné podstatě světa a dějin. Holan přetavuje zkušenost do labyrintických, hádankovitých obrazů a formulací, vyznění jeho poezie je někdy až pythické: cítíme, že jsme konfrontováni s intenzivní pravdou, přesto ji nemůžeme lapit. Zůstává zakleta v sobě jako záhadná věštba; prudce námi proniká, sama nedotknutelná. Ačkoliv Holan dokáže být až brutálně fyzický a konkrétní, svět jeho pozdní lyriky je jako celek spíš osobitě abstrahovaný, tvořený věcností, jež hned jako trumf vynáší svůj symbolický potenciál. Byla-li u Opaska zeď tím nejschůdnějším, nejuniverzálnějším, „nejpokornějším" symbolem, pak Holan pojem zdi rozvíjí v nejzávratněji „nepokorných" variacích. Právě hrubá, tolik hmotná zeď je mu věčně provokující zástupkou, shrnutím nejhlubší, nejmíň hmatatelné zkušenosti. Báseň je Holanovi médiem vhledu do jádra zkušenosti, bez toho, že by se zkušenost nutně zjevila ve svém konkrétnějším hávu.

Jaroslav Seifert se ve svých pozdních sbírkách naopak hávu konkrétnosti nezříká. Jeho volně plynoucí verše jsou opakem hádankovitosti, občas bychom řekli, že čteme úryvek ze vzpomínkové prózy Všecky krásy světa: „Na jedné ze svých dávných přednášek / vytrhl náhle Jiří Mahen z kapsy / Lidové noviny. / Svinul je do kornoutu / a jako hlásnou troubou zavolal: / Ať žije poezie! Ať žije mládí!" Zkušenost je shrnuta do pár prostých, opakujících se pravd, zjeví se v sledu podmanivých, někdy docela konkrétních momentek. Potřeba objevnosti, strmé obraznosti či formulační originality jde stranou. Seifert naopak promlouvá jako věkovitý básnický grand, u něhož ani velkoslová či standardní spojení nezazní hluše. Neboť jsou podána z perspektivy stáří, stesku, smíření, ale i nekonečného opojení žitím a láskou „bez konce". Seifert však umí své „prosté" básně mistrně vyvážit. Nenucenost smísí s rafinovaným rozvržením básně, moudrý stesk nechá prostoupit vlídně ironickými protilátkami a nejjemnějším vtipem jako třeba v Deštníku z Piccadilly: „Co zmůže však křehký deštník / proti vesmíru! / Ostatně ani jej nenosím." Zkušenost jako vzdech, sladké vzdání se, sladce potměšilé zvolání.

Morální implikace toho, zda se octl, či neoctl v „ohni přímé palby", pozdního Jaroslava Seiferta netíží. Pro něj tím ohněm vždy přirozeně byly láska, krása a mládí a k této „pošetilé" pravdě se básník beze studu hlásí. I v Bombardování města Kralup se k vizi zkázy nevyhnutelně vine vize lásky. Namísto jízlivé sebehořkosti Kainarova Bombardovacího blues tu padne bezelstně rozhodné: „Už nikdy, válko!" Zvolání tehdejšího mladíčka se prolne vzpomínkou starce, jemuž nezbývá než dávný výkřik zopakovat. Jen jej doplní o varovný obraz kohouta: „Kohout se na mě zadíval / svým zlým černým okem / a dal se do strašlivého smíchu."

Prostota Seifertových pozdních veršů byla matoucí. Publikace Morového sloupu a Deštníku z Piccadilly se podobaly zjevení. Jako by něco bylo „špatně": zakázaný básník, k tomu bard spojený se zlatým věkem svobodné první republiky, oficiálně vydává! Vždyť tyto sbírky nejdříve vyšly jak v samizdatové Petlici, tak v exilovém Indexu. Nadto titul Morový sloup ani nebylo možné nečíst alegoricky. Přesto šlo o verše docela apolitické, jaksi záměrně stařecky mírné. Morový sloup: ve skutečnosti místo milostných dostaveníček! A to autor, pokud nás nemystifikuje, cudně upustil od docela jiného zamýšleného názvu: Knížka polibků... Vydání sbírek věrně odráží dobovou schizofrenii: politickým manifestem se staly verše neškodně nadčasové a všelidské, k jejichž srozumitelné hloubce není co dodat. I tak musely být některé pasáže pro režim noční můrou: „Celý život jsem toužil / po svobodě. / Konečně jsem objevil dvéře, / jimiž je možno k ní vejít. / Je to smrt!" Jako by i básníkova potměšilá nostalgie byla nebezpečně politicky nabitá. Jenže zatímco pro režim bylo oficiální vydání Seiferta bolehlavem, běžný čtenář mohl být v daném kontextu nakonec zklamán. Vždyť zhruba v téže době, kdy sbírky vycházejí, vzniká Srdce svého nejez Karla Šiktance, kniha temně rozehraná, bolestně horečnatý obraz stísněného osudu v zemi sevřené nesvobodou; skladba za jakýchkoli podmínek pro režim nepřípustná. V tomto světle zněly Seifertovy verše až nepatřičně krotce, vyhýbavě. Jejich čas měl teprve přijít.

Tvoří-li Holanův a Seifertův přístup ke zkušenosti do jisté míry protipóly, pak poezie Karla Šiktance v podobě, do níž ji básník rozvinul zejména v sedmdesátých a osmdesátých letech, může představovat syntézu protichůdných principů. U Šiktance nalezneme přímočarost a lidskou vřelost, ale též obraznou a jazykovou magii, ba eskamotér-

Antonín Brousek ve skvělé stati Botanizování na hřbitově (1978) dokonce poukazuje na to, jak si oficiální básníci normalizace ve skutečnosti protřele drželi angažovanou tvorbu vně svého čistě uměleckého díla. Nebylo nutné zjevně přitakávat. Stačilo vágní, nevyhraněnou a třeba i zručně psanou lyrikou udržovat povědomí, že tu stále je „poezie“, žije, vydává se. Právě bezproblémovou lyriku x-tého nálevu režim potřeboval, aby udržel vnější stafáž a mohl tvrdit, že poezie nezašla na úbytě. Jiný oficiální básník normalizace, Jaromír Pelc, píše v jedné básni o realitě přepadající člověka „jako vlk ve stepi“. Tento konvenční obraz má svůj běžně srozumitelný obsah.

ství. Šiktanc dokáže být velmi konkrétní, a zároveň umí konkrétnost silně obrazivě transformovat. Často vyjde ze vzpomínky nebo určité situace, neomylně v nich však vyhmátne obecný, všeplatný význam. Právě na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let v knihách Pro pět ran blázna krále a Sakramenty (vyšly až po převratu pod společným názvem Utopenejch voči, 1991) si Šiktanc začal postupně vytvářet zcela originální poetiku, vášnivou i hravou, robustní i něžnou, fragmentární i neustále se odkazující k jediné celistvosti v pozadí. Zkušenost se tu odráží roztříštěná v tisíci facetách, a přesto scelená do jedné společné mozaiky. I Šiktanc proniká k podobným životním tajemstvím a pravdám jako Holan a Seifert, jeho je však zejména starost o život víc než uhranutí smrtí a nicotou, starost o osud obce víc než „pouhá“ závrať z dějin.

III

Patří-li dosud jmenovaní básníci k těm, u nichž si slovo udrželo svou váhu a pro něž je poezie médiem básnické transformace zkušenosti, pak autoři undergroundu sedmdesátých a osmdesátých let vnášejí do vztahu poezie a zkušenosti bezprostřednost a naléhavost jdoucí „přes“ slova. Poezie jim není ani tak médiem básnického vyjádření, jako médiem samotného zakoušení, oproštění, vpádu do zkušenosti. Tato poezie po svém přehodnocuje estetická měřítka. Proti umu klade intenzitu, nehledanost, „bezhlavost“ výrazu. Chce mluvit o tom, co je natěsno žito. Je prodchnuta spontánní skepsí ke slovu a uměleckým prostředkům. Přitom jde o skepsi radostnou a rvavou: zmocnit se neuctivě slov i toho, co je za nimi. Tady se mísí bezmoc i odhodlání, rebelie i pokora, svoboda připravená bořit i narážet na vlastní zdi. Mluvit „jak mi zobák narost“, ať narostl jakkoli křivě. Padlost a „pokleslost“ indergroundu jsou mimo jiné i výrazem situace, kdy tvorbu „nepokleslou“, takzvaně kultivovanou, poučenou a jistě někdy též inspirovanou bylo zároveň možné docela zbavit obsahu. Étos se odpojil od kvality či spíš od toho, co jako kvalitu dosavadní kánon vnímal.

I v undergroundu nalézáme různé výrazové polohy. Je tu věcně, zenově myslitelský Jiří Kostúr, smolící texty do dřevorubeckého sešitku v zadní kapse: „Krása pro mě / se nachází / i v rozšláplém / ovčím lejně na pastvě.“ Je tu beatnicky rozevlátý Milan Koch, ale i tulácky něžný Petr Taťoun. Je tu hospodský blázen a geniálně rafinovaný jazykový matla Petr Lampl. Miroslav Skalický, frontman kapely Hever and vazenlína, se nepáře s tím, co si o něm pomyslí společnost či totalitní policajti, a už vůbec ne s tím, jak by případně měl zapadnout do českého poetického kánonu: „Já na ten váš bordel klidně můžu srát / klidně můžu srát / skálou chcem se stát.“ Svým způsobem lze považovat tehdejší undergroundové ghetto za tragicky limitované, uzavřené a bez pokračování. Koch zahy-

nul v šestadvaceti pod koly tramvaje. Zemřel i Lampl, v polovině devadesátých let odešel Quido Machulka. Další se odmlčeli, Taťoun po převratu vydal jedinou sbírečku, Skalického nevybíravý protest pozbyl se ztrátou univerzálního nepřítele ostří. Zůstalo však dědictví odvážného, nezávislého gesta a také pár textů, které odzbrojují bezprostředností, s níž bezděčně pronikají k hrůzně i komicky prázdnému jádru věci: „Něco se děje / anebo se nic neděje / ale v každém případě / se něco dít bude / Ano, určitě se něco / bude dít“ (Machulka).

Zatímco Skalický či Karásek byli honěni po podzemních festivalech „druhé kultury“, jejich přibližný vrstevník Jaroslav Čejka uveřejňoval ve sbírkách, jež mu v osmdesátých letech vycházely jako na běžícím pásu, bezelstně se tvářící lyriku: „Noc je světlem rozkrojená / jako teplý bochník chleba. Měsíc pluje po hladině. Utonulé hvězdy hledá.“ Nebyl sám, antologie věnuje normalizačním básníkům celý oddíl. I jejich situace byla – zas po svém – paradoxní. Jistěže nebylo třeba psát jako v padesátých letech o svazácích, rubání uhlí, budování jaderných elektráren či vůbec úspěších socialismu. Antonín Brousek ve skvělé stati Botanizování na hřbitově (1978) dokonce poukazuje na to, jak si oficiální básníci normalizace ve skutečnosti protřele drželi angažovanou tvorbu vně svého čistě uměleckého díla. Nebylo nutné zjevně přitakávat. Stačilo vágní, nevyhraněnou a třeba i zručně psanou lyrikou udržovat povědomí, že tu stále je „poezie“, žije, vydává se. Právě bezproblémovou lyriku x-tého nálevu režim potřeboval, aby udržel vnější stafáž a mohl tvrdit, že poezie nezašla na úbytě. Jiný oficiální básník normalizace, Jaromír Pelc, píše v jedné básni o realitě přepadající člověka „jako vlk ve stepi“. Tento konvenční obraz má svůj běžně srozumitelný obsah. Byli to však až básníci společenského rubu a podzemí, kdo životní pocit člověka vskutku přepadeného realitou dokázali autenticky zpřítomnit. Zatímco oficiální básníci zůstali u bezzubých, odvozených, snaživých pojmenování. Ó jak rychle se naučili tvářit se, že normální život plyne dál a nic nebrání slavit jeho všední strasti-slasti. Z bezpečné vzdálenosti si mohli dovolit i nějaký ten apel, jako třeba Karel Sýs ve sbírce z roku 1980, „odvážně“ nazvané Americký účet: „Máš nejvyšší čas mluvit pravdu / Hladit věci proti srsti…“ Ve sbírce s rovněž nedobově ramenatým titulem Maňana Jaromír Pelc dokonce s „beatnickou“ kuráží hlásí: „Jsem infikován zvláštním virem z kosmu, / který znovu a znovu katapultuje křehké tělo / proti betonové zdi každé podlosti…“ V roce 1984, kdy sbírka vyšla, býval měl šanci se o podobné zdi rozbít namnohokrát…

Karty byly rozdány černobíle, vlastní situace se však vrstvila v mnoha odstínech, často paradoxních. Normalizační autoři vydávají, ale publikačním sítem proklouzne i vězeň padesátých let, nenápadný přírodní metafyzik Josef Suchý. Ačkoliv skácelovský epigon Michal Černík slaví úspěch, sám Jan Skácel je nadlouho umlčen. V normalizačních sbírkách Josefa Hanzlíka nás mohou zarazit verše překvapivě, „nepřípustně“ negativistické. A z druhé strany: při čtení některých Skalického textů (určených ovšem k neotesané hudební produkci) dnes zavníráme tón naruby obrácené agitky… Nakonec nešlo o ryze umělecké kvality. Pravým hybatelem bylo společenské „přetlačování“ mezi podmaniteli a těmi, již se měli konformovat. Tragický, přitom trapně odvěký zápas probíhal vskále mnoha postojů, filiací, animozit, úliteb, neuralgických bodů či naopak překvapivě vakuových míst. Je-li někdo dramaturgem státního normalizačního filmu jako třeba Hanzlík, budiž mu posvěcen i kus (umravněného) negativismu. Zatímco vyděděnec Machulka ať je rád, že mu nalijí v hospodě. A tak si mohli povolení básníci dovolit psát třeba ve stylu bujaře světáckého postpoetismu, ba odvážně postřelovat do vlastních řad, jako třeba Karel Sýs ve svých sbírkách z osmdesátých let. V pár verších z knihy Ze země na měsíc a zase zpátky (1988) Sýs bezděky (ba s krutě nejapnou kriticko-reflexivní přetvářkou, neboť přece mluví též o sobě!) předjal diagnózu schizoidní společenské a kulturní situace, na níž se sám podílel, a jejího antiklimaktického vyšumění do prázdna ve vzápětí nastoupivší éře svobody: „Veselili jste se u vesel / Oheň se smíří s vodou a vzejde pára / blbost padne na chytrost a vyjde škvára / Blahoslavený svět / v kterém není co odpouštět“ – a ještě blahoslavenější svět, v němž jako by se nebylo zač kát.

Jestliže ovšem režim neodvozoval hierarchii toho, co se smí a nesmí, od hledisek čistě uměleckých, ale od tlaků a pnutí uvnitř společnosti, pak hlediska sama se naopak začala pod vlivem vrstevnaté společenské antagonizace měnit a převracet. Poezie se otevřela též jinam, do prostoru, v němž ji nesvazovalo vyjádření nesené tradičně rozvíjenými hodnotami. Přestalo jít „jen“ o poezii s jejími známými (obrazně-mélickými, „halasovsko-nezvalovskými“) atributy, ale do popředí vystoupila znovu obnažená výpověď. Někteří normalizační autoři se dnes snad bijí v prsa, že tehdy bez autocenzury psali, co by stvořili i ve svobodné situaci. Takový postoj jen zastírá tehdejší nesvobodný stav pomocí ex post argumentů dnešní svobodné éry. Člověk se přirozeně vzpírá brát normalizační básníky vážně, odmítá při čtení jejich veršů oddělit dlouhodobý autorský kalkul od příslovečných ryze uměleckých hledisek. Normalizační psaní jistě může mít takzvaně „dobrá“ místa. Avšak jako celek jde o výpověď fatálně uskřinutou, služebnou, vzdálenou pravému smyslu poezie, jak jen možno.

IV

Ale zpět k dobové schizofrenii a nevyzpytatelnosti. Byl třeba takový Josef Hanzlík autorem normalizačním? Ano, publikoval v tom období. Zároveň tu ale jsou náznaky, jak upozorňuje Antonín Brousek ve zmíně-

Zcela jinak si uvnitř básnického idiomu šedesátých let počínal takový Jiří Pištora, zemřelý v osmatřiceti na samém prahu sedmdesátých let. Pištora do této poetiky dokázal neomylně vnášet ostré hrany existenciální a dějinné skepse. Jeho Mezery v paměti, reagující jistě i na atmosféru krátce po srpnové okupaci, mohly vyjít až po čase v exilu a doma teprve po listopadovém převratu. Zde se už nejedná o antropocentrické nazírání, v němž člověk, jakkoli komplikovaný, je všespásnou „tečkou“ za čímkoli.

Žárze první

né stati, že Hanzlík mohl být z oficiálního obrazu tehdejší poezie též pozvolna a tiše vytlačován. Každopádně šlo o básníka, jenž se zpočátku vyprofiloval jako výrazný objev šedesátoletní poetiky. Spolu s ním tento různorodý fenomén vějířovitě vytvářela plejáda dalších básníků, od Jany Štroblové po Miroslava Floriana, od Josefa Peterky po Jiřího Pištoru. Květňácká „poezie všedního dne“ se na přelomu padesátých a šedesátých let prosadila a dala posléze vzniknout jako celek těžko definovatelnému, přesto rozeznatelnému vágně humanistickému „stylu“ let šedesátých. Zde se vše dělo v úběžníku člověka a lidství. Akcenty metafyzické či existenciální ustoupily povšechně etickým, hodnotově více či méně předzjednaným pohledům na moderně zproblematizovaný, „závratně mnohorozměrný“ (řečeno s Miroslavem Holubem), civilně heroický, vposled však základním „domovským“ hodnotám navracený lidský život. (Nabízím ovšem tento pohled na rozrůzněnou liberální éru 60. let s vědomím, že jde o pouhou skicu; mnohem širší a autentičtější pojetí tehdejší poezie – s přihlédnutím k její dvojí, publikované a nepublikované tváři – podává například Petr Král ve stati K české poezii 60. let, Tvar č. 7, 1992.)

Existenciální či metafyzické momenty rozpuštěny do vágních lyrických formulací („Kdo ví, jak budem vysloveni“ – Petr Skarlant); všemocný symbol krve pohotově připraven („Bolavá rezavá krev“ – Josef Hanzlík). V rámci tohoto poetického „idiomu“, používajícího různorodé výrazové prostředky a nemajícího zřetelné vyhranění, šlo pak vždy o to, s jakou mírou inspirace, existenciální vehemence či metafyzické intuice se jej který autor zmocní, uzpůsobí si ho k obrazu svému. A jistěže byly výjimky, jež amalgám „člověčiny“ dokázaly znejistit, obejít, podvrátit; vedle autorů jako Petr Kabeš či Ivan Wernisch, jež představuje II. díl antologie, to může být takový Karel Bodlák, byť o generaci starší: „Jak pochoduje, jak se blíží / nelidský univerzální smích…“ Jan Skácel zas byl schopen z téhož člověčenského kadlubu stvořit jednou místa až moc apartní – a vzápětí plná všední, oproštěné hloubky: „A jsou tu věci, které po nás / nebudou patřit nikomu / u dveří v síni na hřebíku / kroužek a klíče od bytu…“

Poetika, již tu velmi zhruba označujeme jako „šedesátoletní“, vyvolává pocit, že před autentickou zkušeností je vždy nějak upřednostněno humanistické zobecnění a zarámování a též různě variovaný, avšak více méně esteticky způsobný, typicky kultivovaně rozmytý poetický instrumentář. Je zajímavé sledovat, jak rysy této poetiky přežívají i později, kdy liberálně angažovaný esprit „šedesátých“ znenáhla vyprchá. Kamil Bednář vynáší ve sbírce Na konci tisíciletí (1973) úporně příznačné „zelené eso lidství“ (antologie se ovšem snaží přinést i jinou, rozervanější a niternější Bednářovu polohu). Miroslav Holub, jenž do poezie šedesátých let vnesl osobitou racionalistickou notu, píše ještě koncem devadesátých let verše jako vystřižené podle šedesátoletního vzoru: „Nahý na nahé zemi… Vinen na provinilé zemi / Sisyfos. // A jak se jmenuje?“ Podobně jako Holubovi se i Janě Štroblové posléze daří posunout člověčenský akcent k tvrdším veršům civilizačně kritickým: „Hej, je tu někdo? / Jen / člověk. Už provždycky / všeho pán… Svět jím přehnojen / sněden…“ Že by antropocentrismu hořké plody? Stojí za to srovnat takové verše s příkře ironickou verzí „člověčiny“, již proti tomu vznáší samizdatová Jiřina Hauková: „A štěkot psů a štěkot psů / psů v psinci nalezených psů / štěkot psů ve vsi nad mořem / psí štěkot všech psů…“

Neposkytly vágní humanismus a civilní heroismus nakonec docela úrodnou půdu amorfní „neškodnosti“ oficiální normalizační poezie? Zrovna Josef Hanzlík píše v pozdějších letech kultivovaným perem verše, jimž vládne apartní smyslově obrazná bravura, básník v nich dokáže obratně navodit jakousi civilně myslivou, napjatě abstraktní atmosféru, suverénně rozprostírá metaforickou či psychologizující síť, neváhá si vypůjčit křesťanskou motiviku, jindy rozezní notu existenciální nejistoty… Úhrnem však jde o verše fatálně stižené povšechností, prolnuté všeobsažnou prázdnotou. „Jak se to vlastně máme / my věčně žízníci / my usilující / ach jak se vlastně máme / my dosud kráčející // ani se neptejte / přátelé.“ Vskutku: radši se neptat, aby nedošlo na riziko odpovědi. Tato poezie jako by ztratila pevný bod; zručně hmatá do všech stran, ale ničeho se nedotkne, nikam nedosáhne, k ničemu nepřilne. Je logické, že vpravdě důsažnou poezii by normalizační režim sotva toleroval. Jaroslav Seifert budiž výjimkou, jež oficiálním místům zamotala hlavy.

Zcela jinak si uvnitř básnického idiomu šedesátých let počínal takový Jiří Pištora, zemřelý v osmatřiceti na samém prahu sedmdesátých let. Pištora do této poetiky dokázal neomylně vnášet ostré hrany existenciální a dějinné skepse. Jeho Mezery v paměti, reagující jistě i na atmosféru krátce po srpnové okupaci, mohly vyjít až po čase v exilu a doma teprve po listopadovém převratu. Zde se už nejedná o antropocentrické nazírání, v němž člověk, jakkoli komplikovaný, je všespásnou „tečkou“ za čímkoli. U Pištory přichází zásadní znejistění nad tím, co je vlastně člověk zač a zda dějiny, jež vytváří a jimž podléhá, nejsou jen krutý žert. „Jak obejdu ten čas / Čas jako pouhé / naleziště zločinů.“ Dějinná skepse, třebas transformovaná do různých poloh, se objevuje i u dalších autorů, o dějinách jako pasti se ostatně rozepisuje právě Král ve shora zmíněné stati. Sílící, všepronikající skepsi najdeme i u Jana Zábrany, jehož nedokončená, pracovně rozkotaná sbírka Zeď vzpomínek, vydaná posmrtně až roku 1992, se stala neklidně rozháraným, soukromě přidušeným kvílením uvnitř doby, jež odvrátila, ztratila tvář. (Tvář, pro jejíž „lidskost“ s tklivou upřímností horoval třeba i dobový politický slogan…) „Co krok, to úkrok. / A zkratky: ÚKRK. Když vlastně / šlo o krk.“

VI

Ač také svázána s šedesátými lety, zdá se být takzvaná experimentální poezie pravým protipólem vágně humanistické poetiky, o níž byla řeč. Všemocným úběžníkem tu není „člověk“, ale akcentuje se tu princip o sobě: sémantický, verbální, zvukový, grafický, matematický. Také experimentálním básníkům věnuje antologie samostatný oddíl. Z těchto autorů zejména dva posléze vykročili z čistě experimentálního stínu a vytvořili svébytné dílo plné hledání, kladení náročných otázek a formulování nesamozřejmých odpovědí. Emil Juliš z experimentálního kadlubu vyvodil smyslově a obrazně hutnou, „černou“, extaticky filozofující poezii. Básník, prozaik a teoretik Karel Milota zejména v nedoceněné knize Gregor (1999) nabízí ostře přemýšlivou, zároveň originálně obraznou, nemilosrdnou, avšak právě tím úlevnou a povznášející reflexi lidské situace vstříc nicotě a smrti. Milota přirozeně přerůstá hranice mélicko-obrazné tradice, v jeho díle začíná hrát roli sama vnitřní „hudba“ myšlenky, přestává být důležitý obraz jako takový, ale podstatný je sestup do obrazu; poezie se Milotovi stala prostorem strukturovaného básnického ponoru, rozvětvené, ale důsledné cesty k podstatě.

V krátkém průvodci antologií jsme se opřeli o pár výrazných osobností a důležitých autorských okruhů. Objemný svazek však nabízí i čtení „napříč“ složitě poskládaným kánonem české poezie. Její poslední čtyři dekády můžeme nahlédnout perspektivou obohacenou o podstatné osobnosti, jejichž dílo je až dnes v plné šíři zpřístupňováno (Vratislav Effenberger). Stejně jako do kontextu „čisté“ poezie můžeme v plné síle vřadit třeba poezii písničkářů a písňových textařů (Jaroslav Hutka, Jiří Suchý). Můžeme čtyři dekády poezie ale též měřit rozpětím mezi veličinami jako Ivan Blatný a taková Milada Součková, tedy mezi básníkem, jejž Antonín Brousek nazval „špatným svědomím české poezie“ a jehož rozeklaná Pomocná škola Bixley (1981) až šokujícím způsobem zrcadlí tragiku české situace, ten nemožný rozštěp mezi vzpomínáním a nepamětí, mluvením a afázií, a mezi nonšalantně křehkou newyorčankou a jejím osobitým, mihotavě experimentálním, vzdušně nečeským „imagismem“.

A konečně si na vlastní pěst můžeme objevovat „své“ outsidery, těšit se z jejich nezařaditelnosti, nalézat u nich verše, jež s nezkrotnou hranatostí, nezcizitelnou „kostrbatostí“ sumarizují vášnivě nehotovou lidskou přítomnost ve světě. „Křídla se nedají ušít po večerech,“ radostně přiznává Prokop Voskovec. Na něj naváže svým supěním Karel Šebek: „jsem topič který do sebe přikládá / cukr a sůl dnešního dne.“ A z povzdálí mává běsně líbezná ironie Oldřicha Wenzla: „Nic jsem nevykonal / Ale umírat nic neznamená / A žít také ne…“ Poezie jako území vábně proměnlivých hranic, kde pravda trvá na tom, být přítomna vždy absolutně – a přitom nevýsloveně. Kde se vše skutečně vyřčené zároveň chtě nechtě nějak odráží od průmětny ticha v pozadí. K básníkům rubu a okraje se pak bez potíží přidá i kanonizovaný mistr Jaroslav Seifert: „Už jste si všimli hráče na kytaru? / Položí pojednou měkce dlaň / na své struny / a všechny rázem zmlknou.“

Ediční poznámka: Autorem předmluvy otištěné v knize Antologie české poezie. I. díl (1966–2006) je Leszek Engelking.

Jan Štolba

Šarže první

Johanna Franková Obrana Abela Knabeho

Eugen dobývá svět

Eugena poněkud trápilo zdraví, nic vážného, ale když se hrbil u klavíru nebo nad knihou, čím dál tím více připomínal komára. Rodiče viděli, že chlapec neprospívá, ale rodinný lékař jen uštědřil Eugenovi úder do zad a s pohledem upřeným do kufříku, kam ukládal své náčiní, mu radil odložit knihy a vyběhnout si do přírody, s kamarády a s děvčaty. V předsíni se doktor nekonečně dlouho loučil s matkou, která teď využila jejich letité známosti tak, že jej držela za límec a šeptem na něj dorážela: „Tedy není tak slabý, jak vypadá, že? Je snad jen trochu subtilní a dost?“ „Je ještě mnohem slabší, jen ať to klidně slyší a něco se sebou udělá!“

Potom už byl doktor z domu a matka přispěchala k Eugenovi a chtěla si ho k sobě otočit na klavírní židličce. „Eugene, Eugene,“ povzdechla si naoko zvesela, když se lehký Eugen otočil o půl kruhu více, než si přála. Eugen se za to v duchu pokáral, vypadalo to jako nějaká jeho schválnost. „Děláš nám starosti. Tam venku je celý svět a ty se stále jen zavíráš s knihami nebo vůbec spíš! U jídla sotva promluvíš, nemáš zájem ani o zábavu, co z tebe takhle bude? Nechceš snad být silný muž, takový, jako je otec?“

Večer toho dne ulehl Eugen s horečkou. Ostatní chodili po domě jako gumoví, doktor nakoukl denně, ale jen na okamžik, jinak jej nechávali samotného, neboť nemocný potřebuje klid. Tak vida, pomyslel si Eugen v horečce, přece nějaký úspěch.

Po týdnu horečka klesla, doktor naposled zaklapl zámek kufříku a zahalasil: „Tak už jste, mladíku, zase jako rybička, takže já jsem tady skončil – od nynějška je to jenom na vás!“

Do čerstvě povlečené postele skleslému Eugenovi přišla později odpoledne matka popřát k narozeninám. Dostal činky a sportovní úbor. „Matko,“ zašeptal Eugen, unavený za všechny v domě. „Byl jsem dlouho dítě, a jak se zdá, nyní jsem pro změnu už starý.“ Matka sevřela v dlaních jeho bezvládnou ruku, tu, která měla zdvihat činku. „Jsi můj nejdražší, nejmilejší hoch, uvidíš, všechno se zase srovná, jen musíš pořádně jíst a věřit v dobrý osud!“

Eugen se odkudsi od stropu dívá na sebe, na matku, na činky ležící na zemi vedle pantoflí. Tak rád by matku nějak potěšil, byl aspoň na půl hodiny opravdu dospělý a vyprávěl jí, jaký tak mohl mít život. Jakou by jí přivedl milou snachu, jak by se těšila s vnoučaty, jak by si zařídil kariéru, kdyby byl jen o málo, snad jenom nepatrně jiný. Teď, když překážky se už rozutekly, Eugen dokonce cítil, že úspěch přece jen nebyl úplně nemožný.

Místo toho však visí u stropu a zvolna se začíná otáčet k oknu.

Za dveřmi

Narozeninová sešlost, jsou tu všichni známí, koketuje se s budoucností jako se ženou, kterou se domníváme mít už už ve své moci, přestože na večírku chybí a snad se někde chystá pro někoho jiného; minulost je důležitá jen potud, že jsme na ní přijeli na oslavu jako na alegorickém voze; v hluku přípitků a oslepujících ohňostrojů se ze známých stávají přátelé a z přátel bratři. Tehdy přijdeme domů, smeteme z ramen konfety, upijeme studené kávy, chvíli pouštíme a zase zavíráme vodu nebo se jen tak držíme za rty.

Člověk by si ulevil, smést tak prudkým máchnutím z postele kočku.

Jak žije Korda na jaře

Nemůže se už zdravit s dívkami z výšky bruslí, ukrývat se v zimníku a odbývat cvičení, popíjet veřejně něco pro zahřátí, zpocené dlaně klást za vinu rukavicím. Sedí, velice unaven, na gauči, jehož vzhled byl Kordovi již předem přizpůsoben, a fascinován hledí oknem na kypící pupeny.

Korda touží zahořet láskou, stát se celým člověkem. Chce být řádným manželem poctivé dívky, hlavou nenápadné rodiny. Touží po změně života, nechce dál patřit takovému gauči. Přistupuje pln rozhodnosti k oknu, chce něco říci, dokonce zavolat. Několikrát přejede prstem po okenním rámu. Dýchá zhluboka, přivírá oči, prsty sjíždějí po vlhkých tabulkách.

Jednou se to podaří!, zcela jasně cítí Korda a slzy štěstí mu zahřívají tváře.

Kámen a Želva

Želva navštěvuje Kámen na břehu moře každý den. Vypráví mu své zážitky i příběhy, které přinášejí vlny, jež ke Kameni nedolehnou. Nečeká, že se Kámen pohne nebo jí odpoví. A takové je její obojživelné poznání, že každá láska je drahý zisk.

Želva přináší i malé dárky a baví se tím, že je ponechá na samé hranici přílivu a pozoruje, jak si je pomalu odnáší moře. Když je příliš neklidné, schová se za Kámen, ne že by musela, ale že může.

Jednou z moře vystoupala Medúza a Želvě, která se právě vracela z návštěvy Kamene, pravila toto: „Odpusť, Želvo, ale nemůžeme se už, já a moje družina, déle dívat, jak svůj život marníš v tak zřejmém omylu. Kámen je jen kámen, neví ani, že existuješ, ať ho miluješ, jak jen umíš. Všichni si v moři o tobě povídáme, jak ti pomoci, a já jsem byla vybrána, abych ti otevřela oči.“

Želva chvíli mlčela, zatoužila po Kameni. Pak Medúze odpověděla: „Nevíš nic o srdci Kamene a nevíš nic ani o mém srdci. Jsem šťastná a šťastnou mě činí Kámen a jsem nešťastná a nešťastnou mě činíš ty. Co je mezi tím, nevidí ani tebe, ani mě. Tvůj život, a s ním i úsudek, se houpe na vlnách jako míč, hned od začátku hotov. Můj roste pomalu jako korál, nikdy zde nebude celý. Můžete však být klidni – nejsem Kamenem ztracena, ale nalezena. Cizí štěstí ostatně ponechejte, kde leží – neboť takto vystřelený šíp, omrzen prázdnotou, přiletí zpět ke svému střelci.“

Tu noc Želva strávila celou u Kamene a medúzy světélkovaly z vln, byl to sněm o záchraně Želvy. „Kámen musí být potopen,“ usnesly se medúzy k ránu. „Ve jménu Želvy musí klesnout ke dnu!“

Zanedlouho přišla velká bouře, jakou Želva dosud nezažila, musela se ukrýt v moři, až u samého dna. Vysoké, hrubé vlny roznesly medúzy do všech stran, Kámen však zůstal na svém místě.

První příliv po bouři vyplavil na břeh vyčerpanou Želvu, už jen docela zlehka ji pohodil ke Kameni, jako by jí chtěl ulehčit cestu. Do vydechnutí moře zaznělo slabé puknutí krunýře.

Medúzy se pomalu vracely z širého oceánu a ze svých míst ve vlnách pozorovaly nehybnou Želvu. „Tak vidíte,“ pokyvovaly jedna druhé, „měly jsme pravdu. Jinak to ani dopadnout nemohlo. Ubohá Želva!“

Mezi světy

Jdeš sněhem přes louky k sousedovi, pozdravit a zjistit, jak se s ním věci mají, dát také vědět kdoví komu, že tě sníh dosud nezasypal. Přineseš maso a kořalku a hned se zeptáš na dobytek, novinky ze vsi vyslechneš, až když se samy ozvou. Neusměješ se, v tomto kraji už by ses podezření nezbavil, pomůžeš hospodáři s jakousi prací, kterou by jinak udělali jeho synové, a uděláš ji ty odměnou za výpravu závějemi, kterou jsi přirozeně podnikl jen v dřevácích. Není možné, že když budeš takhle žít sto let, i ty sem budeš přijat?

„Není to možné,“ řekne starý, „a touto otázkou ses připravil i o jedinou výhodu cizince.“

Na dlažbě

Janda, knihkupecký asistent, je téměř hotový muž, jen cosi nejasného chybí. Špatnému prostředí se vyhýbá, to dobré se zase vyhýbá jemu, neboť není dost jednoznačný. Kdekoliv se ocitne, cítí se jako vetřelec či amatérský špeh, každopádně však podvodník. To jsou životní předpoklady, jimiž vybaven se v jistém okamžiku své kariéry ocitá na městském nádraží a nezávazně uvažuje, zda se stát kapsářem, či nosičem zavazadel. Mohl bych být i kněz, zvažuje na okamžik, když kolem nějaký kněz projde. Projde kolem vás kněz, a hned víte, na čem jste. To je přece velmi úsporné. Mohl bych jen takto procházet mezi lidmi a přinášet bezděčně užitek. Ale odhalili by mě, to je jistá věc, odvrací se Janda a vrtá se vycházkovou holí v čemsi na zemi, nespokojen, že nepřichází žádný použitelný podnět. Jaký to byl bláznivý popud, který mě dnes poštval na nádraží! Nic se tu nevyřeší, rezignuje rozzlobeně, ale stále ještě vyčkává, zlobí se spíše proto, aby překonal únavu, a také aby ubral té chvíli na vážnosti, kterou pociťuje. Tolik Janda ještě ví, že hněv dovede snížit vše, přinejmenším opticky.

Zatímco takto probírá své vyhlídky a zvolna jej opouští hravost, jak se později ukáže, již natrvalo, kdosi jej právě, napůl za jeho zády, minul v hloučku lidí spěchajících na vlak. Všiml si Jandy dokonce a cosi mlhavého si na jeho adresu i pomyslel, ale vzá-

Šarže první

Večer seděl v neznámé vinárně, kde probíhala hlučná oslava a Jandu tam sice neznali, ale prostě ho nechali být. Seděl stranou jako zločinec, oči se nechtěly na ničem zachytit. Postupně se ošklivě opil. Nyní už připouštěl i možnost, že osud nečekal ani na té kratší cestě a ani nikde jinde. S životem se snad rodí jenom někteří, je to jejich stříbrná lžička v ústech nebo i jenom pírko, ale zjevně jej v sobě nesou. Jsou zamícháni mezi ostatní, zdánlivě stejné, ale jen na první nejkratší pohled.

pětí jeho zrak upoutaly nádražní hodiny a zakopnutí mladíka s párky. Pak byl pryč.

Janda, až dosud tlačen k pobytu na nádraží něčím snad ze samého podloží své existence, co se však čím dál víc jevilo jako rozmar, ztratil nyní trpělivost a povzdechl si nad sebou. Jsem nenapravitelný, pomyslil si na odchodu z haly; je mi to konečně jasné tak jako ostatním už dávno. Doslova na nic nejsem připraven.

Ještě jednou pak zkusil umožnit osudu, aby jej nalezl. Při služební pochůzce se najednou rozhodl a změnil rázně směr do pravého úhlu od původně zamýšlené trasy, i když to znamenalo zacházku, která by se knihkupci nelíbila. Za rohem by mělo něco být, bylo by to spravedlivé, říkal si a zpomalil svůj krok. Když se pak nic zvláštního nestalo, došel k závěru, že osud jej očekával na původní, nejkratší cestě, ale že se na poslední chvíli rozhodl Jandu nepřijmout a odvolal jej falešnou předtuchou.

Večer seděl v neznámé vinárně, kde probíhala hlučná oslava a Jandu tam sice neznali, ale prostě ho nechali být. Seděl stranou jako zločinec, oči se nechtěly na ničem zachytit. Postupně se ošklivě opil. Nyní už připouštěl i možnost, že osud nečekal ani na té kratší cestě a ani nikde jinde. S životem se snad rodí jenom někteří, je to jejich stříbrná lžička v ústech nebo i jenom pírko, ale zjevně jej v sobě nesou. Jsou zamícháni mezi ostatní, zdánlivě stejné, ale jen na první nejkratší pohled. Ti druzí pak nesou jen prázdné obálky namísto poselství nebo jen falešnou část kódovaného sdělení, sloužící na oklamání protivníka, vida, ještě i protivník, jak také jinak. Neznají pochopitelně kód, neznají ani strany, nevědí ani, že jsou takto využiti. Ale to mi snad namlouvá jen víno, takovou důležitost! Nebo jsme snad nějaká četba na pokračování? Je někdo pohnut naším osudem? Napnut a bez dechu? Čte po nocích u slabé svíčky nebo pojídaje tlačenku? Co na tom, povídám, co na tom!

Když Janda rukou hostinského dopadl na vlhkou, ránem již blednoucí dlažbu, nebyl daleko od konce nadějí, avšak již z druhé strany.

Nevím, jak Ti mohu být užitečný, šeptal do hebké dlažby. Vždyť člověk přece není Bůh! Nebo snad nejsi nejdál ze všech? Jsou snad má vítězství jenom moje – vždyť čím by Tobě mohly být – a moje prohry jsou tím jediným, co ode mě k Tobě dolehne?

Ze života plavce

Plavec leží na břehu, dýchá do rytmu vln, prsty bezděčně prosívá písek. Hledí na zešedlou oblohu a souhra smyslů vyvolává pocit, že je to nebe, které se k němu valí ve vlnách, které jej už už pojme, avšak nepřekoná ten poslední malý úsek, který vytváří on. Tuto hranici nalezl správně.

Nyní má oči přivřené tak, že vidí jen rozmlžené řasy na kalném pozadí. Prsty noří hlouběji do písku, cítí, jak pod povrchem chladne a jak jím stoupá vlhkost. Není pravda, že jsem na břehu, uvědomuje si plavec. Jsem stále na moři, pouze na nepatrném ostrůvku, kterým jsem nakonec já sám, a spíš než kousek pevné země je to jenom shluk řas, který nic většího neunese. Nevím ani, zda sen, který mne obývá, ztroskotal z neznámých příčin a ke mně se dostal jen náhodou, nebo zda ztroskotal o mě.

Oči má teď již zavřené, nad ním se točí rackové a jejich křik klesá zároveň s oblohou. Rackové, myslí si, i vy jste na moři, milí braši, celý svět je takto zaplaven, a dokonce ani hladina, je-li kde jaká, není určena nám.

Plavec vytahuje ruce z písku a roztírá si po tváři první dešťové kapky. Hledal jsem břeh, abych si odpočinul, uzavírá, zatímco příliv jej uchvacuje v pase. Ale žádný jsem nenašel. Vidím jen bezbřehé tápání vln.

U lékaře

Jsem lékař. Mám na starosti různé lazary, rozdíly mezi nimi však stírá nemoc. Cho-

dím tedy za nimi, a Bůh mi pomoz, jejich tváře se mi ztrácejí, jen na ně pohlédnu. Všichni mi přitom úpěnlivě hledí do očí a čtou tam svoji budoucnost. Kdo do nich nehledí, nemá žádnou.

Naučil jsem se nemít výraz. Zpočátku to nebylo lehké – člověk třeba šel z dobrého oběda a pacient si hned domýšlel, že jeho trápení už už šťastně skončí. Nebo mi politika pocuchala nervy, a ubožák se vzepřel dalším mukám léčby.

Ponenáhlu jsem byl upozorněn zužujícím se okolím, že s tímto tréninkem mizí i mé pocity. Nejen ty. Mizely také úvahy, které k nim mohly vést, obvyklé skutky, jichž následky jsem hojně léčil. Sám jsem si začal všímat, že moje ruka, otevírající kufřík s léky, hmatající v přihrádkách či zkoumající čelo nemocného, se mění v mechanické tykadlo, a že nic z toho, co přivádí mé pacienty na pokraj zoufalství a za něj, nemohu dále pochopit.

Ano ano, kývali starší kolegové. To je lékařova brána.

Dosud nevím, zda jsem dobrý lékař. Zatímco nemoc se málokdy šetří, má pomoc je většinou nedostatečná. Že vám uzdravení pochlebují a nemocní ještě víc, že vám pozůstalí nepohlédnou do očí, anebo se soucitem, anebo přímo přes soudce, to vše je jasné studentovi.

Zázraky se ovšem dějí, ať je tím lékař uražen nebo polichocen.

Někteří kolegové jsou přese všechno veselí. Jezdí po světě, radují se u vína. Abych nezahubil své pacienty, také se někdy vydám na dovolenou, ale co s tím, vždy tam někdo onemocní, když nikdo jiný, tak já.

Možná i vy ke mně jednou přijdete, a povíte mi, co vás trápí.

Vše pozorně vyslechnu, učiním si pár poznámek, přiložím třeba pijavici, zavedu kanylu do dějin vředu.

Pak budete pryč, já vyvařím náčiní, zaklapnu pouzdro mikroskopu. Ulehnu na lůžko, uvidím, jak světla vašich vozů putují po stropě a po zdech.

Zaslechnu kašel z ulice a bezmocně sevřu pěsti.

Pokud jde o mne, dnes už nic nezmohu.

„Mladíku," řekl mi kdysi starý lékař, „trochu se šetřete! Nesnít a nevzpomínat!"

Podzim

Nečekáš, že takové léto potrvá navždy, také by to bylo snad příliš, každý večer navštěvovat přátele u ohňů, s každým se důvěrně zdravit a beze smutku pozorovat, jak mezi tančícími páry poletují hvězdy; na výletech zlehka vyběhnout vysoký kopec, až nahoře si – z pouhé bujnosti – vzpomenout na své plíce a nevědět ani, že jsme cestou sem předběhli sportovní družstvo; obdivovat se třpytu, z něhož se rodí ryby a cítit, jak se voda rozbíhá od boků naší loďky, jako bychom s ní málem letěli, přestože loďka stojí; slyšet výskání dětí bez konce. Sledovat chvění jasu v korunách stromů, které jako by si prozpěvovalo: „Jsem jenom pomíjivé chvění, a přece na mně stojí svět!" Že jsme šťastni, nelze říct snad jen proto, že o neštěstí jsme nic neslyšeli.

Takové léto přineseš podzimu jako své jediné dítě na studený práh a řekneš: „Když mi dovolíš, abych se bez tohoto léta od nynějška obešel, na celé pro tebe zapomenu."

Vycházka

Dlažba hozená v syté mlze zradí jak zamrzlý potok. Ze strnulého břehu se vzdouvají kořeny. Bureš, městský člověk, míjí opuštěný dům. Na zemi se lesknou kusy skla. Z okapu vyrůstá tráva ostřice, téměř jdoucího sekne. Bureš se blíží ke Starému náměstí. Jeho tvář omládla tou mlhou, ruka však ztuhle svírá rukojeť hole a tělo jako by se snažilo zcela ji zatlačit do země. Hůl kdysi přivezl Burešův strýc z obchodní cesty do ciziny. Při chůzi vyrážel hrotem kupředu, nabodával svou holí život, někdy jako motýla, někdy jako můru. Bureš hole užívá spíše ke své obraně, jako by volal: Hle, vždyť jsem jen člověk s holí!

Bureš je teď před domem a hledí vzůru ke svému oknu. Dýchá jen mělce. Snad se procházel celý rok – otevře člověk v domácím kabátku, vyrušen z největšího pohodlí, jaké Burešův pokoj skýtá.

Takových by bylo! volá, a hned také hrozí pěstí. Tvrdit, že jsou já!

Příbuzný

Prastrýc kdysi nechal v pitce dům – přestože jindy býval málokdy poražen, tenkrát padl jako první. Když se pak probudil a dal se v cizím domě do pořádku, skromně se vybavil a vyrazil ke vzdálenému přístavu a odtamtud zaoceánským parníkem do Ameriky.

Cesta tehdy trvala několik týdnů a prastrýc později říkal, že byla největším zážitkem jeho života. Když se jej posluchači ptali, samosebou v žertu, proč se tedy nestal cestovatelem, odpovídal prastrýc, že se jím stal. Byl už tehdy ale stár a jeho myšlenky nebyly už v Americe.

Z útržků vyprávění vyplynulo, že nejvíce na něho zapůsobil lodní můstek, jehož si při odjezdu z Evropy sotva všiml, ale v americkém přístavu se můstek, nebo spíš prastrýcův pohled na něj, docela změnil. Díval se, jak jej námořníci vysunují ke břehu, a po všech těch týdnech, kdy už málem zapomněl, že je na cestě, působil můstek i celý parník jako dětská hračka, jíž se pasažéři svěřují jen z nerozumu či z nouze. Tak solidní dojem vzbuzovala na první pohled Amerika. A přece, když prastrýc na loď vstupoval, připadala mu jako to nejlepší místo, o jakém lze snít.

Nyní, v Americe, se tedy cestující malou chvilku naoko zdráhali použít i můstek, přece bezpečně opřený o pevnou zem. Kdy-

by si nyní jen představili, jakou cestu právě podnikli, museli by dodatečně onemocnět. Také prastrýc se na můstku na okamžik zastavil a prodlužoval chvíli, kdy ještě, stoje na spodní palubě, celý světadíl dole u svých nohou, může se stát v té cizí zemi úplně čímkoliv, doslova vše se z můstku zdá možné. Jakmile se jeho noha dotkne americké půdy, jeho možnosti se rázem omezí, či spíše zůstanou právě jen možnosti.

Ostatní cestující se teď už do Ameriky úplně hrnuli, konečně vlastními, i když trochu neobratnými silami, uvyklými palubní zahálce. Strkali se přes prastrýce, skoro také skrze něho, a prastrýc se probral a uvědomil si, že do nového života se nemůže přišourat po již prázdném lodním můstku, jako by ho ani zde v přístavu, ale hlavně ve zdejší budoucnosti nic nečekalo, nebo dokonce jako někdo, kdo nepozná, kdy je cesta u konce. Do nového světa musí letět nad hlavami se zdviženými tvářemi, z nichž jedna musí být jeho. Proto prastrýc vyrazil mezi pasažéry, obtížené zavazadly, vzájemným pomáháním a tím, jak někteří zůstali rozkročeni přes oceán, a na břeh vyskočil jako první.

Jakmile na zemi získal rovnováhu, ihned poznal, že se změnil, a také že změna není výraz, který jeho stav správně vystihuje. Prastrýc byl nyní jiný člověk, stěží by našel cestu zpátky do své kajuty, jméno své zapadlé rodné země již nyní znal jen z doslechu. Nejspíš se cítil jako člověk, který byl jedním z těch přístavních zařízení na chvíli omráčen a dočasně si nemůže vzpomenout na své americké kořeny, v hlubinách času svírající samotné zemské jádro. Slovo přistěhovalec mu proto připadalo směšné – ať mu jen někdo zkusí něco vykládat o Americe, kterou on poznal z lodního můstku jako dítě mateřskou náruč!

Prastrýc také vycítil už z přístavního vzduchu a z pohybu dělníků, kteří se, na rozdíl od dělníků v jeho staré vlasti, mohli stát zítra filmovými herci nebo jinými boháči, anebo jimi ještě včera byli, anebo jimi byli právě teď, že toto je země jiného obchodního stylu než jaký znával doma, a co ještě na můstku o tom nevěděl, nyní už měl jasně rozloženo v mysli.

Když se později to všechno snažil posluchačům zprostředkovat, protože ho o to pokaždé znovu žádali, jen kroutili hlavami a říkali, jaký je pozoruhodný znalec Ameriky a jaké je to štěstí, být ve správný čas na správném místě. Vždyť člověk musí být stále připraven, stále ve střehu, a i když tohle všechno dokáže, a to dokáže jen málokdo, téměř nikdo, a dokáže-li se i probít z neblahého domova jako prastrýc, cíl se mu přesto může bez námahy vyhnout, nezná-li jej onen člověk dost dobře, nedokáže-li jej správně přivábit, anebo z jiného důvodu. Ty jsi tedy, prastrýče, se svým rozhodnutím a jeho následky jistě nanejvýš spokojen!

Tihle posluchači, hleděl prastrýc do ohně, když se rozešli do svých ložnic. Mají tváře jako děti – beze špetky nevinnosti. Zatímco škemrají o odpověď, ten, který chybí, se žene chodbou pro nůž. Pak už jen všichni bezstarostně čekají, až oheň v krbu vyhasne.

Rozhovor

Zet, soudní zapisovatel, stojí u okna a vyhlíží, zda spatří něco ne snad zajímavého, nýbrž něco, co změní jeho život. Nečeká nadpřirozené zjevení, vlastně si vůbec nepředstavuje, co by to mělo být. Vždyť je to venku samý stín. Hned také ví, že nic takového nespatří, i kdyby tady prostál život. Mylně by se však snažil změnit sám sebe, o tom už přemýšlel. Něco tak roztěkaného, neuchopitelného, co nelze sevřít ani na nejnutnější dobu potřebnou k odhození! Zde změna nestačí. Charakter je ostatně šalbou, zvažuje Zet. Co nám to řekne: ten a ten je přátelský, to je chvályhodné. Nebo: ten a ten je samá lež! (Fuj!) Když charakter odhrabeme – a připouštím, že zavalenému se snad uleví – najdeme něco neměnného? Jak by to pak mohlo jít změnit? A pokud nic neměnného nenajdeme, v kterém okamžiku zasáhnout, kam v tom víru bodnout jehlu a lék? Může snad člověk změnit svůj život, aniž sáhne na sebe? Stačí snad vystřídat jen různé druhy nepohodlí a štěstí tím, že si sepíše nový charakter na list papíru a podle něj ráno začne jednat? Jako by šel podle mapy v neznámém městě, přičemž nutným omylem je to mapa jiného města, než ve kterém se nachází. To, co snad najde, bude každopádně něco jiného, než co hledal, čili nenajde nic. Je to sice krásné náměstí, řekne si, ale zdá se mi, že nejsem v Římě. V mém novém charakteru rozhodně prosazuji nevyhlížení nových možností.

Zet odchází od okna, závěs mu splyne přes ramena a vnější svět, vlastně stačí říci svět, se ztratí za jeho záhyby.

Nechce se mi věřit, svírá svou přikrývku Zet, že tento noční tanec se závěsem je vše, nač se v životě zmohu.

Když se pak propadá do sna, slyší čísi, snad dokonce svůj hlas, jak odpovídá na otázku, které však není rozumět: Doufal jsem, že mi to povíš Ty.

Siegfried

Když jsem byl malý, s maminkou jsme hladili horký chleba. Otec si namáčel krajíc v kořalce a smál se. Prý v zajetí jedl řemeny. Vytáhl opasek, pleskal se s ním o stehno a vykládal, jak mu silné zuby zachránily život.

Tam a zpět aneb Josefa čistí dům

Je podzim a moje osamělost není, avšak vypadá větší než jindy. Mám ve zvyku pozorovat se zvenčí a ordinovat si nezaujaté rady. Usazuji se tedy do kočáru a odjíždím k do-

mu Madame D. „pobavit se s děvčaty“. Jak vidíte, podrobuji se všemu, co má pověst východiska, včetně nazývání věcí nepravými jmény. Kočár s trhnutím vyrazil, hrká ulicemi, jako by měl hranatá kola, Josef na kozlíku ví, kam jedu, ovšem tváří se, jako bychom jeli na poštu. Jednou, jsou teď časté ty dělnické nepokoje, mě zničehonic napadlo srovnání, které by mi ihned, zároveň s kočárem, dělníci měli za zlé. Mě také neuspokojilo, ale stále se vynořuje: Bída dělníků je nepopiratelná, je to bída z přízemního domku, kde se vytrvale drží, skoro jako jeho střecha. Já svou bídu vozím kočárem a řídí ji Josef. Jde však o to, že bída, která chce vzbudit sympatie, musí být srozumitelná všem.

Jedu tedy tmavými, prázdnými ulicemi, vlastně můj kočár řízený Josefem je jediný pohybující se bod v okolí, zvenku musí budit pozornost, snad se někdo skrytý ve tmě dokonce za ním otáčí. Pro mě je to nezodpovědný čas, kdy nemusím, nemohu nic než zde sedět, svěřen kočáru, koni, Josefovi, temnotě.

Náš kočí – mám z něho hloupý, ne však docela hloupý strach, a tak se jej tímto pojmenováním částečně zbavuji ve prospěch či na úkor hospodyně, jež beztak sedí na kozlíku s ním a je ostatně jeho žena (a naše kuchařka) – náš kočí zná cestu „na poštu“ (toho už se nezbavím) dosti důvěrně, aby se mohl cele věnovat zádům dvou koní, ale co mi vadí, že když jedeme tam, nikdy nezdraví své známé, když přejdou kolem. Jindy je zdraví až halasně, jako by si vyjel právě za nimi, ale ne při těchto cestách, to je vůbec nevidí. On je ovšem vidí, a z toho, že to má u nich pořád stejně dobré, usuzuji, že jim to vše dávno vysvětlil a že tímto nepozdravením odsuzuje jen mne. Konečně mě Josef zanechal před domem D. a odjel, vypije v hostinci pár piv a celkem stráví večer, za který by mi mohl být vděčný.

Výjev, který se naskytne, když do domu vstoupím, připomíná svou tropickou masožravou atmosférou skleník v botanické zahradě. Tento dojem nevyprchá, jen se prvotní omámení změní v malarickou únavu a jakýsi plantážnický cynismus. Ale podnikl jsem tu výpravu, loď odeslal pryč, a pro to vysílení jsem si nakonec přece přišel.

Zde mě už znají – to je zaklínadlo, které mě udržuje v celé kavalerii pro mě nevýhodných paktů, jež mi zbabělost nedovolí opustit. Zvyk není jen železná košile, jak nevinně to zní! Zvyk jsou mé kosti a můj dech. Každou vteřinu mohu čekat, že se vzchopí z mrákot a uvedou mě v jiný řád. Zatím je však čtvrtek a já jsem zde. Neočekávám, a ovšem ani nepřináším lásku. I o tělo jde jen zčásti – šlo o něj snad původně, snad jen poprvé. Zdá se, že na to, jak dlouho pak zvyky trvají, vznikají velmi rychle. Pod tíhou života téměř zanikáme.

Kromě toho, není vůbec vyloučeno, že jsem zde, protože mě ty ženy zavolaly ze svých vlastních důvodů. Kočí Josef, a tím jsem si jist, by mi to všechno dokázal jasně vysvětlit.

Cestou domů, se zarudlým Josefem snícím na kozlíku, se tropická horečka mění v trapný pocit, že to žádná skutečná horečka ani nebyla, že jsem si blouznění víc přál, než zasloužil, rozhodně to není horečka, o které se vypravuje známým. Je to celé tak podomní, jako by ten podnik patřil Josefovi a Josefě. Jen mašle a cetky a odněkud dovezený vzduch. Představa, že týden co týden odjíždím od těch dvou do jejich nevěstince, mě na chvíli zcela zaměstnává a všechno ostatní staví do téměř snesitelného světla.

Když přijíždíme k domovu, v prchavém záblesku vidím, jak Josefa rdousím, a nežli mu docela vyhasne zrak, ještě mu rychle před oči strkám jeho barevný pouťový bič. Pohled však zůstává prázdný až do konce. V témže okamžiku pozoruji vdovu po Josefovi, teď už beze zbraně, jak ztěžka hospodaří v mém domě, zatímco mě odvádějí na popraviště. Ani ona není s trestem spokojena, to vidím až sem.

Takové myšlenky jsou jenom vteřiny a nežádám o ně, ale nemohu je popřít. Přemýšlím, co by nastalo, kdyby mě napadaly jen věci, na něž bych mohl být hrdý, nebo k nim mohl zaujmout aspoň neutrální postoj, a ne-li už to, z nichž by se mi aspoň neobracel žaludek. Ale temné nápady přicházejí jako spodní voda a nevím, jak je nevpustit. Všiml jsem si dokonce, že tato snaha je spíše rozhojňuje, a od té doby je trpně snáším, a tím je držím v aspoň jakýchsi mezích – i když spíš v jejich než ve svých.

„Někteří lidé“ – volala jednou Josefa na svého muže na kozlíku – „aniž proto hnou prstem, všechno nějak převracejí, a jakmile věci projdou jejich rukama, nikdo už je neposkládá zpátky. Ty věci jsou ostatně tak trvale poznamenány, že se o to nikdo ani nepokouší. Tito lidé z toho snad dokonce nějakým způsobem žijí, na nic jiného alespoň nelze ukázat!“

U stolu

Snící sedí u starého stolu, opírá se o něj předloktím. Neví vlastně, z jakého dřeva je stůl vyroben, v mysli jej však nazývá dubovým, podobně jako sebe nenazývá mužem. Na stole stojí olejová lampa. Tak se na drsné desce vyjímá, takový soulad a oprávněnost z té dvojice stůl – lampa vyzařuje, že snící stáhne paže nejprve do klína a pak ještě dolů podél židle.

Nárazy vzduchu, kdoví čím způsobené, vždyť snící se teď už nehýbe a okno je pevně zavřeno, vyvádějí co chvíli z klidu plamen lampy, a podle směru, odkud přicházejí, jsou osvětlovány různé úseky stolu. Postupně si tak snící může prohlédnout téměř celou desku a všechny žíly dřeva tak, jak v nich ztuhla míza, když zaslechla zpěv dřevorubců. Když se soustředí na směr stínů, zjišťuje, že nejvíc je plamen napadán přece jen z jeho strany, způsobují-li tedy vlnění vzduchu nějací duchové, shromažďují se převážně okolo jeho hlavy. To jej nijak ne-

Šarže první

Tím částečně zhatil účel pohybu snícího, jímž bylo přesvědčit se, že se pohnout dokáže. Rázem je třeba být rušivému rámusu židle vděčný. Zároveň však snícího napadne, že není-li celý schopen rozechvět malý plamen lampy ani tolik, jako to dovedou jeho stesky, možná se přece jen vůbec nepohnul a židle prostě zapraštěla jako jiný kus nábytku uprostřed noci. Možná se snícímu jeho pohyb jen zdál, tak jako zraněného nepřestává bolet noha ani poté, co mu ji lékař už uřízl.

zneklidňuje, ani se instinktivně neožene. Ruce ostatně visí dolů, jakoby konečně nalezly polohu, která jim byla určena.

Nyní se sní úmyslně, avšak jen nepatrně pohne a židle hlasitě zapraská. Byla to sice malá změna polohy, o čemž svědčí právě praskání židle, přece však to nebyl pohyb natolik nepatrný, aby tím bylo vysvětleno, že se plamen vůbec nepohnul. Tím částečně zhatil účel pohybu snícího, jímž bylo přesvědčit se, že se pohnout dokáže. Rázem je třeba být rušivému rámusu židle vděčný. Zároveň však snícího napadne, že není-li celý schopen rozechvět malý plamen lampy ani tolik, jako to dovedou jeho stesky, možná se přece jen vůbec nepohnul a židle prostě zapraštěla jako jiný kus nábytku uprostřed noci. Možná se snícímu jeho pohyb jen zdál, tak jako zraněného nepřestává bolet noha ani poté, co mu ji lékař už uřízl.

Sní si teď představuje, že usnul na plátěném lehátku v mihotavém letním polostínu, vánek jej hýčká pocitem beztíže, ve vzduchu tu a tam vykvete motýl. Je to celý on, sní, že na takovém místě, o jakém se snívá u stolu v prázdné místnosti, zůstává v zajetí nepolapitelných můr, které sám vyvolal v život. S možností, že takto přichází o posilující okamžiky, se však smiřuje docela lehce.

Ale možná že jeho sen vidí – sám bdělejší než sní – že toto v pravém smyslu místo snů je pro tohoto snícího moc silné, a proto je odveden do místnosti, obklopen zdmi a podepřen stolem.

I tato možnost se zdá snícímu snesitelnější než ta, která světlo skoro zadusí. V ní se nalézá v pekle a snaží se myslet na něco krásného.

Uvnitř

Tuto noc jsem nechtěl být sám. Přál jsem si, skoro celým srdcem, aby někdo zaklepal na moje dveře a třeba i proti mé vrtkavé vůli mne vytáhl ven. Na ulici. Do hostince. Do kabaretu. Byl bych dokonce tančil, kdyby na tom mělo něco záviset. Pozměněn pálenkou, rozhlédl bych se roztržitě po sále a vykročil v ústrety některým šatům. Byl bych vhazoval žetony na stolek rulety, kdyby to bylo zapotřebí, a objednával za vyhrané peníze – nemohl jsem v té představě jinak – šampaňské krupiérům a jejich šéfům. Na žebráky bych ani nepomyslel. Pojídal bych exotické občerstvení, jako bych to dělal obden, stejně jako osrstěnou tlačenku, kterou jsem kdysi už viděl. Jako herec bych rovnal karty do vějíře, zpíval bych s druhy do noci šlágry z biografu. Vypravoval bych zrádnými ústy napínavé historie a také anekdoty. Posluchači by mi viseli na rtech a plácali se do stehen, neboť už také ledacos prožili. Nebo bych mlčel a oni by se neodtáhli.

Seděl bych v koutě lokálu u kachlových kamen a vískal spícího kocoura, i to by mi stačilo, bylo by to dokonce ono.

Šel bych i jenom vynést ven odpadky, kdybych měl naději, že mne tam někdo uchvátí a zavede do víru života – ať by už pro tu noc vypadal jakkoliv.

Seděl jsem na své pohovce a pozoroval klouby na rukou. Mohl bych boxovat v temném podsvětí nezákonných sázek. Proč člověka tohle napadne?

Pohlédl jsem na zeď před sebou. Visel tam obraz, který si patrně namaloval předchozí nájemník sám. Znázorňoval soumrak v jakési úhledné zemědělské krajině. Mírný pahrbek v polích, lípa, lavička, boží muka.

Nic, co by mělo v člověku budit děs.

Obrana Abela Knabeho

Já, Abel Knabe, prohlašuji, že dnes, kdy jdu tímto otcovským lesem, mezi nepohnutými stromy, jakoby na procházce, kdy vím, že už jen takto půjdu, dokud nedojdu na konec, který si přináším s sebou, stojím v nej-

lepším možném těžišti, jakého jsem mohl dosáhnout. Vím, že toto je má pravda, tak jako se pravdy, které se na mne od dětství sypaly z různých knih a úst, mými nestaly.

Uznával jsem je, ano. Nebyl jsem skutečný rebel nebo anarchista, vždy jsem se naopak chytal stébla. Cítil jsem vděk, že pravdy jsou objeveny a volně ke mně plují, anebo stojí na hladině jako lekníny a já, natahuje se po květu, musím jen dávat pozor na neviditelné, slizké a temné kořeny, sahající kdoví až kam a sápající se po mé společnosti. Vyvinul jsem i jisté úsilí, abych se naučil těmi cizími poznatky řídit, aby jejich zářivé květy lemovaly cestu mého života jako strážné stromořadí, aby mě jejich duch docela prostoupil, jako mě uměl, a bez prošení, prostoupit smutek. Tak jsem to plánoval a vykládal jsem si jako prohru, že se ta nejlepší semena v půdě jménem Abel Knabe nechtějí zakořenit. Prohra postupovala hravě, dokonce mi občas z čiré nudy dopřála malý náskok, počkala například, až skončí některá láska nebo období pevnějšího zdraví. Tyto okamžiky však využila k svému posílení, a když se znovu zvedla k boji, byl její postup jenom rychlejší. Jaký je to také boj, kdy stačí jen, aby ses zvednul a protivník se sám vrhá na tvůj meč, a zaváhá-li tento, pak na svůj.

Nyní však, ve stínu posledního lesa, vidím, že jsem neprohrál; nemohl jsem totiž vyhrát. Smutek a úzkost se mne přece nezmocnily náhodně v některém okamžiku života, třeba při prvním, ještě nepozorném nadechnutí; to já sám, Knabe, jsem přivolal co přišlo, já jsem zotročil svého otrokáře a sám se stal smutkem a úzkostí, jejich strnutím a chvěním, jejich horkým čelem a rozšířenou zornicí. Proto mí přátelé, kteří se mne snažili podpírat, záhy sami potřebovali podepřít, a ti, kteří se nesnažili podpírat mne, podpírali tyto první přátele, stavějíce odhodlaně sebe mezi nás; má rodina, počestná a houževnatá, stála okolo mne v kruhu a každý její člen svým vlastním způsobem trpěl při pohledu na mne; neochvějně se usmívali, ale byli by mne rádi semkli mezi sebou svou soudržnou silou a až by se zas rozestoupili, už bych tam nestál – sám jsem ovšem kruh nesměl opustit a na znamení toho mne hladili po vlasech a tahali mne za ně a já jsem klidně stál, líbilo se mi dokonce, že jsem předmětem takové shody těch vynikajících příbuzných; dívky pak s touto mou výbavou nebylo možno zdržet déle, než nahmataly ten kruh, tu starost přátel, než je můj smutek, než jsem je já, Abel Knabe, vynesl na svůj kraj života. Nezkoušel jsem to však často, vlastně vždycky mě ona dívka, jakoby stále jedna a táž, odcházející a zase se vracející, vyzývala k jakémusi zápasu – v domnění, že už je lépe připravena, anebo se dříve snad zmýlila. Občas, v krátkém odpoledni nebo jen někde mezi dveřmi se zazdálo, že se přece jen dokážu částečně rozštěpit, nechat svůj přívažek – řečeno žertem – na chvíli někde v doupěti a vyrazit nalehko do světa té dívky. Neznám horší útěchu, než je naděje.

Dnes, ve stínu hraničního lesa, nejde se mnou už nikdo; ani nevím, jak jsem je nakonec setřásl, vždyť jsem je chtěl mít všechny nablízku, hned za dveřmi či v sousedním domě, i kdybych ty dveře nikdy neotevřel a do domu nikdy nevešel. Ale spíše jsem nikoho nesetřásl a stejně tak jsem nebyl opuštěn – myslím, že došlo k tomu, že se mi nepodařilo dospět. Lépe řečeno – nedospěl jsem. Tak se mi všichni ztratili z očí, a možná se mnou i doposud jsou, vyšší než ty stromy zde, a já se jim smýkám kolem kotníků jak had.

Ne že bych snad právě já, Knabe, nepodléhal času. Podléhám ovšem času, ležím pod ním jak pod převrácenou knihovnou, čas se skrze mne dere a cáká se v mé krvi, je jí unášen pryč ode mne, a já za ním, za svou krví, klopýtám jako opilý.

Neměl jsem tedy čas dospět? To nemohu říci. Smutek má všechen čas, který na světě je. Nezestárne však a nezemře, a nenechá ani skulinu k veselé oslavě narozenin, sklíčí i svatební noc, obtěžká čerstvé rodiče, srazí dítě z houpacího koně, navleče je do šatů a postaví na práh banky; najde Knabeho, jenž po něm slepě vztahuje ruce, a osedlá ho jako koně, vše z něho vyžene svým bičem a naplní jej svým trpkým dechem. Nyní je zde nový Knabe, který pod svým jezdcem nezastaví, dokud nepadne, a tehdy se jezdec jedním lehkým výskokem zmocní jiného nosiče, který, tak jako Knabe, bude mít zdánlivě vše, ale nebude mu to k ničemu.

Přesto se já, Abel Knabe, dnes procházím zde, v tomto nápravném lese, jako pokojné zvíře, jen tu a tam přičichnu k bylině, ochutnám stéblo trávy, osvěžím se v potoce. Možná se někdo podiví, jak mohu být tak bezstarostný, s takovým pánem nad sebou – to je však podstata mého plánu, ani já sám nesmím mít žádné podezření, jinak mne jezdec přemůže rafinovanou útěchou či klamným povzbuzením, případně do mne zaryje ostruhy tak, že se hned tak ze země nezvednu. Do poslední chvíle tedy ukázněně půjdu, a teprve na samém okraji srázu zformuji svůj vzdor do myšlenky a skutku.

Jistěže smutek nezahyne; nemá ostatně jenom mě. Ale nebude to on, kdo svého koně svrhne do propasti. Bude to hlubina, která se pro mne vznese, obejme mne a jemně odloučí od trýznitele, jenž bude stát u srázu s prázdnou ohlávkou, zatímco jeho domnělý otrok se ponese dolů, lehce jako pírko, jako okraj roztančených šatů, lehce, jako se snáší prach.

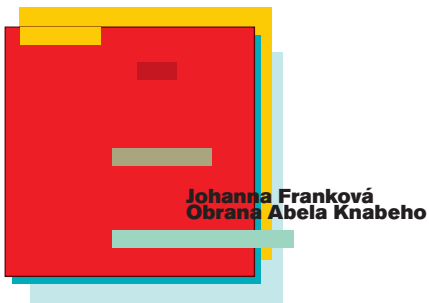

Královiny

Za komunismu bylo udáváno aneb Udavače a kariéristy nesuďme

Jeden si myslí, že bychom se v komunistické minulosti už neměli vrtat. To se furt dokola ptáme nějakých osobností, proč dělaly to či ono, takže pak ani nemáme klid na práci. Mělo by nám přece stačit ujištění ředitele České televize Jiřího Janečka v posledním Týdnu, že když vedl bolševický plátek Palcát, nic špatného do něj nepsal. Vždyť kdyby o rezervách v plnění socialistického závazku nereferoval on, udělal by to někdo jiný a jistě horší. Podobně bychom měli věřit grafikovi Joskovi Skalníkovi, že si StB jeho informování o okolnostech vzniku Občanského fóra vymyslela, ostatně stejně jako všechna ostatní udání (o síti agentů ani nemluvě). A hlavně – komu slouží skandalizace veřejných osob, vždyť všechno lze svalit na systém jako takový. „Chci vrátit ústavu respekt u veřejnosti a zabránit věcem, které mnohdy hraničily s bulvárem. Třeba ty veřejné skandalizace a hry na to, kdo byl, nebo nebyl agentem Státní bezpečnosti," říká správně nový ředitel Ústavu pro studium totalitních režimů Jiří Pernes. Tenkrát přece byla jiná doba, jak s neodolatelnou dikcí komunistického novináře připomněl Janeček: pracovalo se, politika se neřešila a muzika se poslouchala. Když nějaký badatel najde doklad o prohřešcích dnešních slavných (nebo jejich kamarádů), rozhodně by už neměl zmínit jméno, jako tomu bylo v případě Milana Kundery, ale je třeba zásadně používat výraz „bylo udáno". A možná bychom napříště neměli popřávat sluchu lidem, jako je herečka Vlasta Chramostová, která se na rozdíl od zmíněných pánů zachovala zmužile a o své dávné spolupráci s tajnou policií otevřeně mluvila. Ještě bychom si totiž mohli začít myslet, že komunistický režim netvořila nějaká neuchopitelná síla, ale normální lidé.

Slovní ekvilibrista Jiří Dolejš aneb Být blbý komunista není paradox

Zatímco feministky nás školí v tom, jak češtinu pokrýt genderově neutrálními slovy,

Stranickou legitimaci „jsem získal až v lednu 1989 v době takzvaného Palachova týdne. To je mimochodem zajímavý paradox.“ Jeden byl takovou tezí silně překvapen, neb nechápe, co je paradoxního na situaci, kdy vládnoucí bolševici přijímají mladého příznivce do svých řad, zatímco v ulicích nechají mlátit zastánce demokracie. Kdyby si Dolejš tehdy šel pro potvrzenou přihlášku s čerstvým šlicem od policejního obušku na zádech, to bychom snad o nějakém paradoxu mohli uvažovat, ale takto?

komunisti osvědčují svou schopnost dělat z naší mateřštiny newspeak. Zvláštní ocenění si zaslouží jejich poslanec Jiří Dolejš za vyjádření v rozhovoru pro časopis Týden: Stranickou legitimaci „jsem získal až v lednu 1989 v době takzvaného Palachova týdne. To je mimochodem zajímavý paradox.“ Jeden byl takovou tezí silně překvapen, neb nechápe, co je paradoxního na situaci, kdy vládnoucí bolševici přijímají mladého příznivce do svých řad, zatímco v ulicích nechají mlátit zastánce demokracie. Kdyby si Dolejš tehdy šel pro potvrzenou přihlášku s čerstvým šlicem od policejního obušku na zádech, to bychom snad o nějakém paradoxu mohli uvažovat, ale takto? Ve skutečnosti je zřejmě termín paradox pouze jistou pokročilou formou doublespeaku a Dolejš má při jeho vyslovení na mysli slovo blbství. Jenže poté nám logika nastoluje další neřešitelnou záhadu: co paradoxního může být na tvrzení, že nějaký komunista byl blbý?

Hrabě Jan Pavel II. Sacher-Masoch

Jednoho vždy potěší novinky z katolické církve. Zvláště zajímavá musí být kniha monsignora Slawomira Odera, který se ve Vatikánu stará o proces svatořečení Jana Pavla II. Podle Odera měl minulý papež ve svém šatníku opasek, který používal jako bič, protože chtěl zažívat utrpení. „Jeho nejbližší okolí mohlo na vlastní uši zaznamenat, že se Jan Pavel II. sebemrskal během svého působení v Polsku i ve Vatikánu,“ napsal Oder. Bič si papež dokonce bral na letní dovolenou na zámek Gandolfo. Jeden soudí, že tato zpráva skýtá naději pro vyznavače jistého druhu sebenásilí, zvláště pokud by v papežově šatníku našli vedle biče i podvazkové pásy a nějaký ten obleček z latexu. Na druhou stranu by jej možná tito lidé do spolku nevzali, protože se papež bičem třeba jen tak šolichal, neb, jak píše Oder, „je těžké říci, k jakému prahu bolesti se přiblížil“.

Paraziti, hajzlové, zmrdi aneb Diskuse o významu literárních časopisů

Literárnímu kritikovi a nyní úředníkovi ministerstva kultury Radimu Kopáčovi otiskla lednová Dobrá adresa (na straně 7) krátký text, který sepsal ještě před nástupem na ministerstvo a v němž kritizuje současný literární provoz, respektive „marnosti typu Revolver Revue, Tvaru nebo A2, jejichž pojetí otevřeného kulturního periodika se zužuje na stoku pro neurózu svého vůdce a hrstky jeho oddaných poddaných“. Na druhou stranu chválí malá periodika typu ústecké Pandory. Reakce na sebe nenechaly dlouho čekat a znovu ukázaly dlouhodobě nevyřešenou potíž literárních periodik. Jejich redaktoři jsou totiž ke státnímu rozpočtu přisáti jak k mateřskému prsu, a ještě mají pocit, že stát ani veřejnost nedoceňují jejich roli předvoje společnosti. Každá zmínka, že něco nedělají dobře, je tedy rozběsní doběla. Vždyť jak už nám sdělili v dokumentu Martina Langera 35 % pod nulou, většina lidí je přece úplně pitomá, a proto jim musí dát své peníze. Role jediných zachránců kultury, jimž někdo musí platit – byť špatné – redaktorské živobytí, je poněkud odpudivá. Mnohem odpudivější ovšem je to, co vybublává za texty polemizujícími s Kopáčem. Diskuse pod

Příznačná je pak poznámka jednoho ze řvounů o „kamarádech z Dobré adresy“ přesně odhalující myšlení lidí kolem literárních časopisů, které nejvíce zajímá, kdo je s kým kamarád. Na mysl jim ani na chvíli nepřijde, že Dobrá adresa pouze poskytla Kopáčovi prostor k vyjádření, který jinde nedostal (a protože dává hlas i nepopulárním názorům, jistě se jí ze strany velkých literárních periodik dostane zaslouženého dílu nenávisti). Dlouholetý kolotoč hysterických tlaků na stát by mohlo zastavit jen utažení kohoutku státních peněz.

Šarže druhá

článkem Libuše Bělunkové v A2 dosvědčuje Kopáčova slova: šťouchněte do některého ze zmíněných periodik, a neodhalíte nic jiného než stoku, v níž se dočkáte křiku o zmrdech a hajzlech. Příznačná je pak poznámka jednoho ze řvounů o „kamarádech z Dobré adresy“ přesně odhalující myšlení lidí kolem literárních časopisů, které nejvíce zajímá, kdo je s kým kamarád. Na mysl jim ani na chvíli nepřijde, že Dobrá adresa pouze poskytla Kopáčovi prostor k vyjádření, který jinde nedostal (a protože dává hlas i nepopulárním názorům, jistě se jí ze strany velkých literárních periodik dostane zaslouženého dílu nenávisti). Dlouholetý kolotoč hysterických tlaků na stát by mohlo zastavit jen utažení kohoutku státních peněz. Kdyby kupříkladu stát podporoval skutečně neziskové projekty, které jsou ze druhé strany sponzorovány dobrovolnou prací, brzy by se ukázalo, kdo má rád literaturu a kdo má raději granty.

Otázka dne: Kolik mohou akvarijní rybičky dostat za vraždu?

Je zajímavé pozorovat, jak se nás různí aktivisté snaží nasměrovat zpět do středověku. Jedni chtějí, abychom jedli jen to, co je vypěstováno v okruhu pár kilometrů, jiní by nám zase nejraději zakázali cestovat kvůli negativnímu vlivu našich maličkostí na Matku Zemi. Hrdými nositeli největšího zákroku (těžko v takové souvislosti použít slovo pokrok) se ale mohou stát Švýcaři, kteří se v referendu rozhodnou, zda budou domácím zvířatům přidělováni advokáti. Je to sice zatím jen na ochranu jejich práv, doufejme ale, že ona práva budou brzy následována i povinnostmi, neb jedno bez druhého nedávalo v žádném systému příliš valného smyslu. A tak se snad brzy dočkáme procesů proti psům, kteří pokousali člověka, či myším plenícím úrodu (ve středověku padaly rozsudky vyhoštění do 14 dnů, z čehož ovšem byly vyňaty myši přestárlé, gravidní a nedospělé). A jistou radost by mohli mít i zoofilové, protože konečně budou mít i spolupachatele (varující by pro ně ovšem mohl být fakt, že člověk býval za tento skutek obvykle oběšen, zatímco zvíře dostalo pár ran holí a napomenutí).

Vládnoucí gender Kopice neutrálně nás popíše

Genderové válečnice (není to asi korektní, avšak válečníků je mezi nimi nemnoho) slaví první vítězství ve státních orgánech. Ministerstvo školství totiž změnilo záložky na svých webových stránkách – jinde obvykle zvou ke vstupu do příslušné sekce novináře, ministerstvo používá slovo média. Další záložky měly dříve stránky připravené pro učitele, sportovce nebo vědce. Teď se jmenují neutrálně vyučující, sportující a věda. „Docela jsme se ale při té úpra-

Třeba na stránkách ministerstva průmyslu se zřejmě dozvíme něco o ochraně spotřebujících namísto spotřebitelů, ministerstva zdravotnictví a zahraničí se budou muset nějak vypořádat s informacemi pro cizince (hostující?), ministerstvo zemědělství přejmenuje Portál farmáře na Portál farmařících a samotná vláda by měla změnit záložku „členové vlády“ na „vládnoucí“. Jak se ministerstvo financí vyrovná se záložkou „daňoví specialisté“, to tedy jeden netuší, ale genderoví jazykobrusiči jistě něco vymyslí.

vě nadřeli,“ uvedla mluvčí resortu Kateřina Böhmová. Baže, a to se jeden moc těší, jak se nadřou na ostatních ministerstvech. Třeba na stránkách ministerstva průmyslu se zřejmě dozvíme něco o ochraně spotřebujících namísto spotřebitelů, ministerstva zdravotnictví a zahraničí se budou muset nějak vypořádat s informacemi pro cizince (hostující?), ministerstvo zemědělství přejmenuje Portál farmáře na Portál farmařících a samotná vláda by měla změnit záložku „členové vlády“ na „vládnoucí“. Jak se ministerstvo financí vyrovná se záložkou „daňoví specialisté“, to tedy jeden netuší, ale genderoví jazykobrusiči jistě něco vymyslí. A až tu náročnou práci dokončí, je možné začít přejmenovávat státní úřady. Vždyť samotné slovo úřad není příliš genderově korektní. A jakousi vítěznou tečkou by mohla být změna názvu ministerstva školství na ministerstvo blbství. Udělat z mateřského jazyka dřinu se totiž hned tak někomu nepovede.

Komunistická revoluce wikipedistická aneb Enver Hodža předběhl dobu

Podivuhodné závěry týkající se komunistického albánského diktátora Envera Hodži se lze dočíst na české Wikipedii. Tak kupříkladu: „Je ovšem třeba vidět, že na některá opatření, jakkoli pokroková, ještě nebyla zralá doba. Např. v roce 1967 byla Albánie vyhlášena prvním ateistickým státem na světě.“ Nebo: „Enver Hodža zdůrazňoval, že proti náboženství musí být používáno pouze přesvědčování, politická a ideologická práce, nikoli donucování. Významná část obyvatelstva však byla stále nábožensky založena a protináboženská opatření v nich jistě důvěru v Albánskou stranu práce a socialismus neposílila. O tom svědčí i opětovný rozmach náboženství po kontrarevolučním převratu na začátku 90. let.“ A také: „I přes izolaci v mezinárodních vztazích dosahoval socialismus v Albánii významných úspěchů. V roce 1966 byl schválen zákoník práce, který zaručoval právo na práci všem občanům po 15. roce, osmihodinovou pracovní dobu, šestidenní pracovní týden, placenou dovolenou, pracovní ochranu a sociální zabezpečení. Docházelo ke sbližování životní úrovně fyzicky a duševně pracujících a pracujících ve městě a na vesnici. Zlepšovaly se životní podmínky a bylo kultivováno prostředí, budovány sociální objekty a parky. Bylo zavedeno odměňování podle množství a kvality práce, s důrazem na kolektivní normy. V zájmu hospodářství a rozvoje socialismu vyžadovalo albánské vedení od občanů střídmost, ale nikoli donucováním k asketismu, nýbrž zavedením velmi nízkých cen předmětů denní spotřeby a vysokých cen luxusních a nadstandardních věcí.“ Atakdále atakdále. Jeden je v rozpacích: musí vláda lidu i skončit komunistickým převratem i v encyklopedii?

Jiří T. Král

Další glosy jsou na www.kral.bloguje.cz

Šarže druhá

Bloudění hvozdy všemi (3)

REPO

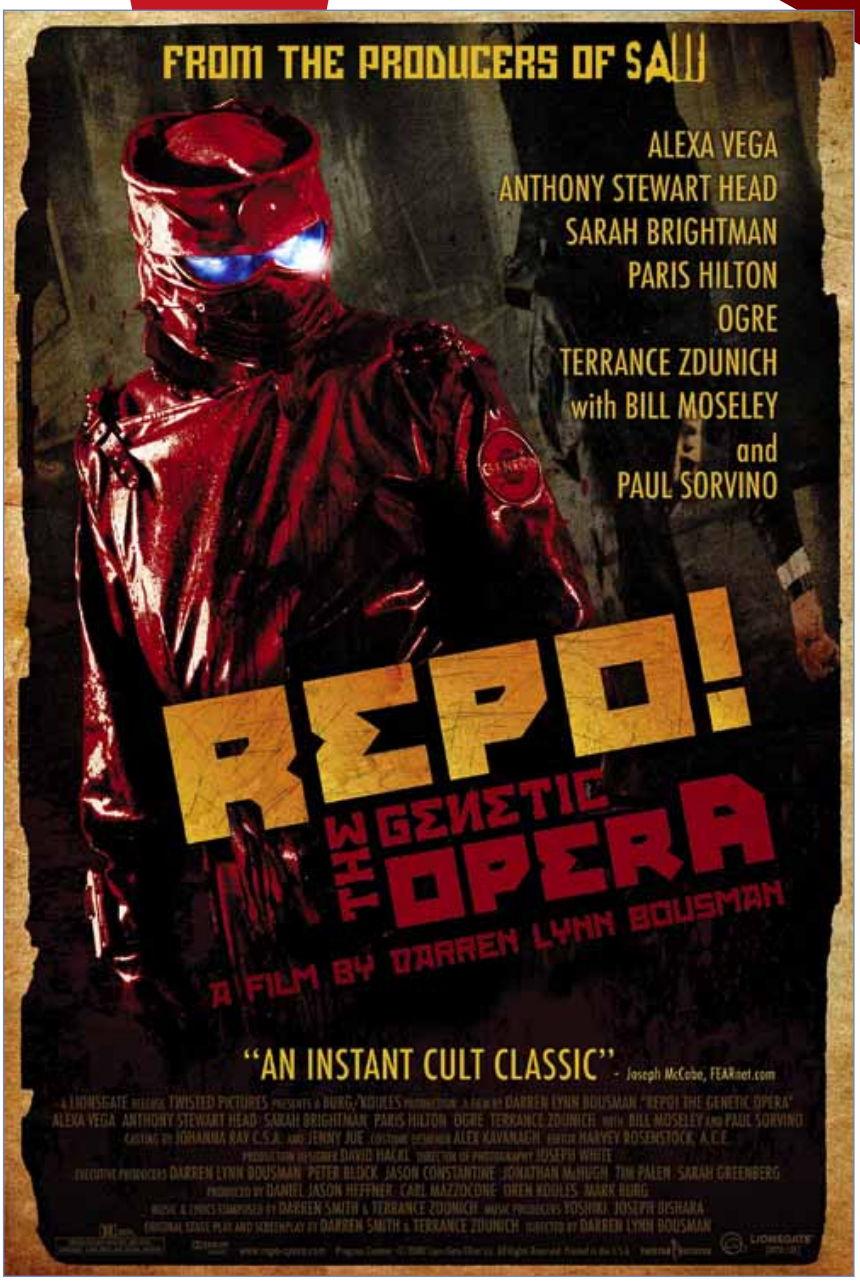

Historické a zeměpisné znalosti redaktorů novin jsou tristní. Obvyklou chybou je třeba udávání vzdálenosti bodu A od bodu B. „Známý kostel XY ležící u AB se opět opravuje.“ Co je to „u“? Tišnov je u Brna a Říčany jsou u Prahy, ale Bílá hora není u Prahy, je v Praze.

Podobně je to s velikostí sídel. Zase to odnese *Metro*, ale bohužel nic jiného v dopravních prostředcích nečtu. 21. ledna zde byl otištěn článek s názvem *Krocana měla, svátky nestihla*, popisující problémy Kay Ureové, která se kvůli sněhu nedokázala vrátit z městečka Iverness do Cape Wrathu (maják). Nikdo by v ČR nejspíše nenapsal, že „městečko Prostějov vyhlásilo tendr“, přitom Prostějov (bez aglomerace) má o něco menší počet obyvatel než skotské Iverness, tedy kolem 45 000. Já vím, že je to v celkovém součtu fuk a že nás tyto nesrovnalosti nijak neohrožují na životě. Že podstatná je informace o tom, že nějaká paní se měsíc snažila dostat do místa vzdáleného pouhých 17 km.

Jenže těchto omylů a nepřesností v novinách přibývá víc a víc. Zrychlující rozvolňování informační role médií už teď vede k novému typu negramotnosti, která bude s globalizačním diktátem znamenat v konečném důsledku nerovnost mezi hrstkou informovaných a masou dezinformovaných. Pak už

je jenom kousek ke vzniku majitelů „pravdy“. Už dávno přestáváme rozlišovat tisíce, miliony a miliardy. Kvůli ukradeným desetitisícům se rozčilujeme, ale miliardy spláchlé turbosplachovačem rozpočtového hajzlu nás nechávají klidné. A o to jde.

Ale pojďme dál, ať nezabloudíme.

Kdysi dávno jsem psal v *Dobré adrese* o zážitku z návštěvy hororového muzikálu *Rocky Horror Picture Show* (Jim Sharman, 1975) ve Vídni. Film, který se především v USA stal superkultovním, se dostal do Česka bohužel už za úplně jiné společenské konstalace. Teď jsem doma užasl při sledování něčeho podobného, jen o více než 30 let mladšího. Darren Lynn Bousman natočil v roce 2008 fantasy-hororový muzikál *REPO: Genetická opera*, v níž hrají a zpívají třeba Sarah Brighton, Ogre (Skinny Puppy), Joan Jett a v poměrně důležité roli se představuje Paris Hilton. Něco tak pěkně blbého a bizarního jsem už dlouho neviděl, a tak zatímco většinu filmových DVD posílám dál jako štafetu, tohle jsem si ponechal. Scény, ve kterých tajemný Repomen bere těm, kteří nemají peníze na splácení, zpět některé orgány, se dají srovnat s těmi nejhezčími vzpomínkami na venkovské zabíjačky. Prase visí hlavou dolů a jeden správný řez uvolňuje vnitřnostem cestu na slunce. Pěkné, moc pěkné!

Ale pojďme dál, ať nezabloudíme.

Špatně je, maminko, špatně je pro písmenka. V krmelcích už není dost sena a sůl k lízání jsme neviděli, ani nepamatujeme, volají středníky, tečky a pomlčky, druhové liter nejvěrnější…

No ano, zase už znovu a pořád nejsou v nádrži vehiklu značky Literatura prachy, kačky čili vostrý. Ale jak to, že zase vyšla další *Pandora* (č. 19)? Kulturně-literární revue z Ústí nad Labem si vychází, je stále vyvedenější, až to bere dech. Aktuální číslo tematizuje město a vzniklo ve spolupráci s kanceláří generálního komisaře účasti ČR

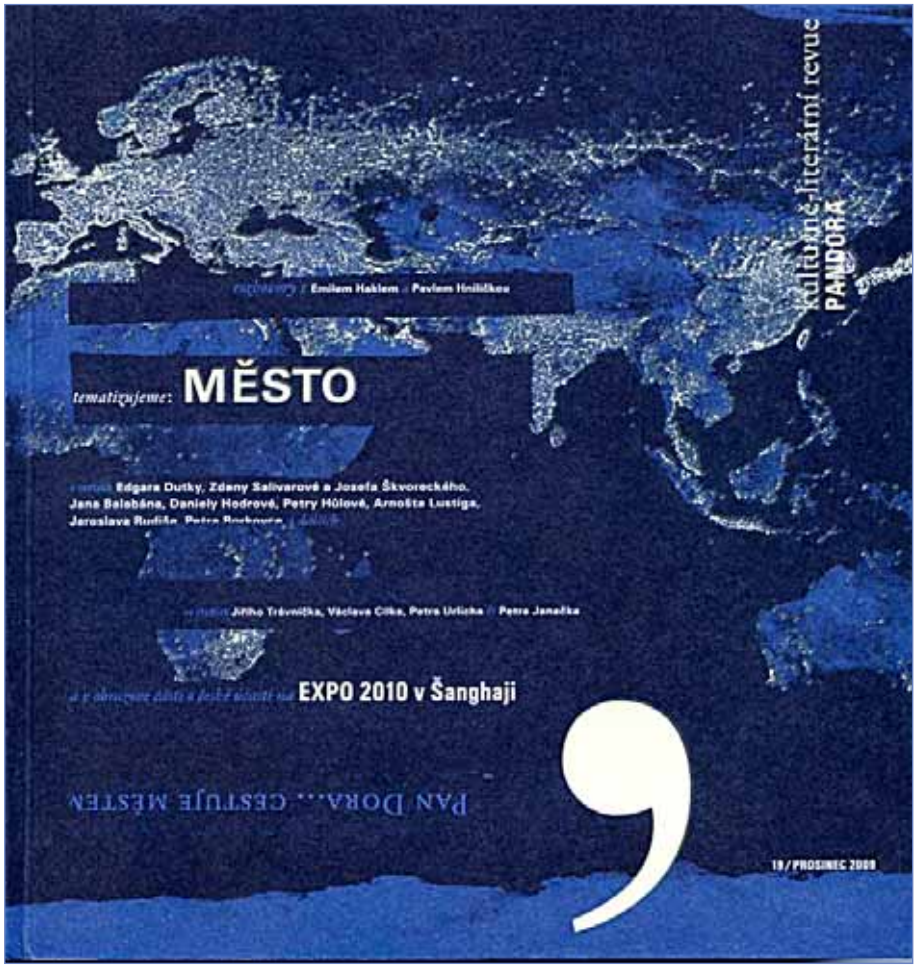

na EXPO 2010 v Šanghaji. Vyšlo proto ve verzi české, ale i česko-anglické. Slavnými literárními jmény je nabito jako bankovní karta po výplatě. A všichni ti Rudišové a Balabánové a Lustigové a Dutkové sem poskytli ještě netištěné texty, což klidně mohli vyřídit svolením otisknout cokoli z jejich díla. Možná je to proto, že předpokládám-li správně, pár kusů *Pandory* se dostane i do Šanghaje a tam si je rozeberou literární fajnšmekři. V příloze (kresby, foto) je zdokumentován český pavilon. Protože, a to jsem zatím nenapsal, heslo tohoto Expa zní *Better city, better life*. Teď se mi dere do úst popěvek, že „lajf is lajf“, ale to se dere špatně. To je úplně z jiného soudku. *Lepší město, lepší život* se k literárnímu tematizování města hodí, takže takhle nějak vzniká synergie.

Darren Lynn Bousman natočil v roce 2008 fantasy-hororový muzikál REPO: Genetická opera, v níž hrají a zpívají třeba Sarah Brighton, Ogre (Skinny Puppy), Joan Jett a v poměrně důležité roli se představuje Paris Hilton. Něco tak pěkně blbého a bizarního jsem už dlouho neviděl…

Snajpr by neměl nikdy minout. Tenhleten Weiss, ten střílí přesně. V prezentované položce střelby má 52 různě velkých dávek. Míří do svatého křesťanského houfce, na všechny nepravé, ale i pravé služebníky Páně. Na první pohled to tak vypadá, jenže se nesmíme nechat zmást pojmenováním.

Šarže druhá

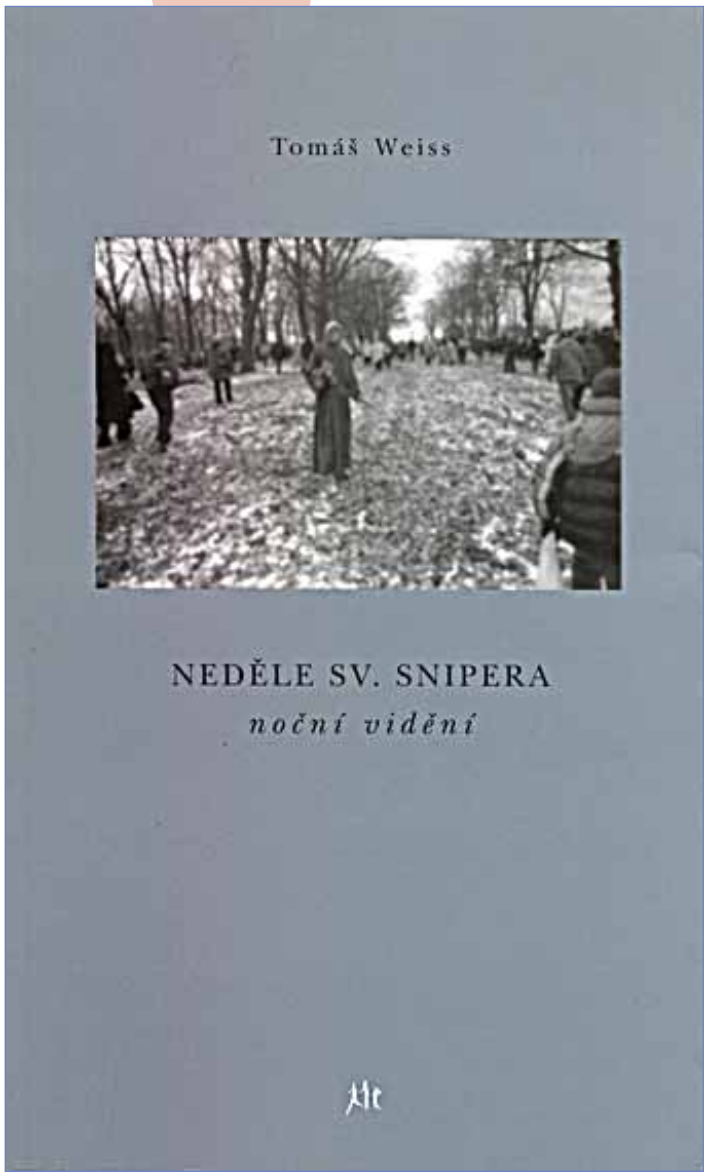

O městě se toho dá samozřejmě vymyslet hodně. V čele pelotonu je kniha Itala Itala (a to se zase povedlo) Calvina *Neviditelná města*. Já nominuji samizdatovou sbírku poezie (nepamatuji se na autora) s názvem *Mě sto*. Tak někdy příště…

Pandora je otevřena rozhovorem s jedním dokonale městským autorem. Na otázku, jakou roli hraje město ve tvých textech a proč, odpovídá Emil Hakl: *Zásadní, protože jsem ve městě prožil celý život a nic jiného neznám, neboli nemám. Když přijedu do města, kde jsem poprvé v životě, bývám jím fascinován tak intenzivně, že je mi až hanba o tom mluvit. Ostatně ani nevím, jak bych to popsal* (…). No, teď Hakl trochu kecá, on by to uměl popsat velice pěkně. Ostatně málokdo to z místní psavecké galérky umí líp než on. Ale umělec musí být skromný, víme.

Ale pojďme dál, ať nezabloudíme.

Tak už máme za sebou vydání dvou čísel obnoveného časopisu *Živel*. Myslel jsem si, že do stejné řeky se dvakrát nevstupuje, že se tenhle časopis, naroubovaný na kmen *Vokna*, už znovu neuchytí. Ale asi jsem neměl pravdu, pořekadla jdou stranou. Už zase ne všemu rozumím a už se zase rozčiluju, že místy grafický názor přebíjí ten textový, že se mi to zkrátka špatně čte. Jediný rozdíl od té série minulé je, že mi to vadí mnohem míň. Ale za to nemůže redakce, za to může moje stáří. Je mi to fuk. S čím mám problémy, to přeskočím. Vím, že to není dobře, ale už se s tím nedá nic dělat. A do důchodu tak strašně daleko…

Ale pojďme dál, ať nezabloudíme.

Hluboce se skláním nad ediční, archivářskou atd. prací Martina Machovce, na druhé straně musím konstatovat, že jeho role ochránce undergroundu likviduje historii undergroundu. Což ale není v běhu tohoto světa nic zvláštního (taky nejde jen o Machovce, těch ochránců je několik).

Martin Machovec – Undergroud, s. r. o.

Ale pojďme dál, ať nezabloudíme.

Jak jsem starej, tak jsem blbej. Občas přestanu být skeptický a nechám se napálit jak mrňous. Muzikál o řemesle všech řemesel – *Pornohvězdy* – měl celkem kladné recenze od těch, kteří mají většinou názory shodné s mými. Tak jsem se vydal se ženou do Roxy na kulturní událost. Po třech minutách jsem věděl, že jsem na špatném místě (i když prostor pod úrovní Dlouhé ulice je nádherný). Přestože libreto a texty písní napsali Petr Kolečko a Tomáš Svoboda, přestože to má být satira a legrace a výsměch a anti, tak to nefunguje. Někdy jsou hloupost a plytkost vydařené. V Pornohvězdách jsem ten pocit neměl. Připadal jsem si jak na repríze nějakého studentského kusu, kterým si maturitní třída osladila svůj odchod ze školy. Bylo vyprodáno, to hovoří proti mně. Někteří lidi se smí-

chem za břicho popadali. Taky by to mohla být hysterie.

Když padla opona a my vyšli ven, hrozně chumelilo. Chlapec z dvojice za námi moudře vykládal své přítelkyni, že v tom cítil Jakuba Arbese. Jeli pak s námi v tramvaji číslo 14 do Kobylis.

Arbes? Kdo by to byl řekl…

Ale pojďme dál, ať nezabloudíme.

Psal jsem už, že jedna z knih, která mně trochu přetočila čtecí ciferníky a ke které jsem se bohužel dostal až na konci roku, byla *Neděle sv. Snipera. Noční vidění (52 ukázání)* Tomáše Weisse (Dauphin). Je to tak…

Snajpr by neměl nikdy minout. Tenhleten Weiss, ten střílí přesně. V prezentované položce střelby má 52 různě velkých dávek. Míří do svatého křesťanského houfce, na všechny nepravé, ale i pravé služebníky Páně. Na první pohled to tak vypadá, jenže se nesmíme nechat zmást pojmenováním. V naší zemi je do křesťanství namočený každý, kdo používá jazyk, chodí po zemi v járku Evropy a činí to, co nazýváme každodenní život. Stokrát by ses chtěl nazvat bezvěrcem či aktivním ateistou, stejně ti to, holečku, nevěřím. Tady si totiž upšoukneš, a hned se ukáže Duch svatý. To není rouhání, to je případová studie ve zkratce. Poslyšme si šustot kulek: „Buďte bohatí!… přestaňte se hluboce prožívat v chudobě… za chudobu chcete vykoupení?… bez peněz jste svatější?… v tesilkách a se síťovými taškami se klátíte městy… pobledlé tváře, po kapsách suchá kůrka… šat čistý, pečlivě zalátaný… dětí jako smetí… v obnošených svrchníčcích… na zastávce tramvaje hrají si s dřevěnými koníky, roztáčí káču a na peróně poskakují s luky na zádech… auta nemajíce, dopravujete se s ruksaky vlakem na skupinovou jízdenku… světice pere v dešťové vodě ve tři ráno na levnější proud… zadělává za kuropění na reveňový koláč, vaří mangold… co hůř… bývaly doby, kdy jste byli chudí pyšně…“ (a to ještě zůstalo dost svistotu do foroty). Moc pěkné!

Ale pojďme dál, ať nezabloudíme.

Jak můžeme chtít od pumprlíků na politické scéně, aby byli důstojní a svoji práci pro nás, pro občany, brali vážně, když my občané se chováme úplně stejně. Dyť jsme, kluci a holky, z jedné české a moravské mámy.

Vietnamsko-česká literární fronta nad českou kotlinou je vytlačována brázdou nízkého tlaku, která má střed nad Masarykovým nádražím, ještě přesněji nad Ústavem pro českou literaturu. Zde se tvoří stupňovitá oblačnost, která hrozí místy tuhými mrazy. Neboli kauza Lexikon české literatury. Nefandím žádné straně, neboť bych mohl oběma. Veselo-smutné jsou ty sekundární projevy okolo. Otevřený dopis – kauzu Lexikon podepsalo v této chvíli necelých (nebo téměř) 300 občanů (konec první únorové dekády). Někteří měli potřebu k podpisu připojit svá vyjádření. Možná to čtu špatně, ale z velké části z nich jsem pochopil, že pisatelé asi příliš nevědí, co a proč vlastně podepsali. Činili tak ve svatém nadšení, které si dovolím parafrázovat: zase nám utlačujete kulturu, tak vám alespoň takhle dáme morálně po čuni, protože jinak by pravda těžko zvítězila. Ono to bohužel směřuje k tomu skoumalovskému písňovému textu, jenž ve mně stále znovu vyvolává hrůzu: a pravda zase zvítězila / a ani o tom nevěděla. Pokud chcete být účastni této „kauzy“ ještě více, najděte si na webu rádia Wave pořad Liberatura (20. 1. 2010), ve kterém se neshodli Pavel Janoušek a Petr Bílek (akademie proti vysoké škole). Nejkomičtější na tom je, když P. Bílek (badatel, donedávna šéf Ústavu české literatury a literární vědy FF UK) vyčítá P. Janouškovi (badateli, řediteli Ústavu české literatury AV ČR), že je špatný manažer. To je, jako když chlap na vozejku vyčítá chlapovi o berlích, který má místo noh protézy, že nejde rychleji. Z toho jsem se fakt málem počural smíchy.

To je, jako když chlap na vozejku vyčítá chlapovi o berlích, který má místo noh protézy, že nejde rychleji. Z toho jsem se fakt málem počural smíchy.

Ale pojďme dál, ať nezabloudíme.

„Naše schopnost přežít v kapitalismu, který lidi drtí, mě nepřestane naplňovat úžasem. A to nemluvím jen o smrti ideologie či o tom, že už nikdo nevěří politikům. Dejte si dohromady pandemie a migraci lidí kvůli klimatickým změnám, a budete se muset zamyslet, jak to udělat, abychom přežili následujících dvacet let.“

Řekl Grant „Daddy G.“ Marshall ze skupiny Massive Attack francouzskému novináři Jeromu Vermelinovi z francouzské varianty *Metra*. V českém *Metru* jste si to mohli přečíst 9. února 2009. Musím říct, že na Daddyho G. nemá ani Karel Gott se svou teorií všesvětového spiknutí, Gott vychází z tohoto srovnání jako suchopárný akademik.

Ale dá se to léčit, ne že ne. Od toho drcení u nás umí pomoci dva doktoři. Nějakej Chocholoušek a pak RSDr. Biľak. Ale o něm nevím, zda ještě praktikuje.

Ale pojďme dál, ať nezabloudíme.

Začala nám volympijáda. Zimní. V *Metru* se ptají průběžně sportovců, jestli se na OH dívají v televizi. 12. února na otázku „Sledujete letošní zimní olympiádu?“ odpověděl kanoista Ondřej Štěpánek: „Určitě sleduji.“

Líp by to nesvedl ani slabomyslný vojín Čilpan ze Švandrlíkových *Černých baronů*.

Jakub Šofar

Šarže druhá

Z antikvariátních banánovek

NAŠE REPUBLIKA

10

Červen - měsíc výletů,

Vlastivědný časopis pro mládež Naše republika vycházel v letech 1930–1939. Ročníky 1939/1940 a 1945–1949 nesly název Český domov, od ročníku 1949/1950 byl Český domov sloučen s časopisem Karavana do nového zeměpisného titulu, určeného středoškolské mládeži, nazvaného Domov a svět. Autorem následujícího článku je Miloslav Disman, narozený 27. 4. 1904 v Bělé pod Bezdězem, zemřel 29. 4. 1981 v Praze. Začínal jako učitel, na nuselské pokusné škole založil recitační kroužek, později známý jako Dismanův dětský recitační a divadelní soubor. Od roku 1935 působil v rozhlase jako dramaturg režisér pro dětské vysílání. Je autorem řady divadelních her, určených dětským divákům.

Naše republika

Bělá pod Bezdězem – město, které se brání smrti

V Bělé pod Bezdězem založil r. 1519 Oldřich Velenský z Mnichova tiskárnu, ve které Čeští bratři tiskli mnohé své spisy. Prohlédněme si v knihovně Musea král. Českého jeden takový tisk:

Kratochwilní spolu y poziteční Listowe a žaloby Chudych a Bohatych przed Saturnem na nebe odmienňe taužicych od Lucyana Rzeczskeho mudrce duomyslnie popsanie a w Czesky yazyk w nowie przeloženie. 1520

Rozumíš tomuto titulnímu listu? Přepiš si nápis dnešním pravopisem!

Dnes je v Bělé pěkná moderní tiskárna TYP. Ale kasety (široké zásuvky s přihrádkami na písmenka) většinou odpočívají. Odpočívá.

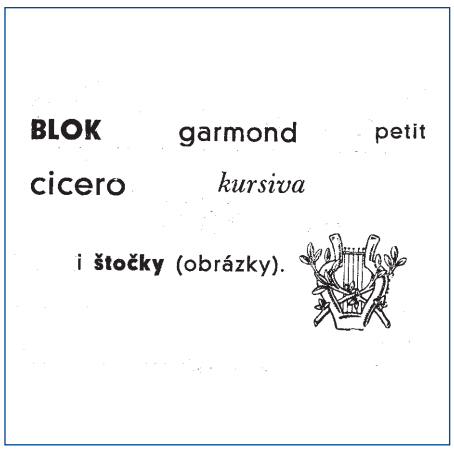

Tatínkové a maminky pořádali velké schůze. Vyjednávali se závodem, psali do novin a prosili o pomoc. Ale jednoho večera zavřela se vrata továrny a ráno – se již neotevřela. *(Viz obr. vpravo.)*

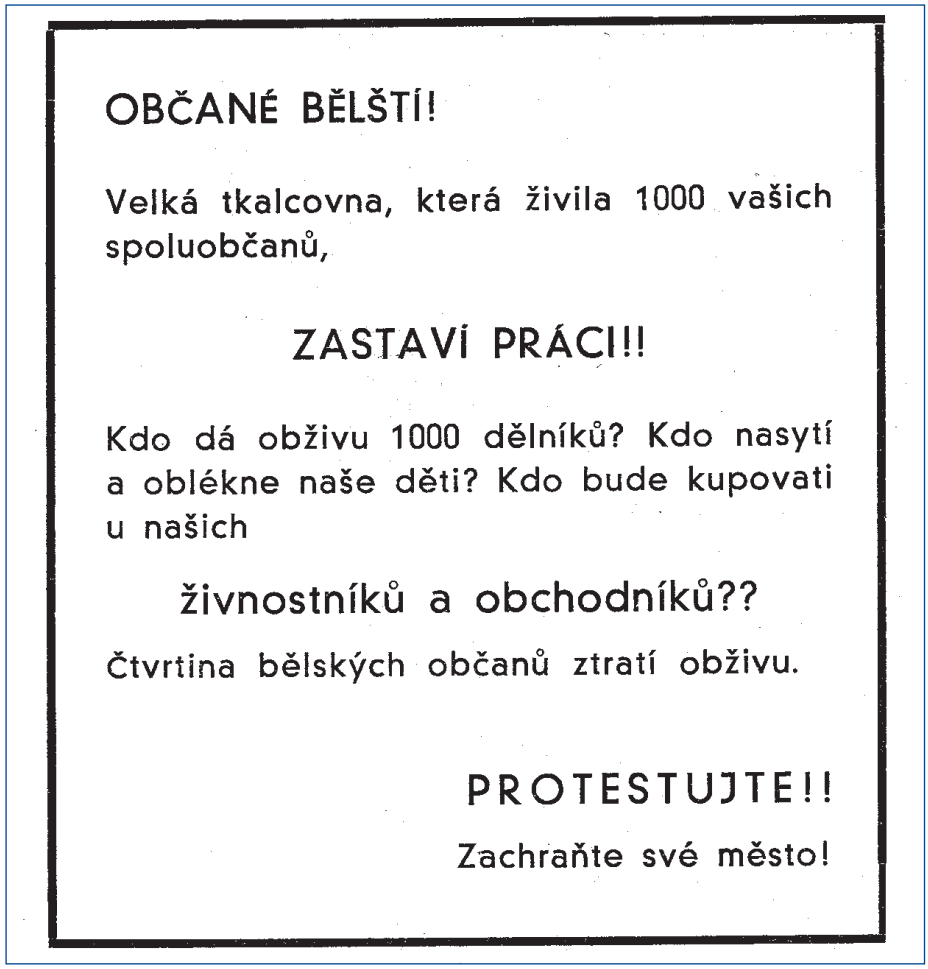

Pořádá se málo slavností, zřídka hrají ochotníci (dobrovolní herci), v kinu je často poloprázdno. Chlapecká měšťanská škola pořádá mistrovské zápasy v házené. Hřiště před sokolovnou, 11. června 1933. Chlapci I. ročníku statečně se drží v zápase s II. ročníkem. Ale tatínkové s úzkostí se dívají na malá zápasící „mužstva“ *(viz obr. na další straně)* –

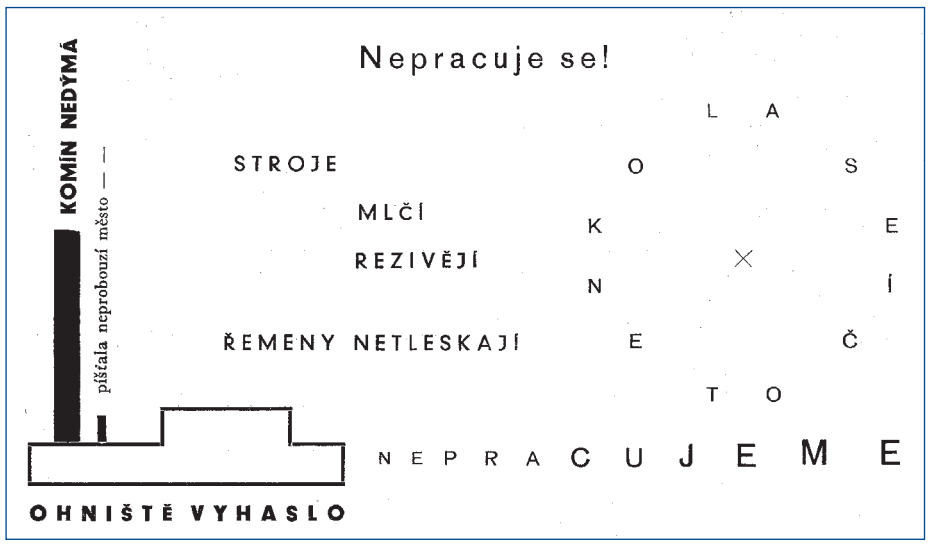

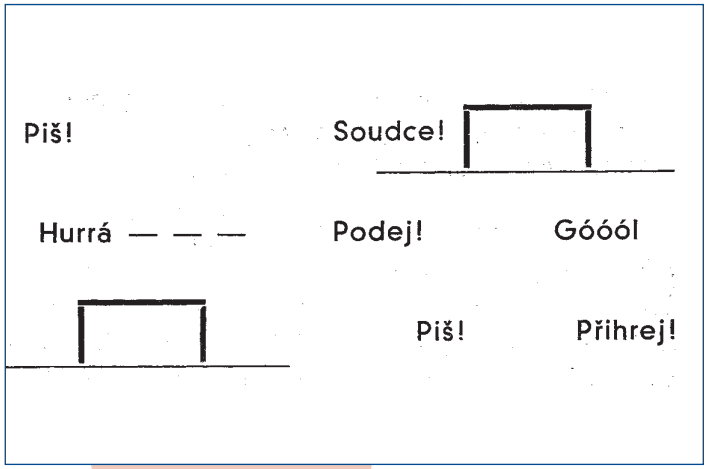

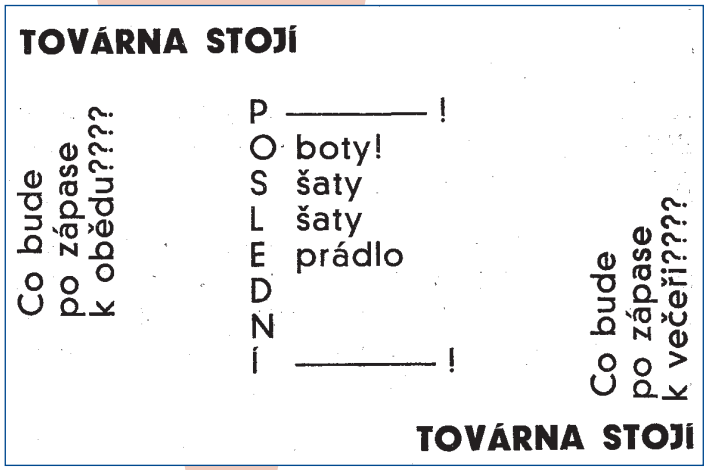

Také učitelé, ač se na děti usmívají, jsou plni starostí. Cítí s dětmi, cítí s celým městem. Některým dětem se líbí učitelské povolání. Ale také učitelé mají starosti o své rodiny, o své děti. Mnoho mladých učitelů je bez místa, nemají zaměstnání. Všude je nedostatek práce, lidé nemají výdělku – je vážná, zlá doba – hospodářská KRISE. *(Viz obr. nahoře.)*

Také krásné městečko Bělá pod památným hradem Bezdězem volá! *(Viz obr. vpravo nahoře.)*

Veliké čtvercové náměstí, rozsáhlé 2 1/2 ha, z největších náměstí v naší republice, s nádherným parkem, stalo se ošetřovaným klenotem všech občanů. Na lavičkách odpočívají staří lidé, před nimi v písku hrají si děti. Park voní, ptáci šveholí, je ticho, milo po celém náměstí. Jen před radnicí stojí mohutné hloučky lidí, našich spoluobčanů, kteří čekají, až jim někdo dá práci a výdělek... nezaměstnaní!

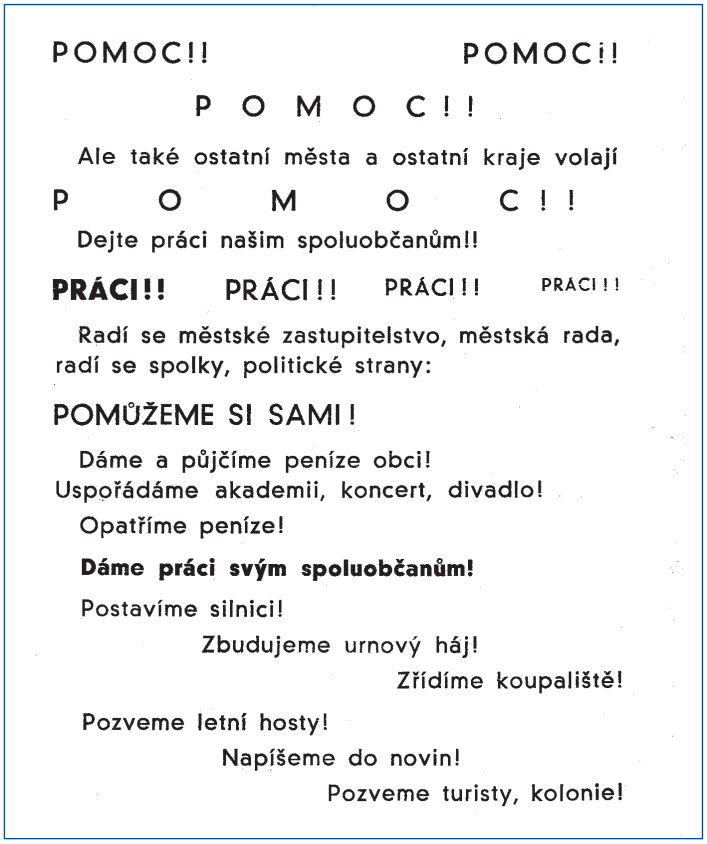

A k nim vzhlížejí starostlivě řemeslníci, obchodníci. Kdy bude lépe? Kdy zase po prvé zahouká továrna?

Nad portálem radnice sešlý nápis:

Exstruxit proprio hanc isthaec Respublica sumptu. Anno quem dicit vox ea IVDICIVM.

(Po česku: Vystavěno vlastním nákladem obce roku, který značí slovo „Soud“.) Sestavíme-li z písmen latinských slovo soud IVDICIVM římský letopočet

M	DV	VV	III
1000	600	10	13

1613,

dostaneme rok, kdy byla radnice postavena. A skutečně v ní byl a dodnes je soud.

Soud! Kdo pomůže? Kdo nepomůže??
A nevolá jenom Bělá pod Bezdězem, město, které se brání smrti —

volá celá republika!!

Pomozte! Roztočte kola továren!

Dejte práci!! SOUD!! Kdo pomůže?? nepomůže??

Upište **„Půjčku práce“!!**

Zdá se, že nezaměstnané nápis nezajímá. Snad o něm ani nevědí. Vidí jen dnešek, čtou vyhlášky *(viz obr. nahoře)*.

Připravil
Michal Šanda
s přispěním
Štefana Švece

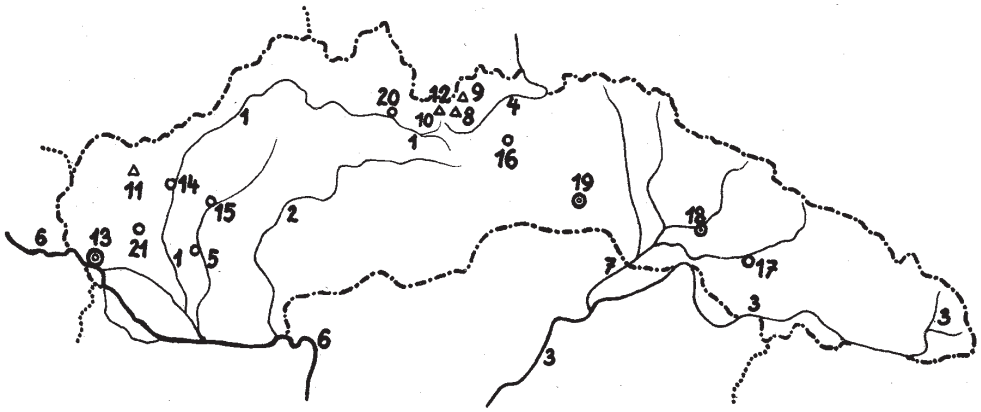

5. REBUSY (vlastivědné).
B. Milič, Praha.

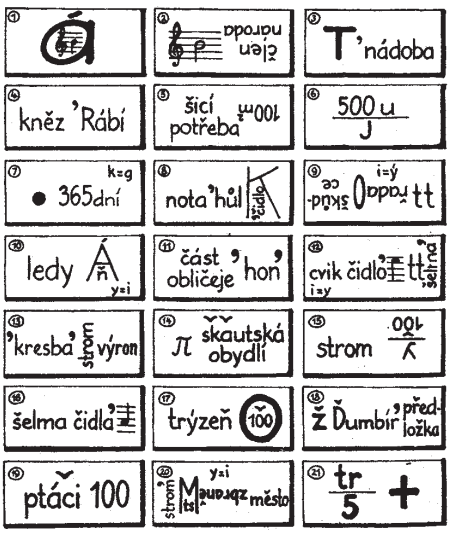

1. Pozorujte řeky spád,
míjí slavný Trenčín, hrad.
2. Nízké Tatry obtéká,
než se rovin dočeká.
3. Na Dunaj — kdež — nestačí,
tok má u nás nejkratší.
4. V Tatrách řeka líbivá
turistům tam šumívá.
5. Město krásné vidíme,
řeku šumět slyšíme.
6. Již u nás má mocný tok,
jediný to veletok.
7. Na řece té boje byly,
Slovenska jsme uhájili.
8. V Tatrách horu hledej,
k rozhledu tam sedej!
9. Horolezec musí chtít
vylézt na ..... .
10. Slovák tuto horu zná,
i v písni ji opěvá.
11. Bohatýra mohyla —
smrt ho náhlá zkosila ...
12. Nejkrásnější horský kraj,
Slovenska je pravý ráj.
13. Slovenská řeč zas zde zní,
Slovák o své slávě sní.
14. Mnohý lékař takto praví:
„ ..... vám dají zdraví.“
15. Presidentovo je sídlo,
v létě je zde jeho bydlo.
16. Malé město — Slováka,
Čecha krásou přiláká.
17. Až v Podkarpatské Rusi
město to se hledat musí.
18. Uhu, známé řeky chod,
vede tě na ..... .
19. Druhé větší město země,
Slováků je plní plémě.
20. Město na Slovensku znáš,
trošku-li si zahádáš.
21. Trenčín, ... ,
růže voňavá.

Umístěte si na mapce u číslic jména z rozluštěných rebusů!

(Upozorňujeme, že náčrt je cvičnou mapkou a výběr jmen je nahodilý pro potrápení bystrých vašich hlav. — Mapku a rebusy pro tisk zpracoval podle návrhu J. Friedl.)

Řešení z č. 7. zasílejte strýčkovi *do 30. dubna 1933!* Několik vylosovaných řešitelů získá odměnu.

Rozluštění tajů z č. 4.:
1. Turin, Uher, rek, Ir, n. — 2. Veselé vánoce! — 3. Škvor, puškvorec. — 4. Akát, káva, Avar, tara. — 5. Šťastné a veselé vánoce všem milým hádankářům i pořadateli přeje J. O. R. — 6. Salaš, palaš. — 7. Co můžeš udělati dnes, neodkládej na zítřek! — 8. Vojín, kasař, Chuchle, mléko, princ, kanec, pleso, Sered. Taj: *J. Scheiner.* — 9. Jaroslav Vrchlický. — 10. Klíč, klička. — 11. Kremnica. — 12. Douda, bouda. — 13. Vítek, pravítek.

Vylosováni byli z č. 4. strýčkovými žáky tito:
1. Ant. Fák, Dvůr čp. 65, p. Kámen u Tábora. — 2. Dragoslav Slejška, žák Masarykovy čs. školy zahraniční, Čuprija, Jugoslavije. — 3. Žáci IV. r. měšť. šk., Chýnov u Tábora. — 4. Strýčkovu mimořádnou cenu přidělil los žákyni Fixlerové, Rachov, Podk. Rus.

Autorskou cenu získává Jos. Odehnal v Rozseči u Kunštátu za námět ke král. procházce v č. 4.; má nejvíce bodů.

Šarže druhá

Extase československého filmu

Novináři v československém filmu 30. a 40. let (díl I)

Sportovní filmy, jimž jsme se věnovali minule, obvykle připomenou výrazný podíl novinářů a žurnalistů na československé tvorbě třicátých a čtyřicátých let. Vždyť třeba Josef Laufer vystupoval celkem ve čtyřech celovečerních filmech, podle děl Karla Čapka vzniklo celkem pět filmů a jméno Karla Poláčka se v titulcích objevilo v případě sedmi titulů.

Novináři, žurnalisté, redaktoři či rozhlasoví hlasatelé se na snímcích z tehdejšího období podíleli ve dvou základních rovinách. Na jedné straně se jednalo o tvůrce, kteří přímo ovlivňovali podobu jednotlivých filmů v jejich konkrétních aspektech. Do této skupiny řadíme autorství v oblasti režie, původního filmového námětu, scénáře, písňových textů a v jednom případě i hudby (hudební publicista, skladatel a pedagog Miroslav Barvík komponoval pro budovatelský snímek Veliká příležitost, 1949) a dále vytváření hereckých úloh v rámci filmu. Na druhé straně stojí tvůrci literárních či dramatických děl, jež byla pro filmové účely adaptována.

Přímo participujících novinářů lze dohledat kolem sedmdesáti. Těmi nejznámějšími byli kromě Laufra, Čapka a Poláčka třeba Jan Drda, Marie Majerová, Ivan Olbracht, Václav Řezáč nebo rozhlasový reportér Franta Kocourek. Někteří z těchto novinářů, zejména početná skupina autorů, kteří byli v dobovém kontextu označováni jako novináři spisovatelé, byli zároveň autory nepůvodních předloh. Dalších 22 novinářů spadá výhradně mezi autory literárních či dramatických děl, jež si filmoví tvůrci ve třicátých a čtyřicátých letech zvolili jako předlohy svých filmů, popřípadě autory textů písní či básní použitých v některých snímcích. Zde najdeme třeba jména Jana Nerudy, Egona Erwina Kische, Josefa Kajetána Tyla či Františka Langra (jak patrno, v některých případech se jedná o novináře, kteří se na filmové tvorbě přímo podílet nemohli).

Mnohá zmíněná jména vedeme v patrnosti zejména díky jejich literární činnosti. Je třeba mít na paměti, že třeba Lidové noviny vyprodukovaly spoustu budoucích spisovatelů a prvorepublikové umělecké kruhy značně souvisely právě s tehdejší (zejména kulturní) žurnalistikou.

Zajímavé jsou rovněž případy nedokončených filmů. Komedie Jenom krok, kterou na sklonku druhé světové války připravoval Vladimír Slavínský a jejíž záběry jsou považovány za ztracené, vycházela ze stejnojmenné divadelní hry filmového kritika A. J. Urbana. Ve stejném období natáčel František Čáp snímek Z růže kví-

Zleva Štefan Mašlonka, Otakar Procházka a Josef Laufer komentují hokejový zápas Československo–Švédsko ve filmu Polibek ze stadionu.

tek, z nějž se rovněž nedochoval žádný záběr a na jehož scénáři se podílel novinář Jan Drda.

Poválečná kinematografie eviduje pouze dva filmy, jejichž realizace byla v různých fázích přípravy zastavena. Filmový kritik a novinář Jiří Hrbas se podílel na námětu a scénáři nedokončeného filmu Františka Čápa Křižovatka (1947), obdobné to bylo i v případě novináře a spisovatele Karla Vaňka, který napsal scénář k nedokončenému snímku Výlet pana Broučka do zlatých časů (1949). Zastavme se na chvíli u těchto nerealizovaných projektů, neboť jejich historie stojí za pozornost.

Režisér František Čáp svůj poslední československý film nestihl dokončit, neboť po kritice snímku Bílá tma na I. mezinárodním filmovém festivalu pracujících ve Zlíně v červenci 1948 zpochybnil kompetentnost dělnické poroty a byl odvolán z funkce uměleckého šéfa státní výroby. Poté, co mu bylo znemožněno pokračovat v další režisérské práci, emigroval do zahraničí. Později působil v tehdejší Jugoslávii, konkrétně ve Slovinsku, kde je považován za jednoho ze zakladatelů tamní moderní kinematografie.

Z politických důvodů zůstal nedokončen také snímek Výlet pana Broučka do zlatých časů natáčený v roce 1949. Důvodem byly údajně neshody mezi autorem scénáře Karlem Vaňkem a vedoucím filmového odboru ministerstva informací a osvěty Vítězslavem Nezvalem, na jehož popud bylo natáčení zastaveno. Tento postup je překvapivý u snímku, jehož vyznění mělo legitimizovat nový totalitní systém. Novodobý pan Brouček, který je kritikem poměrů po roce 1948 a rád vzpomíná na předválečnou dobu, se tentokrát ve snu vydá do roku 1935. Tam na něj čekají mnohá úskalí – ocitne se na protivládní schůzi, která je rozehnána policií, v novinách se objeví jeho fotografie, jak se pere s policisty, je vyhozen z práce, odvrátí se od něj přátelé a Brouček má možnost prožít zlaté staré časy z pozice nezaměstnaného. Obdobně jako v původních broučkiádách se i zde hlavní hrdina na konci probudí a je šťastný, že zůstal v přítomnosti.

Na podobě československé kinematografie se přímo či nepřímo podíleli také zahraniční novináři. Rakouský publicista Hans Regina von Nack vytvořil původní námět filmu Poslíček lásky a mimo jiné spolupracoval na scénáři německých verzí českých titulů Falešná kočička (1937) a Boží mlýny (1938) a také textech písní k německým mutacím filmů C. a k. polní maršálek (1930) a Hrdina jedné noci (1935). Rakouský kritik, novinář a scenárista Johanes Brandt vytvořil s dalšími třemi novináři Josefem Kodíčkem, Quidem E. Kujalem a Michalem Marešem podle povídky Ďábel Lva Nikolajeviče Tolstého scénář k jednomu z prvních československých zvukových filmů Když struny lkají (1930). Pražský německý novinář Franz Glaser si zahrál posta-

Šarže druhá

vu důstojníka v melodramatu V tom domečku pod Emauzy (1933) a jiný novinář a spisovatel publikující v němčině Willy Haas se spolupodílel na scénáři snímku Tonka Šibenice (1930).

Významnou úlohu hráli rovněž slovenští novináři. Kromě minule zmíněného sportovního reportéra Štefana Mašlonky, který vystupoval ve filmu Polibek ze stadionu, se na československých filmech podíleli Ivan J. Kovačevič, Štefan Letz a Karol Kuzmány. Kovačevič napsal slovenské dialogy pro film Milan Rastislav Štefánik (1935), ve kterém si rovněž zahrál postavu redaktora na slovenské vesnici, byl spoluautorem scénáře k filmu Jánošík (1935) a režíroval krátkometrážní propagační film Karlíkovy trampoty (1938). Letz se spolu s Kovačevičem, Karlem Hašlerem a Martinem Fričem rovněž podílel na scénáři Jánošíka a v obou zmiňovaných filmech ze slovenského prostředí si i zahrál. Slovenský básník a redaktor Karol Kuzmány, který žil v 19. století, je autorem textu písně Kto za pravdu horí (Sláva šlechetným), která se objevila ve filmu Milan Rastislav Štefánik. Jánošík a Milan Rastislav Štefánek jsou nejvýznamnějšími příklady slovensky mluvené produkce třicátých let, která je považována za prostředek emancipace slovenského umění, ale obvykle je řazena k českému filmu (zejména díky tvůrcům a producentům). Za první slovenský film je považován až snímek vytvořený znárodněnou kinematografií Varúj! (1947), i když jeho režisérem byl Martin Frič.

Příklady zahraničních novinářů najdeme i mezi autory literárních předloh, byť se československá kinematografie ve třicátých a čtyřicátých letech inspirovala nečeskými díly jen zřídkakdy. Jednu z mála výjimek představují filmy Dvanáct křesel (1933), který byl adaptací stejnojmenného humoristického románu ruských satiriků a novinářů Ilji Ilfa a Jevgenije Petrova, a Maskovaná milenka (1940), kterou Otakar Vávra natočil podle novely francouzského spisovatele a novináře Honoré de Balzaka.

Tolik by se dalo napsat obecně o působení novinářů v sedmém umění a v příští Extasi si přiblížíme konkrétní projekty, na nichž čeští a slovenští žurnalisté participovali.

Michal Kliment

Podle předloh Karla Čapka vznikly filmy Loupežník (1931), Bílá nemoc (1937), Hordubalové, Čapkovy povídky (1947) a Krakatit (1948). Na scénáři ke snímku Hordubalové se dokonce sám Čapek podílel.

Karel Poláček byl autorem původních i nepůvodních filmových námětů, a vytvořil dokonce i několik scénářů. Z jeho filmové tvorby můžeme zmínit námět pro U nás v Kocourkově (1934) nebo scénář k filmu Včera neděle byla (1938).

Burani z Buranteatru

Buranteatr je komorní brněnská scéna, kterou v roce 2003 založili absolventi Janáčkovy akademie múzických umění. Zpočátku divadlo vystupovalo na různých brněnských i olomouckých jevištích, na podzim roku 2008 se však naskytla příležitost využít prostory na nejznámějším tramvajovém dopravním uzlu v jihomoravské metropoli – zastávce Česká (Na Čáře) – a soubor tak našel svoje stálé útočiště.

Ačkoli se jedná o malé divadlo, svou tvorbou a způsobem práce převyšuje mnohá velká. V jeho repertoáru objevíte jak světové autory (Tennessee Williams, Craig Warner, David Mamet, Martin McDonagh), tak české dramatiky (Milan Uhde, Ladislav Smoček). Tento mnohostranný soubor představuje také vlastní autorskou tvorbu, vlajkovou lodí divadla je v tomto ohledu představení Burani od uměleckého šéfa divadla Zetela a dramaturga Petra Tlustého.

Inscenace se skládá ze čtyř příběhů vytržených z běžného života lidí, kteří jsou postaveni před nečekané události. Tyto krátké aktovky jsou odděleny přestávkami, jež slouží k výměně scény a během nichž postavy setrvávají na předscéně, chovají se zcela civilně a převlékají se do svých nových rolí.

První příběh se odehrává v roce 1943 v nacistickém Německu. Hlavními postavami jsou major Heinz Schultze (Jaroslav Matějka) a maršál Erich von Manstein (Petr Tlustý). Tato dvojice svádí vnitřní boj, zda je možné zradit vše, v co člověk věří. Na stole je totiž návrh, jak se zbavit vůdce.

„V životě jsem nepřečetl knihu“ se nazývá scéna druhá, odehrávající se v současnosti na českém venkově. Pojednává o farmě, kterou dlouhá léta vlastní rodina Rajterova. V jejím okolí bývalo také mnoho usedlíků, avšak jejich pozemky postupně skoupila bohatá firma, jež chce v místě postavit chemičku. Poslední, kdo stojí chemičce v cestě, jsou Jan Rajter st. (Michal Isteník) a jeho syn Jan Rajter (Jiří Hájek), kteří nechtějí svůj pozemek za žádnou prodat.

Roku 1953 kdesi v Číně a v Sovětském svaze v době tuhého komunismu se odehrává třetí příběh. Do Ruska odjíždí zástupce Číny Čou En-laj (Petr Jarčevský) jednat s generálem Dimitrijem Kutuzovem (Pavel Riedl). Oba chtějí pro své země to nejlepší, jenže střet dvou různých kultur nezůstane bez posměšků. A tak nastane situace, kdy oba musí dojít k rozhodnutí mezi osobním životem nebo životem národa.

Poslední aktovka nás zavede na britské ostrovy roku 1973. Na policejní stanici se řeší případ několika loupežných přepadení, za kterými stojí jeden člověk – Darren Crosby (Jaroslav Matějka). Tento zapeklitý problém pod výhružkou nuceného odchodu do důchodu musí rozlousknout columbovský typ s baloňákem a doutníkem, inspektor Allan Glasworthy (opět skvělý Michal Isteník).

Absurdní závěr inscenace propojí všechny hlavní postavy těchto čtyř příběhů, které se sejdou v baru a odříkávají jedna po druhé zásadní věty ze svých dialogů. Poukazuje to na katarzi postav, jejichž největší blaho spočívá v sobeckosti.

Zetel použil v Buranech situace z běžného života a odkryl nám slabá místa svých postav. Každá scénka se odehrávala v jiné zemi, a tomu se přizpůsoboval také jazyk, do nějž byla přidána slova z němčiny, angličtiny a patřičná intonace. V tomto ohledu byla vynikající třetí aktovka, kde svou „čínštinou“ zapůsobil Petr Jarčevský; sekání a rychlé přeříkávání slov, záměrné posazení důrazu na jiné slabiky a pohyb hlavy a očí dávaly jeho postavě komický rozměr. S naprosto autentickým hereckým projevem se můžeme setkat u Michala Isteníka, který opět ukázal, že je mistrem svého řemesla. Figury, jež ztvárnil, byly jednotné, ucelené a vytvořené na bázi postav z reálného života.

Na práci souboru lze vidět sehranost herců a jejich chuť užít si představení. Jedinečné je, jak na malém prostoru, s malým množstvím kulis, s decentní scénou tvořenou třeba jen dvěma paravany Buranteatr dokáže hrát velké divadlo. Nízkorozpočtovému přístupu prospívá také jevištní multifunkčnost některých rekvizit, jako když se z lavičky stane obdělávací stroj, nebo dokonce sauna. Propojení velkých historických situací s malými individuálními dějinami se pak zdá být ideální kombinací pro tuto komorní scénu.

Divadlo se těší velké oblibě u brněnského publika. Po prvním roce hledání se scéna stabilizovala a dnes už se pravidelně setkává s vyprodaným sálem. V inscenaci Burani, která chce oslovit hlavně mladé publikum, jsou obsaženy prvky tragické i komické, nechybí zde vynikající herecké výkony ani vnitřní napětí. Představení i divadlo tak nelze než doporučit.

Michaela Macková

Více informací naleznete na http://www.buran.cx/

Šarže druhá

Tramtarii vládne komiksový hrdina

Foto: Jan Procházka

Jna Batmana občas padne smutek zní jako populární titul především pro milovníky okřídleného hrdiny, který již několik let láká do kin miliony diváků. Dramaturgie divadla *Tramtarie* sáhla po komiksovém hrdinovi nejen kvůli jeho popularitě, ale samotná batmanovská tematika byla výzvou pro vytvoření nové autorské inscenace. Vybrat si Batmana jako zdroj inspirace pro novou autorskou divadelní komedii nepatří k lehkým dramaturgickým úkolům především proto, že nově vytvořené dílo nesmí být pouhou kopií, ale musí přinést nové originální nápady.

Ladislav Kracík, autor textu a režisér, nešetřil v novém inscenačním projektu černým humorem a vynalézavým vtipem. Komiku příběhu opřel především o parodii komiksové životní filozofie, jako jsou nesmrtelní hrdinové a záškodníci v podobě kreatur využívajících nejmodernější jedy a zbraně hromadného ničení. Zároveň se nebojí stylizovat jevištní akci do filmové formy, v níž zřetelně převládají rychlé časové i prostorové změny a bohatá filmová projekce umě propojená s hereckou akcí.

Nová autorská komedie okrajově nahlíží i do života sociálních ztroskotanců, emocionálních ignorantů, povrchních přízivníků a pseudointelektuálních snobů. Kracíkova „batmanovská story“ není pouhou snahou o psychologickou sondu do života neúspěšných třicátníků, ale je rychlým sledem lineárně propojených krátkých scének opírajících se o zřetelně vykreslené charakterové typy nastavující zrcadlo současné společnosti. Inscenace se částečně odehrává v duchu filmového hoolywoodského kýče, který je navíc parodován. Opírá se o úmyslné přehrávání, v některých případech o přehnaně zromatizovaný text a hudbu připomínající podkres akčních filmových trháků.

Hlavním hrdinou příběhu je Jiří Mizera (Marian Zedník). Ten není zajímavý ani svým vzhledem, ani svými schopnostmi. Zaměstnanec regionálního deníku, jenž trpí tím, že ho krásné ženy stále odmítají. Jsou to však ženy neodolatelné vzhledem, zato však odpudivé svou hloupostí a arogancí. Taková realita je tíživá, stereotypní, a tedy nudná. Je proto potřeba nějak se z ní vymanit. K tomu Mizerovi poslouží jeho nepříliš kreativní fantazie, v níž sebe vidí jako heroickou postavu urostlého netopýřího muže Batmana (Martin Dědoch), který pomáhá slabým a zlé ničí. Tento hrdinský model však Kracík symbolicky přenesl na Mizerova vnitřní traumata. Batman je tudíž hrdina, jehož protivnicí je vždy žena – sexy, zákeřná, zlá a neuvěřitelně hloupá. Mezi jeho soupeřky patří ženy s vtipně parodovanými jmény, jako je Vampirella, Barbarella, Catwoman nebo Poison Ivy. Boj uvězněný v podvědomí Jiřího Mizery je jediný, nicméně vděčný způsob, jak se od své „mizérie“ oprostit.

Již od samého počátku je děj příběhu oživován zběsilou a dynamickou akcí. Už i téma akčního komiksu nemůže předznamenat nic jiného, než že jevištní dění bude obohaceno o dávku filmové nadsázky podpořenou filmovým střihem, kdy se díky dobrému načasování střídá obraz za obrazem, tak jako v kresleném komiksu. K tomu si Kracík pomohl vnesením moderních médií, především filmové projekce, na jeviště. Animovaný film, jehož obsah má naznačovat temné ulice Gothamu a symbolizuje kreslené komiksové obrázky, je promítán na průsvitné plátno umístěné v dřevěném rámu v zadní části jeviště. Filmová projekce získala absolutní význam až v případě, kdy byla propojena s hereckou akcí. Příkladem mohou být věčné zápasy Batmana s jednotlivými zákeřnicemi, kdy je hrdina schopen bránit se předměty, jako jsou popelnice, dopravní značka nebo automobil. Všechny sebeobranné předměty jsou animovány na průsvitné plátno, zatímco herci umístění za ním musejí přesně napodobovat jejich pohyb tak, aby celá akce vypadala důvěryhodně.

Abstrakci a fantasknost dokreslují kostýmy Elišky Konečné a Evy Krhutové vytvořené z netradičního materiálu (kuchyňská sítka, převrácené spodničky a korzety, plastová brčka). Batman je oblečen do černého, z módy dávno vyšlého oblečku, na nohách má žluté gumáky, jež vtipně doplňují žluté gumové rukavice. Tyto prvky vynalézavě odpovídaly poetice kýče, kterou Kracík v průběhu celého příběhu hyperbolizuje.

Kromě výrazných kladů, kterými jsou vtipné divadelní uchopení komiksové tematiky, filmové zpestření klasického divadelního inscenování (projekce, filmový střih), abstraktní kostýmy, energická hudba stylově sladěná s hereckou akcí, přesný timing, inteligentní humor, mladistvá energie a tvůrčí originalita, má inscenace i své nedostatky. Částečně ubrala inscenaci na kvalitě neuzavřenost děje, který postrádá výraznější pointu. Mohl to být záměr inscenačního týmu, který třeba plánuje pokračování inscenace, avšak průběžně, scénu od scény gradující děj by si akční a strhující závěr zasloužil.

I přes drobné nedostatky se může inscenace I na Batmana občas padne smutek řadit ke kvalitním dílům české divadelní produkce. Tramatarie patří k nezávislým divadlům, jež se i díky neveselým finančním podmínkám úspěšně drží na české scéně již pět let. Je jediným komorním divadlem s vlastním souborem v Olomouci a jejím okolí. Divadlo si dokázalo najít vlastní tvůrčí poetiku i diváky, kteří mají možnost každou sezonu zhlédnout nejméně pět premiér inscenací postavených na autorských textech nebo současné české i světové dramatice.

Veronika Štefanová

Divadlo Tramtarie – I na Batmana občas padne smutek. Režie a scénář: Ladislav Kracík, dramaturgie: Lenka Jorníčková, hrají: Marian Zedník, Martin Dědoch, Zdeněk Hrbek, Barbora Šebestíková, Dáša Rybářová, Jana Posníková, Lucie Fojtíková nebo Petra Konvičková, Marcela Bucháčková, Zuzana Zapletalová, filmová projekce: Andy Fehu, Merkéta Rosendorfová, výprava a kostýmy: Eliška Konečná, Eva Krhutová, hudba: DJ Opia, j. h. (psáno na základě představení zhlédnutého v rámci pražského festivalu 13+).

Foto: Jan Procházka

Šarže druhá

2D versus 3D

Zatímco Imaginarium dr. Parnasse je 3D filmem ve formě 2D, Avatar naopak patří mezi 2D ve formě 3D. Nedává to smysl? Pokusím se to objasnit. Na jedné straně máme vizuálně úžasný a i přes některé nedostatky scénáře fantazií naplněný film, na který se však chodí bez speciálních brýlí. Řeč je o posledním snímku Terryho Gilliama Imaginarium dr. Parnasse.

A na druhé straně povrchní příběh v duchu pseudoindiánské legendy prošpikovaný nudnými dialogy a nezajímavými postavami, který ale už několik měsíců láká diváky do kin na magickou příponu 3D. Tady se jedná o hypermegablockbuster Jamese Camerona. Čím ale tedy táhne diváky do kin? Sama připomínka, že to prostě musí být dobrý film, padá třeba při vzpomínce, že poslední výrazný divácký ohlas v domácích kinech zaznamenala hrůzostrašná „podívaná" Bathory. Hlavní příčinou zde asi přece jenom bude ona možnost, která se doposud naskýtala jen v kině IMAX v Praze na Floře – zhlédnout herce v prostorovém formátu. Přesto si dovolím tvrdit, že Imaginarium má větší potenciál pro trojrozměrné zpracování nežli Avatar.

Poslední Gilliamův film není vinou nedotažených dialogů nebo počáteční nepřehledné mozaiky, která navíc napoví mnoho z pohádkově mytologických point filmu, bezchybným počinem. Syrová skutečnost už nesvědčí originálnímu americkému režisérovi tolik jako v Králi rybáři, příběh není tak propracovaný jako v případě 12 opic. Jeho imaginace ale stále perlí.

Gilliam si s dětskou prostotou pohrává s naracií a předvádí strhující výkon ve vizuálně fantazijních pasážích, kde se řeka mění v kobru a herci chodí na nekonečných žebřících jako na chůdách. Člověk se neubrání hypotetické otázce, jak by asi vypadala jedna ze závěrečných scén, v níž dojde k rozpadu univerza a postavy se pohybují mezi střepy zrcadla jako mezi meteority, kdyby byla natočena ve formě 3D. Tato sekvence by zřejmě byla plnohodnotným následníkem jedné z konstitutivních scén světové kinematografie, přestřelky v zrcadlovém panoptiku na konci filmu Orsona Wellese Dáma ze Šanghaje, které se do určité míry podobá. A když už jsme u toho, nabízí se další otázka, co by asi filmový génius Welles dokázal vytvořit v době dnešních možností a technologií.

Gilliam je jeho dobrým následovníkem a efekt Imaginaria by jistě umocnila jeho

3D verze. Bohužel stereoskopicky se v současnosti dělají jiné filmy, a ty Gilliamovu fantazii postrádají. Přesto slaví značný ekonomický úspěch. V případě Avataru lze mluvit o něčem, co jsem si soukromě pojmenoval syndrom Jazzového zpěváka. To byl rovněž průměrný film, ale jako oficiálně první mluvící počin v oblasti hrané kinematografie diváky táhnul a dnes nechybí v žádné encyklopedii filmu. Na druhou stranu horko těžko si dnes vzpomenete na jiný zvukový film z konce dvacátých let.

A obdobné to zřejmě bude i s 3D filmem, jejž čekají podobné porodní bolesti jako film zvukový. Nejenže se novému režimu musejí přizpůsobit kina a divácké vnímání, ale hlavně bude třeba přizpůsobit náměty. Jako byl pro zvukové snímky klíčový dialog a groteska se při jeho nástupu stala přežitkem, tak pro stereoskopické filmy je nezbytné najít prostorovější látky, než je povrchní Avatar. Má-li třetí rozměr nabídnout kromě sebe sama něco opravdu působivého, je třeba zvětšit plátno na rozměry toho IMAXového na Floře. Pak bude možné dělat s obrazem zázraky – herci budou opravdu na dosah divákům, náboje vám budou lítat přímo před očima a ruce padajícího se budou snažit zachytit obecenstvo v první řadě.

Ale tato změna je problematická, pokud vůbec možná, takže zatím se musíme smířit s prohloubeným plytkým, tisíckrát viděnými a slyšenými efekty naplněným Avatarem. Když si k tomu ještě přidáte přehrávaný český dabing, uvědomíte si další nedostatek nového formátu. V budoucích stereoskopických počinech snad už budou titulky standardem.

Vzhledem k tomu, že prostorovou kombinaci hraného a animovaného filmu nabídl třeba Cameronův dokument Tajemství Titaniku 3D a že s hranými 3D filmy se diváci setkali už v případě Hitchcockova Dial M for Murder / Vražda na objednávku z roku 1954 (ostatně tento film bych s modročervenými brýlemi viděl dneska mnohem raději než cokoli z anoncovaných trháků roku 2010), vyvstává deziluze – co vlastně světové kinematografii přinesl Avatar nového? Zjevně nic. Absolutně nic.

Michal Kliment

Šarže druhá

Kočka v 5. patře

Úvodní slovo na vernisáži výstavy Ivany Lomové Kočka a já (Galerie 5. patro, Myslíkova 9, Praha 1, 20. ledna–13. února 2010)

Nové obrazy Ivany Lomové (1959), vystavené v pražské Galerii 5. patro, na první pohled uklidňují. Dá se s nimi snadno komunikovat z pozic rozumu: mají svoji dominantní barvu, jejich prostor je ohraničený a rozvržený s přesností, která prozrazuje autorčino původní vzdělání architektky – a míra jejich dějovosti je bezmála nulová. K tomu je třeba připočíst výrazový verismus: někdejší ironická nebo ironicko-humorná stylizace, kterou Lomová po svém, ženským rukopisem, rozvíjela tradici české výtvarné grotesky 70. a 80. let minulého století, ustoupila v posledních letech takřka bezpříznakovému realismu nebo přesněji: fotografickému realismu.

To adjektivum jsme si nevzali k ruce náhodou: jsou to právě fotografie, které autorce slouží – spolu s imaginací a rezervoárem osobních prožitků – jako předloha jejích obrazů. A je to film, jiné z mocných vizuálních médií, která v posledních sto padesáti letech provokovala malířství k přehodnocování své funkce, s nímž jsou plátna Ivany Lomové rovněž v příbuzenském vztahu. Její obrazy vznikají v komponovaných cyklech, jejich význam se dotváří a ustaluje teprve v kontextu. Odvíjejí se buď jako lineární příběh, v němž jednotlivé práce jako by ilustrovaly konkrétní filmová políčka – to platí třeba o sériích Noc (2007) a Pták Ohnivák (2008) –, anebo fungují na principu variace nebo volného rozvíjení výchozího námětu, což je případ aktuální přehlídky pojmenované Kočka a já.

Obrazy Ivany Lomové uklidňují – a také zneklidňují. Spolu s racionalitou atakují divákovy emoce. Pod vrstvou tvarově-barevné vyváženosti a čistoty, odkazů k důvěrně známým interiérovým kulisám, v nichž se odehrávají typicky všednodenní scény, lze registrovat druhý, spíše tušený než zjevný plán. Vždyť většina postav, kterými Ivana Lomová svá plátna zalidňuje, je k divákovi natočena zády, případně z profilu – jen v jediném případě čelem; vždyť ona titulní kočka se objevuje pouze na dvou obrazech; vždyť samu autorku, která vystupuje jako druhý člen titulní dvojice, na žádném z plátěn nepoznáváme. Anebo je přítomna všude? Sledujeme její otisky v osobních věcech, vnímáme ji v různých projekcích, investovanou

Šar
druh

či přetavenou do členů nejbližší rodiny nebo zdánlivě anonymních figur, které upírají své dlouhé pohledy do otevřeného prostoru za oknem či za zrcadlem? Formuje člověka něco víc než vztahy k druhým, než vztah k sobě, než vztah vnitřního a vnějšího?

Ivana Lomová aktualizuje svým dílem malbu jako takovou, nově zvýznamňuje fenomén klasického závěsného obrazu; dokázala mu podřídit některá výrazová specifika fotografie a filmu, podobně jako po druhé světové válce Edward Hopper nebo v posledních desetiletích Gottfried Helnwein. K tomu jsou její plátna výrazně obsahová – aktuálně tím spíš, že dřívější symbolické úniky do snově-exotických krajin cyklů Noc a Pták Ohnivák vystřídal průzkum nejbližšího prostoru: intimity jednoho domu. Tím domem je autorka sama. A její nová plátna, která můžeme označit jako existenciální nebo metafyzická, ožívají v kontrapunktu dvou silných hlasů: viditelné a blízké harmonie rozumu a neviditelné, vzdálené disharmonie emocí. Jeden hlas uklidňuje, druhý zneklidňuje.

Radim Kopáč

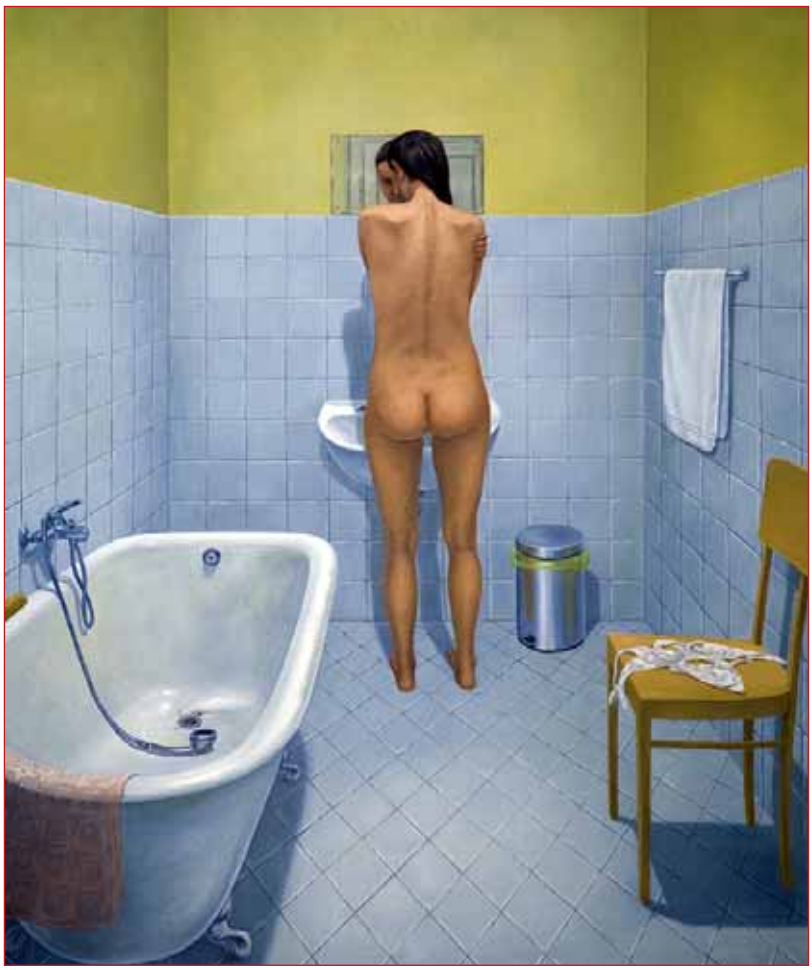

Stránky autorky: www.lomova.com/cs/obrazy.

Šarže druhá

Pozornosti čtěného publika doporučujeme spisy přátel

1.

Milan Kozelka:
Bez adresy, s deštěm v patách, Egoniášovo proroctví
(Petřínský samizdat 2009)
Milan Kozelka:
Údolí pod vysokým nebem
(Gulu-Gulu, 2009)

Málokterý z českých pisců, starých či mladých, má tolik páry a tak jasné ponětí o tom, co je v systému špatně, jako Milan Kozelka. Matador českého podzemí se zkušeností normalizačních kriminálů by byl pouličním buřičem v jakémkoliv režimu, jeho citlivá tykadla najdou absurditu, špinavost a malost i u vás v obýváku. A bohužel – tam, ale navíc především i v komentářích k prostorům veřejným bude mít obvykle pravdu. Své ironické, útočné, absurdně hravé polosamizdaty Kozelka spíš rozdává než prodává, jeho osobnost je součástí textů podobně jako neohlášená veřejná představení, kterými oživuje polomrtvý žánr provokace, protože jeho provokace jsou jedny z mála, které ještě nejsou na prodej. Pokud se k těm spiskům dostanete, schovejte si je jako komentáře k době, mnohasetkrát trefnější než „analýzy“ z novin a společenských magazínů.

2.

Karel Havlíček Borovský
– Michal Šanda:
Dopisy
(Dybbuk, 2009)

Kolikrát vás už napadlo, jaké by to bylo, mluvit nebo psát si s někým, kdo je dávno pod drnem? A nejlíp rovnou s nějakou bednou? Michal Šanda tuhle představu, tenhle sen, přivedl k životu. A nejenom tak pubertálně, jako že by psal někomu slavnému jednostranně. On dokázal navázat dialog, a jaký! Dopisy, které si vyměnil s Karlem Havlíčkem Borovským, jsou z obou stran pravé, z obou stran upřímné a z obou trochu šáhlé. Reagovat na listy někoho už sto padesát let mrtvého je nápad pro bohy, a tudíž je to i takového druhu četba. K dostání ve všech knihkupectvích, která nechtějí mít čtyři patra na Václaváku.

3.

Jan Stern:
Mystika Západu
(Malvern, 2009)

Někteří ho milují, jiní ho mají za intelektuálního hochštaplera a ještě další ho milují právě pro to hochštaplerství. Jan Stern každopádně budí emoce, debaty a myšlenky, a právě proto ho máme rádi. Neustává chrlit texty rychlostí takřka dohánějící Václava Cílka, nejnovější opus je už jeho čtvrtý (první kniha vyšla roku 2007). Doufejme, že tato rychlost nesignalizuje snahu napsat vše, než se autor ují biojogurtem.

Byla by to škoda. Sternův pravidelný čtenář s povděkem zakvituje, že názvy jeho knih se postupně odklánějí od touhy šokovat k pojmenování východiska jeho uvažování (Mystika Západu je přece jen jinde než Média, psychoanalýza a jiné perverze, prozrazuje taky schopnost jiné zacílenosti myšlení). Je-li text podobně dál od autorových původních, provokativních, ale postupně se příliš opakujících myšlenkových schémat, stojí za to Sterna znovu číst.

4.

Barbara Köpplová,
Radim Wolák (eds.):
Česká média a společnost
v 60. letech
(Radioservis, 2009)

Mezery našich mediálních dějin se postupně zaplňují a velkou práci v tom dělá dnes z tolika stran ostřelovaná Fakulta sociálních věd UK. Dílčí studie, shrnuté v tomto a dalších podobných sbornících, tvoří užitečný základ pro budoucí syntetizující pohled, který se snad dostává čím dál více z říše snů do podoby záměrů a představ v kompetentních mozcích. Práci na úhoru u nás stále ještě jen lehce naoraném lze těžko zcela docenit, historie novin, rozhlasu a televize mluví o našich traumatech, předsudcích a podivnostech svébytným a nečekaně vypovídajícím hlasem. Kdo se chce přesvědčit, nechť si otevře např. aktuální sborník a zamyslí se nad vším, co on sám, jeho rodiče a prarodiče vídávali, slýchávali a čítávali.

Šarže třetí

Boj o Fedora Soldana

Cesta do pravěku

Než dojde na tučné, něco málo hlušiny. Nedávno vyšla velice zajímavá kniha Michala Bauera *Souvislosti labyrintu. Kodifikace ideologicko-estetické normy v české literatuře 50. let 20. století* (Akropolis, 2009). V podstatě jde o popsání toho, co předcházelo „vyrobení" onoho kopyta (tedy známé Štollovy knihy *30 let bojů za českou socialistickou poezii*, což byl původně referát, který s podobně laděným vystoupením Jiřího Taufera připravil branku ke vstupu do opravdové, socialistické poezie; o komunistické poezii nikdo tehdy ani neuvažoval nebo správněji každý bude v komunismu básníkem), podle kterého se mělo od té doby básnit. Dá se to taky popsat jako: Halas ne, Neumann ano. Dále je v knize poprvé otištěn kompletní zápis z plenární schůze Svazu československých spisovatelů, z 22. 1. 1950, kde Štoll s Tauferem řečnili.

Bauer konečně udělal to, co měl udělat dávno už nějaký zasloužilý literární kritik. Ale protože většina z nich by musela taky psát o sobě, protože podle toho kopyta aspoň nějakou část svého života „měřila" poezii, tak se do toho nikdo nepustil. S takovou prodlevou se k syntetickým pracím o dalších letech našeho písemnictví setkáme možná zase až za dvacet nebo za čtyřicet let.

Dovoluji si tedy přijít s malou troškou do mlýna.

Cestou do pravěku jsem si dovolil označit období před cca 30 lety. Nakladatelské poměry se u nás od té doby ve všech směrech změnily tak zásadně, že slovo „pravěk" mně nepřipadá nějak nadnesené. Kauzu knihy Fedora Soldana *Česká literatura XX. století* nechci popisovat či vstupovat do ní poznámkami a odkazy. Domnívám se, že obsah písemností „píše" příběh bez komentáře. Chtěl bych jen upozornit na několik skutečností.

1) O tom, zda nějaká kniha vyjde, se před rokem 1989 v některých případech rozhodovalo na Ministerstvu kultury ČSR, ÚV KSČ a Ústavu marxismu-leninismu ÚV KSČ.

2) I když mezi normalizátory české literatury probíhal stále skrytý boj, byli schopni kooperovat v případě, když se objevil další hráč s nárokem na příslušný díl koláče.

3) Mechanismus odmítnutí výše jmenované knihy dokazuje, že Fedor Soldan byl díky svým kontaktům na fundamentální levicové proudy v kultuře považován za poměrně těžkého (možná spíše nečitelného) protivníka.

4) Zajímavé je srovnání způsobů psaní recenzních „posudků".

5) Ještě zajímavější je argumentace posuzovaného, tedy jeho „jiné čtení" posudků.

6) K tomu jakoby druhokolejné fungování redakčních struktur.

7) Všechno dobře dopadne, všichni si přijdou na své.

Nakonec je třeba říci, že pokud by kniha tehdy vyšla, tak by se nic tak zásadního nestalo. Nedošlo by k revoluci ve výuce české literatury, natož aby se obvyklé čtvrteční fronty v den vydání prodloužily o padesát metrů. V téhle potyčce šlo o literaturu minimálně. Bylo to jen obvyklé, ale důležité měření sil. Zkouška bdělosti. Takových se dělo ve všech patrech budovy tehdejší Moci dnes a denně desítky.

Jméno Soldan je psáno často v nesprávné podobě Soldán. Neopravuji, nechávám dle originálů.

Jakub Šofar

Vážený soudruh
Ladislav Č e r v e n k a
oddělení propagandy a agitace ÚV KSČ
nábř. L. Svobody 12
110 00 P r a h a 1

105/ *20. 1. 1978*

Vážený soudruhu,
na Tvoje telefonické vyzvání podávám Ti tuto stručnou informaci k otázce doc. Soldána a k zamyšlenému vydání jeho knihy.

Krátce po mém nástupu do funkce ředitele 21. 2. 1974 nabídnul doc. Soldán našemu nakladatelství sylabus své příručky „Česká literatura XX. století" s tím, že by mohl dodat rukopis do konce října 1974, možná i o něco dříve.

Po schválení ediční komisí SAK ČR byla dne 5. 6. 1974 uzavřena s. docentem Soldanem nakladatelská smlouva s tím, že autor odevzdá rukopisy + 2 přepisy nejpozději do 31. 12. 1974.

Začátkem roku 1975 nám doc. Soldan oznámil, že stanovený termín z vážných důvodů nemohl dodržet (nemoc). Vzhledem k tomu, že v této době bylo již vyjasněno, že by nakladatelství Horizont podobné knihy nemělo v budoucnu tisknout, doporučil jsem šéfredaktorovi s. Jemelkovi, aby zařídil odstoupení od smlouvy s tímto autorem pro nedodržení závazného termínu. Jak jsem se později dozvěděl, s. Jemelka tuto věc písemně nezajistil, předal vyřízení před odchodem na dovolenou svému zástupci dr. Mrázovi a po té dlouhodobě onemocněl. Později požádal o uvolnění se zaměstnání k 31. 8. 1975. Zastupováním pověřený dr. Mráz pro množství agendy po s. Jemelkovi převzaté rovněž tuto věc písemně nevyřídil a v květnu ji pro zaneprázdnění jinými úkoly předal zpět uzdravenému s. Jemelkovi, který ji konečně doc. Soldanovi odeslal dne 6. června 1975. Doc. Soldan obratem vyslovil nesouhlas s odstoupením od smlouvy, pro značnou rozpracovanost s tím, že mu byl dr. Mrázem ústně dán souhlas, aby dílo dokončil do 30. září 1975.

Protože ss. Jemelka i Mráz popřeli, že by takový souhlas dali, trvali jsme na odstoupení od smlouvy, a když doc. Soldan přišel rukopis 30. 9. odevzdat, odmítli jsme jej převzít, načež nás doc. Soldan zažaloval.

Soud zamítnul požadavek doc. Soldana, aby mu nakladatelství zaplatilo 22.500 Kčs autorské odměny, současně však připustil rozšíření žaloby o návrh určení, že smluvní vztah trvá. Právní zástupce nakladatelství však přehlédl, že soud v listopadu 1976 na žádost doc. Soldana zastavil řízení o trvání smluvního vztahu (neboť soud v březnu 1976 potvrdil platnost smlouvy) a doporučil vyčkat na rozsudek.

Vzhledem k tomu, že ani doc. Soldan od březnového rozsudku 1976 neurgoval, abychom od něj převzali rukopis, uplynula lhůta stanovená ve smlouvě a 27. 6. 1977 podal doc. Soldan na nakladatelství žalobu o zaplacení autorské odměny 30.000 Kčs. Z toho usuzuji, že mu této chvíli šlo o peníze a ne o vydání díla, jinak by se jistě včas připomenul.

V této situaci jsme se obrátili na soud s žádostí o smírné urovnání mezi účastníky a bylo dohodnuto:

– doc. Soldan předloží rukopis do 30. 9. 1977 s tím, že mu nakladatelství vyplatí 1/3 honoráře při předání rukopisu – to se také stalo. Předpokládali jsme, že šlo o definitivní znění rukopisu, avšak 12. 10. 1977 si doc. Soldan vyžádal na krátký čas 1 paré rukopisu (originál, který byl 27. 10. vyměněn za kopii) k provedení nutných oprav. Když však přes všechny telefonické urgence tuto kopii nevracel, měli jsme za to, že jde o podstatnější zásahy do textu, a proto jsme 28. listopadu 1977 upozornili doc. Soldana na tyto skutečnosti s tím, že jsme byli nuceni recenzní řízení odsunout až do dne, kdy od něj obdržíme definitivní znění rukopisu. Současně jsme připomněli, že tyto průtahy mohou značně protáhnout i recenzní řízení a ve svých důsledcích by to nutně posunulo také termín vydání knihy.

Když nám doc. Soldan 30. listopadu 1977 konečně předal zapůjčenou kopii, bylo nutně

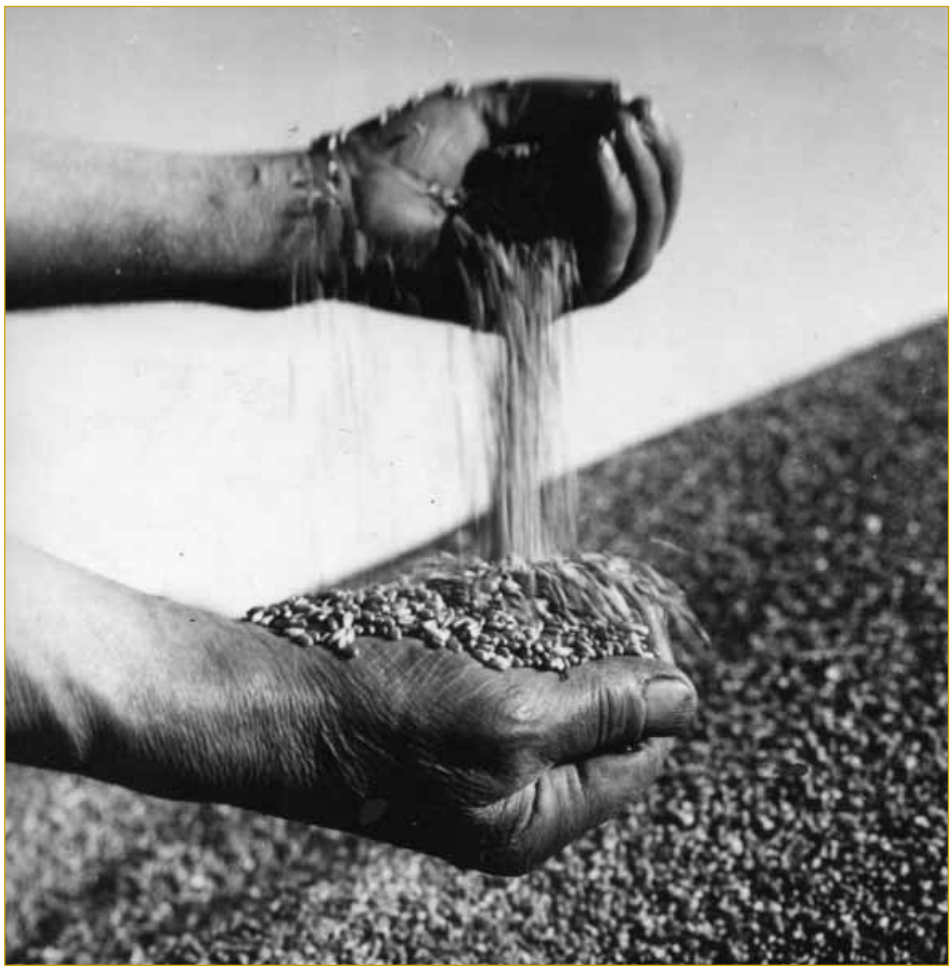

redakčně srovnat texty všech tří stejnopisů rukopisů a převést dodatečné úpravy do originálu i další kopie, sepsat tyto skutečnosti a dát 9. prosince 1977 na vědomí doc. Soldanovi s tím, že teprve nyní mohou být předány k recenzování jako definitivní znění rukopisu.

Recenzenty tohoto rukopisu (po projednání s ÚML a VŠP KSČ) jsou soudružka Dr. Hana Hrzalová, zástupce ředitele Ústavu pro českou a světovou literaturu, a Prof. dr. Vítězslav Rzounek z Filosofické fakulty UK. Oba recenzenti jsou zárukou vysoké kvality recenzního řízení a slíbili nám, že provedou v nejkratší možné době recenzi.

Jsem toho názoru, že pokud uznají recenzenti rukopis doc. Soldana za vyhovující a jejich připomínky budou akceptovány a zpracovány do rukopisu, bude možné knihu vydat v první polovině roku 1979, jak bylo s doc. Soldanem dohodnuto.

Výsledek recenze však nelze předem odhadnout, bude-li nepříznivá, potom bude následovat složité jednání, které by mohl skončit i požadavkem podstatných změn obsahu, či dokonce odstoupením od smlouvy. I s tím je třeba počítat, přestože bych raději uvítal kladné řešení a vydání knihy doc. Soldana.

Prosím ještě na závěr, abys tento dopis považoval za osobní informace pro tebe, které můžeš použít při jednání, ale prosím Tě, abys jej nedával číst doc. Soldanovi, neboť ti v něm sděluji věci, který by mohlo být zneužito v případě dalšího soudního řízení, o které já vůbec nestojím, a chci věřit, že druhá strana rovněž ne.

Se soudružským pozdravem

Vojtěch Svárovský
ředitel
nakladatelství Horizont
(kopie)

Fedor Soldán, ČESKÁ LITERATURA 20. STOLETÍ
Stran 351

Práci F. Soldána lze velmi těžko lektorovat. Důvod je velmi prostý. Soldánova Česká literatura 20. století je zpracována ve své koncepci i v jednotlivostech tak osobitě, že je možno ji buď přijmout, nebo s ní polemizovat. Jenomže lektorský posudek si takovou polemiku dovolit nemůže. Autor má právo na argumenty. Soldánova Česká literatura je výrazem určité vědecké představy (autor, jak sám zdůrazňuje, je docent). Pak ale nezbývá než říci představu svou, stejně argumentovanou. Jinými slovy: napsat totéž, ale z jiného úhlu. Naznačím to na příkladu. Základem každých dějin je uspořádání látky. To nejen otázka praktická, ale i výchovná. Už samo uspořádání látky vtiskuje představu dějinného vývoje. Soldán do roku

1945 zhruba (alespoň jak také napovídá obsah) bere za základ chronologii. Od r. 1945 obsah zdůrazňuje tematické hledisko. Tak se stane, že jednotliví autoři se dostávají do neočekávaných osobních i časových souvislostí. Např. L. Fuks takřka do sousedství s Fučíkem. J. Kozák před I. Kříže. Oba autoři se tak dostávají daleko před A. Zápotockého, který uzavřel své dílo dříve, než oni vlastně vstoupili do literatury. Z historického nadhledu je toto hledisko možné. S historickým odstupem se jistě zmenší rozdílnost typu prózy, kterou dnes tito autoři svými knihami představují. Jenomže tematické hledisko Soldán správně kombinuje s ideovým. Je tu kapitola Změněná situace po XX. sjezdu KSSS a A. Zápotockého řadí očitě do změněné situace. Je to možné už z časových hledisek. Je možné představit si typ prózy J. Kozáka a L. Fukse bez společenských podmínek let, která následovala po XX. sjezdu? Z hlediska historického nadhledu – opakuji – je tato koncepce možná. Autor jako odborník má na ni právo. Ale je tak originální, že nebere v úvahu, že Kozákovo Čapí hnízdo je dokonce nemyslitelné (i obsahově) bez dění let, která po XX. sjezdu následovala. Nebo vezměme umístění poezie. Podle třídění látky (vyjádřené obsahem) se dostává na pořad až po XX. sjezdu (beru tento mezník, jak jej určil autor). V. Nezval je spojen s kapitolkou nazvanou poetismus. Je probrán ve svém celku o 100 stran dříve, než se objeví kapitola Nový rozmach po osvobození. Přitom ovšem autor zdůrazňuje tvorbu Nezvalovu, jež je spojena se situací po r. 1945. I na tomto příkladu se projevuje osobitost koncepce, ale též obtížnost rekonstrukce vývojového proudu literatury. A tak je tomu v řadě dalších případů (hodnocení poválečného historického románu atd.). Tato osobitost i obtížnost je důsledkem současného stavu naší literární historie, která se zatím na obecných zásadách nesjednotila. F. Soldán přináší svou koncepci. Otázka je, zda za této situace by neměla být realizována tak, aby se stala předmětem úvah odborníků v souvislostech, které lektorský posudek neumožňuje. Nevím, ale zdá se mi, že ani nakladatelství Horizont není vhodnou půdou k tomu, aby se tu při redakční práci řešily otázky, které pro popularizaci literatury musí být teprve probojovány. Přitom práce F. Soldána zasluhuje uznání.

V. Rzounek, 7/II/78

(Pozn.: poslední slovo „uznání“ je dopsáno ručně, předtím je zaškrtáno slovo „úctu“, originál)

Fedor Soldan, Česká literatura 20. století

Soldanova monografie o vývoji české literatury 20. století se už názvem hlásí k tradici václavkovské. Připomíná Václavkovu studii o české literatuře dvacátého století nejen názvem, ale i rozvržením látky do obecných kapitol, stručných a shrnujících, a do kapitol věnovaných portrétům jednotlivých autorů, popřip. přinášejících stručné charakteristiky tvorby autorů, jejichž význam není pro literární vývoj – řekněme – prvořadý.

Pokud však jde o pojetí látky, o přístup k literatuře vůbec a k české literatuře zvláště, pokud jde o hloubku a pronikavost pohledu, pak už nelze Soldanovu studii s prací B. Václavka srovnávat.

Soldanova monografie je v podstatě pokusem o zhuštěnou informaci o české literatuře dvacátého století; příznačné je, že Soldan se odvolává na meziválečnou i poválečnou kritiku a literární historii, na dosavadní poznání vývoje české literatury dvacátého století nebo jednotlivých autorů pouze v několika vyjímečných případech, jinak že vychází pouze ze svého stanoviska a ze svého poznání. Nejenže je nekonfrontuje s poznáním jiných, nejenže je nekoriguje v případě, kde se s dosavadním poznáním rozchází velmi podstatně a nezdůvodněně, nepokouší se však ani o to, kritické soudy, s nimiž nesouhlasí, přehodnotit, polemizovat s nimi, popřip. naznačit, že bylo vysloveno mínění od jeho stanoviska diametrálně odlišné. Nerespektuje ani ty poznatky, které dnes – do určité míry – byly prověřeny dalšími shodnými soudy, analýzami apod. To je typické pro jeho koncepci práce, pro postup jeho výkladu i pro výklad samotný.

V Soldanově knize jsou zdařilé autorské portréty, např. Wolker, Hora, F. X. Šalda, Hašek aj., avšak jsou v ní i portréty, které – alespoň tak se domnívám – značně posunují dosavadní výklad autora a v některých případech o něm vytvářejí novou, v podstatě mylnou, ničím nezdůvodněnou představu. Tak například portrét Terezy Novákové nedoceňuje jejích velkých románů ani jejich uměleckou a poznávací hodnotu, nezmiňuje se vůbec o Úlomcích žuly, o povídkovém souboru, který má význačné místo v naší realistické literatuře, Soldan nepovažuje za nutné připomenout ani stanovisko Nejedlého k tvorbě T. Novákové aj. – V kapitole o české kritice devadesátých let je nedoceněn význam Hostinského pro vývoj a vůbec pro vznik české realistické estetiky, znovu je opomenuto hodnocení Hostinského z pera Zdeňka Nejedlého, resp. nejsou respektovány Nejedlého závěry a stanoviska, pokud jde o charakter a přínos Hostinského uměnovědných prací, kritických vystoupení, polemik apod. Pokud jde o Durdíka, pak Soldan nepovažuje za nutné charakterizovat jeho základní přístup k umění, který byl formalistický. – Portrét J. Haška patří k portrétům zdařilým, jak už jsem napsala, šmahem je však v něm odsouzena dosavadní haškovská literatura. – U St. K. Neumanna zůstává mimo Soldanovu pozornost Neumannův vztah např. k hnutí Clarté, pro Neumanna a pro českou proletářskou kulturu v začátku dvacátých let tak příznačný a významný; jestliže se na str. 105 píše o Neumannových Rudých zpěvech, že i přes „svou malou básnickou nosnost“ zapůsobily, pak soud „o malé básnické nosnosti“ je zřejmě falešný, dávno vyvrácený, mj. J. Tauferem, L. Štollem. – V portrétu Nezvala se objevují paušální, neprokázaná tvrzení o vztahu Nezvalovy poezie k Apolinairovi, věta, v níž se píše, že Nezval se dostal k surrealismu na popud Teigův, nerespektuje historickou skutečnost, kdy Teige se

Pokusím se shrnout: Soldanova kniha o české literatuře dvacátého století je napsána s přehledem, ukazuje na autorovu schopnost živého výkladu tvorby, literatury. Obsahuje však řadu sporných soudů a tvrzení. Vyjde-li ve znění, které je předloženo k lektuře, pak bude nejen knihou diskusní, ale v mnoha případech bude čtenáře zavádět, falešně orientovat, zvláště pak čtenáře, který v ní bude hledat základní poučení o české literatuře dvacátého století.

Šarže třetí

zprvu od surrealismu distancoval, připojiv se k němu zhruba po roce od založení skupiny; nepřesvědčivě působí soudy o sociálních baladách Nezvalových z třicátých let. – Na str. 133 se píše o Teigově útoku na politiku J. V. Stalina. Šlo však o přístup Teigův k sovětské kulturní politice ze sklonku třicátých let vůbec. – Problematický je portrét Bieblův, po mém soudu zcela nedostatečně vystihující charakter Bieblovy poezie, především jeho sbírky Bez obav. – Pokud jde o některé teze obecnějšího významu, tak např. na str. 15 je položena otázka o působnosti umělce ve společnosti, s níž se neztotožňuje světonázorově. Soldan hovoří o tom, že se nedostává odezvy umělcům, kteří vyrůstají ze své doby. Popírá tak fakticky význam leninské teze o dvou kulturách v národní kultuře vykořisťovatelských společenských řádů. Nejde přece o ohlas a podporu umění u vládnoucích tříd, ale o faktické působení uměleckého díla, např. v lidových vrstvách aj. – Na str. 90 píše Soldan, že dříve, tj. před r. 1918 bývala těsná souvislost umění s politikou spíš brzdou literárního rozmachu. – Po mém soudu je správné odlišit i v minulosti vazbu umění na reakční politiku, od významu, který mělo spojení umění s politikou revoluční. I v minulosti se česká literatura octla – na jedné straně – v zásadním rozporu s politikou reakční, a na straně druhé však blahodárně působilo její spojení s progresívními společenskými silami. – Pokud jde o literaturu poválečnou, pak Soldan například zařazuje portrét I. Kříže, který v posledních letech nepublikuje a jehož romány nemají zdaleka onen význam a hodnotu, které jim Soldan přisuzuje. Příkrý je soud o Otčenáškově Občanu Brychovi, v němž přece nešlo o zobrazení postoje naší inteligence, ale pouze o jeden její typ, o postoj člověka, který žil v iluzích masarykovské demokracie a v iluzi o možnosti být nezávislý na politice; tvrzení, že Brych zrcadlí v podstatě světonázorová východiska a kolísání samotného autora je neopodstatněné. Upozorňuji na takovou formulaci, jakou je např. na str. 339 posouzení současné poezie Taufrovy, Závadovy, Skály, Florianovy, která – jak píše Soldan – zůstává při zemi, v mezích upřímného vyznání, odpovědnosti a výchovných cílů. Mohla bych uvádět další příklady soudů značně subjektivistických anebo přinejmenším nedoložených.

Pokusím se shrnout: Soldanova kniha o české literatuře dvacátého století je napsána s přehledem, ukazuje na autorovu schopnost živého výkladu tvorby, literatury. Obsahuje však řadu sporných soudů a tvrzení. Vyjde-li ve znění, které je předloženo k lektuře, pak bude nejen knihou diskusní, ale v mnoha případech bude čtenáře zavádět, falešně orientovat, zvláště pak čtenáře, který v ní bude hledat základní poučení o české literatuře dvacátého století. Nemohu ji v tomto znění doporučit k vydání v nakladatelství Horizont. Vydání Soldanovy České literatury dvacátého století přichází podle mého názoru v úvahu pouze po přepracování textu a po zkorigování soudů prokazatelně omylných.

V Praze dne 17. 2. 1978

Hana Hrzalová

(kopie autorkou vlastnoručně podepsaná)

Záznam o dohodě

Ve smyslu dohody z 30. září 1977 dalo nakladatelství Horizont lektorovat rukopis doc. dr. Fedora Soldana Česká literatura 20. století. Oba lektoři, jejichž posudky byly dány v opise autorovi k dispozici, nedoporučují vydání rukopisu v jeho současné podobě. Nakladatelství Horizont se s názorem recenzentů ztotožňuje a pro vydání požaduje úpravu rukopis.

Jde o tyto úpravy:

– upravit rukopis podle připomínek v lektorských posudcích,

– zkrátit část rukopisu do roku 1945, zejména u literatury na přelomu století, při tom rozhodněji přihlédnout k proporcionalitě vzhledem k významu jednotlivých autorů i je-

jich děl (např. velká pozornost věnována Karáskovi, Dykovi a to i v nepodstatných aspektech oproti Mrštíkovi, Staškovi, Novákové),

– část rukopisu týkající se literatury po roce 1945 rozšířit a prohloubit, jelikož na rozdíl od první části se tu autor vyjadřuje často pouze tezovitě, poněkud zjednodušeně a neurčitě ve formulacích, které vyznívají paušálně a příliš zevšeobecňují (např. str. 301–302, kapitoly Socializace venkova, Nové pojetí dějin, Paměti). V této části věnovat více místa poezii, zařadit i autory nejmladší generace, povšimnout si více i navázání na tradice, vlivu starších autorů,

– v celé práci věnovat více pozornosti dílům, která měla pro jednotlivé autory, jejich vývoj a ideový charakter podstatný význam, oproti dílům, které tyto hodnoty nemají (např. Neumann, Nezval, Biebl, Majerová, Neff),

– stěžejní pozornost věnovat socialistickému realismu i mimo vlastní kapitolu o něm, ukázat jeho podstatu (str. 186),

– v pasážích o kritice zachytit vývoj a podstatu marxistické kritiky vůbec a s ohledem na prohloubení teoretického a výchovného působení a určení publikace (zařadit ve větší míře nejedlého názory na literaturu a její úlohu ve výchově nového člověka, věnovat více pozornosti kritickému působení L. Štolla).

Jelikož i v případě provedení úprav zůstane dílo doc. dr. Soldana díle spíše literárně-kritickým než literárně-historickým, jeho charakter zůstane velmi subjektivní, požaduje nakladatelství změnu názvu nebo alespoň připojení podtitulu, z čehož by bylo patrno, že se jedná o příspěvek k dějinám české literatury, a nikoliv o literárně historickou příručku. Z toho důvodu si také nakladatelství vyhrazuje právo zařadit úvodní slovo, které by čtenáři vysvětlilo důvod vydání knihy.

Takto upravený rukopis předloží autor nakladatelství do…

Nakladatelství si vyhrazuje provedení nových lektorských posudků vzhledem k závažnosti úprav.

Lektorské posudky zajistí nakladatelství do 1 měsíce po dodání upraveného rukopisu, s autorem je bezprostředně projedná a pokud nebudou obsahovat žádné další připomínky, které by bránily vydání díla, po dohodě s autorem pak knihu do 1 roku vydá.

V Praze…

Autor Nakladatelství:
(originál konceptu)

Soudružskému
nakladatelství Horizont
k rukám s. šéfred. dr. J. Petruželové

Vážení soudruzi,
přečetl jsem si oba posudky rukopisu mé knihy, které jste mi dali s sebou na závěr našeho rozhovoru u Vás 4. dubna 1978. A tu se musím ohradit proti tomu místu na začátku vašeho návrhu na záznam o dohodě, kde píšete, že „oba lektoři… nedoporučují vydání rukopisu v jeho současné podobě“.

V posudku s. prof. dr. V. Rzounka se nic takového nepraví, s. prof. Rzounek jen konstatuje, že druhá polovina mého rukopisu nesleduje důsledně chronologický postup, jako část první, ale nevyvozuje z toho nikde závěry, že by snad v nynější podobě rukopis nedoporučoval k vydání. Naopak, jeho posudek končí větou: „Přitom práce F. Soldana zasluhuje uznání.“

Ani posudek s. doc. dr. H. Hrzalové, v němž jsou uvedeny konkrétnější připomínky, nepochybuje o hodnotě mého rukopisu. V závěru tam stojí doslovně: „Soldanova kniha o české literatuře 20. století je napsána s přehledem, ukazuje na autorovu schopnost živého výkladu tvorby, literatury.“ A pak teprve se objevuje v posudku návrh na „zkorigování soudů prokazatelně mylných“, o nichž se zmiňuji dále.

V této souvislosti pokládám za vhodné ocitovat zde i závěr posudku mé knihy z pera univ. prof. dr. Jaromíra Langa, pracovníka Akademie. Opatřil jsem si tento posudek sám v listopadu r. 1977, když lektorování mé knihy uvázlo na mrtvém bodě. Prof. Lang končí svůj posudek z 10. 11. 77 (přikládám jej ve fotokopii) takto: „V závěru shrnuji: rukopis předložené Soldanovy knihy je závažná práce, podnětná metodologickými marxistickými hledisky i nová svými hodnotovými aspekty. Měla by být urychleně vydána už proto, že známý monopol, udržující se v naší literárněvědné praxi, se zde seriózně vybízí k soutěži.“

S. Dr. Doc. Hrzalová ve svém posudku kritizuje některé mé detailní formulace při portrétech jednotlivých spisovatelů (T. Novákové, O. Hostinského, J. Durdíka, Haškových životopisců, S. K. Neumann). Dále si všímá drobných neshod při mém popisu Nezvalovy a Teigovy činnosti a při charakteristice K. Biebla se svým míněním. Vesměs tedy věci individuálního názoru, jež se však dají opravit poměrně snadno.

Výtky s. doc. Hrzalové mým formulacím na str. 15 a 90, kde objasňuji leninské teze o literatuře, padají po přečtení celého odstavce. Aby však v žádném případě už nemohlo k takovému nedorozumění dojít, tyto odstavce přestylizuji.

Dále: Napadaný nevelký portrét I. Kříže není tak závažný, abych jej nemohl zkrátit nebo i vynechat.

Svůj soud o Otčenáškově Občanu Brychovi pokládám za zdůvodněný, ale pro dobrou vůli chci zmírnit jeho kritické vyznění. To se týká také sporné charakteristiky poezie Taufrovy, Závadovy atd. v posledních letech. (Viz 3. str. posudku.)

Při této příležitosti však musím upozornit na to, že v současné živé a tedy proměnlivé literatuře nikdo nemůže vytvořit charakteristiky tak obecně platné, aby s nimi všichni souhlasili. Za tyto jednotlivosti odpovídá konečně svým jménem podepsaný autor, nikoli lektor.

Vzhledem k detailnímu rázu drobných připomínek s. doc. H. Hrzalové musím odmítnout jako neopodstatněné její dohady o tom, že by ta jistá míra subjektivity, kterou v mé knize zjišťuje, mohla „zavádět a falešně orientovat“. Totéž by se pak přece dalo říci o knize

kteréhokoli literárního historika, třebas i o poslední knize s. Hrzalové Spoluvytvářet skutečnost (1976), jejíž subjektivní formulace mají často deklarativní podobu.

Pokud jde o návrh Vašeho nakladatelství, vyhovím a zkrátím portréty J. Karáska a V. Dyka, naopak však rozšířím o něco partie rukopisu, týkající se beletrie o socializaci venkova, historického románu a memoárové literatury po roce 1945.

Jsem ochoten podle přání Vámi projeveného rozšířit i vylíčení vylíčení vývoje básnictví po roce 1945 i s případnými odkazy na pokračování v tradici, pokud se to u jednotlivých básníků jeví.

Nebude mi zatěžko rozšířit i kapitolu o socialistickém realismu, k jehož prvním průkopníkům v třicátých letech patřím.

Také výklad o marxistické kritice rád doplním podrobnějšími údaji. Nezapomenu přitom na podíl Zd. Nejedlého na jejím organizování.

Dohodli jsme se, vážení soudruzi, 4. dubna, že titul mé knihy zůstane nezměněn: Česká literatura 20. století (1890–1975) a že k němu nebude připojován žádný podtitul. Stejně tak jsme se dohodli, že moje kniha bude podle návrhu s. šéfredaktorky dr. Petruželové uvedena podepsanou záložkou, ne však předmluvou.

Upravený a doplněný rukopis hodlám předložit nakladatelství do 15. května 1978. Kniha pak bude podle našeho ujednání vydána do roka, to jest do 15. května 1979 od odevzdání definitivního rukopisu. Další jeho lektorování však pokládám za nepotřebné, protože jde o písemně dojednané doplňky, jejichž provedení si může zkontrolovat redakce nakladatelství sama. Nové lektorování by oddálilo výrobu knihy, stejně již zdržené, do neurčita. Proto s novým lektorováním rukopisu naprosto nemohu souhlasit.

V Praze dne 14. dubna 1978

Autor: *Nakladatelství:*

(originál s podpisem Dr F. Soldan)

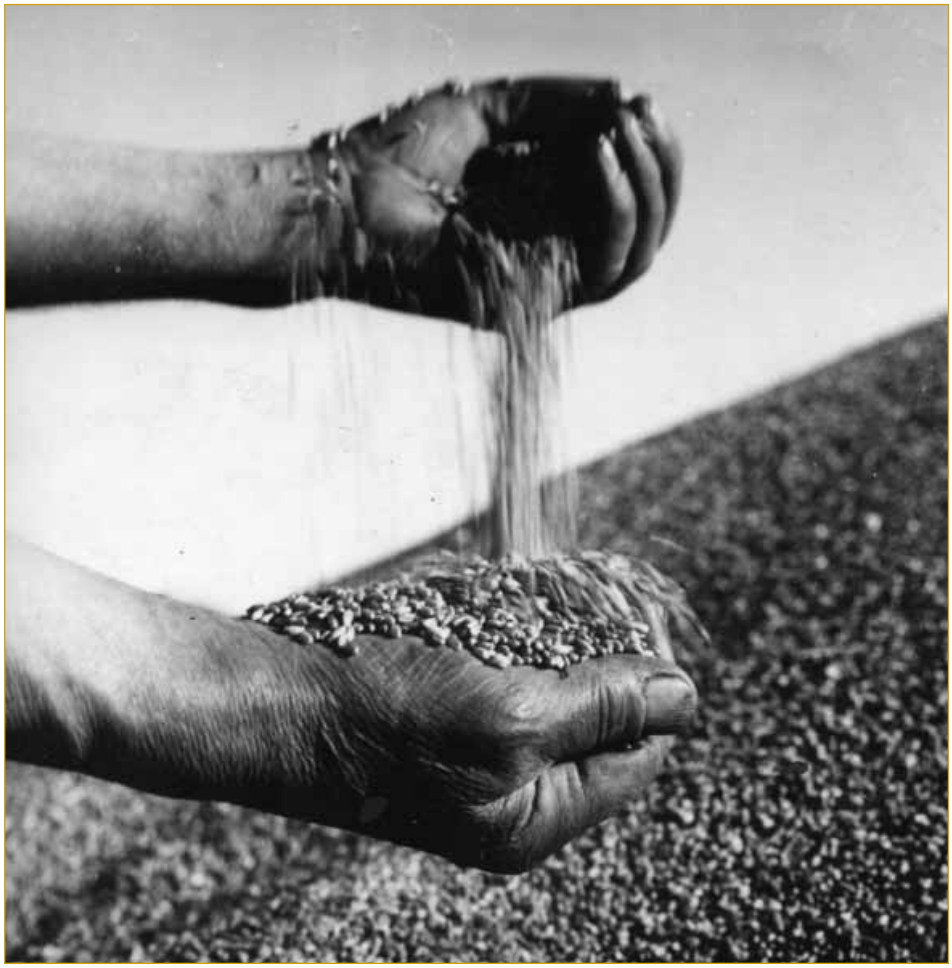

Vážený soudruh
Ladislav Č e r v e n k a
odd. propagandy a agitace ÚV KSČ
Nábř. L. Svobody 12
P r a h a

24. 4. 1978

94/78

Vážený soudruhu

na základě našeho jednání vyzval jsem dne 30. 3. 1978 soudruha doc. Soldana, aby se dostavil k projednání připomínek k jeho rukopisu Česká literatura 20. století. Mezitím byl již určena odpovědná redaktorka, která by s doc. Soldanem na rukopise pracovala. Doc. Soldan se ozval 4. 4. 1978 a žádal, zda by mohl k jednání přijít hned. Vyhověl jsem mu a celou věc jsem s ním projednal za účasti odpovědné redaktorky a šéfredaktory s. Petruželové. Při jednání jsme předali do. Soldanovi lektorské posudky s. dr. Hrzalové a s dr. Rzounka a také náš návrh na uzavření dohody, který Ti v příloze posílám. jelikož jednání ukázalo, že doc. Soldan se necítí schopen říci stanovisko okamžitě, požádali jsme jej o urychlené písemné vyjádření.

Na uvedeném jednání jsem si však ujasnili stanovisko v tom smyslu, že po přepracování máme snahu knihu ve včasném termínu vydat, nebudou-li mít lektoři i po přepracování závažné výhrady.

Dne 14. dubna přinesl doc. Soldan osobně písemnou odpověď na náš návrh dohody. Ve svém dopise (opis v příloze) chytá se malicherně slovíček, polemizuje s lektory a překrucuje i závěry našeho jednání ze 4. dubna 1978.

Ve snaze vyřídit věc smírně jsem v našem dopise doc. Soldanovi (viz příloha) s ním nediskutovali. Přijímáme i to, že nebudeme trvat ba změně názvu či na jeho doplnění podtitulem, místo úvodu použijeme záložku, kterou by vypracoval a podepsal nějaký fundovaný literární vědec. Na záložce by bylo to, co mělo být v úvodním slově i to, co měl vyjádřit nový

název knihy nebo podtitul. Jelikož záložka je věcí nakladatelství, nechceme o této otázce v současné době s doc. Soldanem diskutovat. Musíme však trvat na novém recenzním řízení, ale protože to je právo nakladatelství, rovněž se v našem dopise o této věci nezmiňujeme.

Považujeme náš dopis doc. Soldanovi za konečný a domníváme se, že tato etapa je uzavřena natolik, že další jednání by už mělo probíhat na úrovni odpovědný redaktor–autor.

Ze soudružským pozdravem

Miroslav Macháček
zást. šéfredaktora
(kopie)

vážený soudruh
doc. dr. Fedor S o l d a n

24. 4. 1978

93/78

Vážený soudruhu docente,
odvoláváme se na naše společné jednání v našem nakladatelství ze dne 4. dubna t. r., při němž jsme Vám vysvětlili, z jakých důvodů nemůžeme okamžitě vydat Váš rukopis díla „Česká literatura 20. století – 1890–1975". Pro pořádek Vám sdělujeme, že v rukopise, aby mohl být bez problémů vydán, je třeba, abyste provedl dále uvedené úpravy:

– upravit rukopis podle připomínek v lektorských posudcích,

– zkrátit část rukopisu do roku 1945, zejména u literatury na přelomu století, při tom rozhodněji přihlédnout k proporcionalitě vzhledem k významu jednotlivých autorů i jejich děl (např. velká pozornost je věnována Karáskovi, Dykovi a to i v nepodstatných aspektech oproti Mrštíkovi, Staškovi, Novákové),

– část rukopisu týkající se literatury po roce 1945 rozšířit a prohloubit, jelikož na rozdíl od první části se tu autor vyjadřuje často pouze tezovitě, poněkud zjednodušeně a neurčitě ve formulacích, které vyznívají paušálně a příliš zevšeobecňují (např. str. 301–302, kapitoly Socializace venkova, Nové pojetí dějin, Paměti). V této části věnovat více místa poezii, zařadit i autory nejmladší generace, povšimnout si více i navázání na tradice, vlivu starších autorů,

– v celé práci věnovat více pozornosti dílům, která měla pro jednotlivé autory, jejich vývoj a ideový charakter podstatný význam, oproti dílům, které tyto hodnoty nemají (např. Neumann, Nezval, Biebl, Majerová, Neff),

– stěžejní pozornost věnovat socialistickému realismu i mimo vlastní kapitolu o něm, ukázat jeho podstatu (str. 186),

– v pasáži o kritice zachytit vývoj a podstatu marxistické kritiky vůbec a s ohledem na prohloubení teoretického a výchovného působení a určení publikace (seřadit ve větší šíři Nejedlého názory na literaturu a její úlohu ve výchově nového člověka, věnovat více pozornosti kritickému působení L. Štolla).

Současně bereme na vědomí, že rukopis podle našich požadavků upravíte. Upravený rukopis nám laskavě předejte do 15. května 1978, jak jste přislíbil ve svém dopise ze dne 14. dubna t. r.

V ostatním platí nakladatelská smlouva z 23. 6. 1974 a dohoda z 30. 9. 1977, která je její součástí.

Těšíme se na brzké dodání upraveného rukopisu.

Se soudružským pozdravem

Vojtěch Svarovský
ředitel

doporučeně
(kopie)

Soudružskému nakladatelství
H o r i z o n t
Nekázanka 7
Praha 11

Praha, 30. května 1978

Vážení soudruzi,
odevzdávám Vám rukopis své knihy Česká literatura 20. století po opravách podle připomínek lektorů, univ. prof. Dr. V. Rzounka a s. doc. Dr. Hany Hrzalové, jakož i podle připomínek Vašeho nakladatelství. Výslovně však žádám, abyste do tiskárny laskavě poslali prvopis na silném papíře, až jej přehlédnete a upravíte pro tisk, protože oba průklepy po opravách a vsuvkách nejsou tak čitelné, jako prvopis.

Pokud jde o připomínky v posudku s. prof. V. Rzounka, spojil jsem podle jeho přání zásadu chronologického členění se svým postupem, při němž více přihlížím v letech bouřlivého rozmachu literatury po roce 1945 k ideově politickým hlediskům a problémům, projevujícím se spíše v tematice, než v časové posloupnosti. Jinak v zásadě dodržuji linii časového vývoje.

Přijal jsem upozornění o díle A. Zápotockého a zařadil jsem je na přání s. prof. V. Rzounka hned do úvodu svého výkladu o historickém románu. Přeřadil jsem charakteristiku Jana Kozáka až do oddílu po XX. sjezdu KSSS. Ladislava Fukse jsem však musel ponechat v dřívější skupině s okupační tematikou, protože jeho morbidní pohled na život zneužívaný na Západě od sionistů by v souvislosti se situací po XX. sjez-

du nutně vedl k naprosto negativnímu zhodnocení jeho činnosti.

Upozornění na nutnost rozdělení Nezvalovy tvorby pokládám za správné. Přeřadil jsem popis Nezvalovy činnosti po roce 1945 ze strany 133–134 do oddílu na straně 289–290.

Zmínku o Ivanovi Křížovi jsem vynechal. Návaznost na časovou posloupnost jsem zdůraznil v přidaných kapitolách o nejmladší poezii a próze.

Z názorů s. doc. H. Hrzalové, vyslovených v jejím posudku, většinu přijímám. Při vymezeném rozsahu své knihy jsem však nemohl připomínat odlišná mínění u svých soudů, už také proto, že takový postup by mohl vzbudit v čtenářích dojem, že můj pohled na dějiny je nepodložený a nejistý.

Portrét Terezy Novákové jsem zkorigoval a doplnil. Totéž se týká charakteristiky O. Hostinského a Zd. Nejedlého. Zmínku o J. Durdíkovi jsem zkorigoval a zkrátil. U S. K. Neumanna jsem připomněl jeho nedlouhou spolupráci s hnutím Clarté a pozměnil jsem charakteristiku jeho Rudých zpěvů, aby nesváděla k mylnému výkladu. Zkorigoval jsme i údaje o K. Teigovi, rozšířil jsem portrét K. Biebla. Přestylizoval jsem i věty na straně 15 a 90, aby jejich smysl byl jednoznačný. Odstavec o I. Křížovi jsem vynechal.

Partii o současné poezii jsem rozšířil až na nejmladší básníky.

Pokud však jde o můj soud o Nezvalových baladách a o Otčenáškově knize Občan Brych, nemohl jsem zcela ustoupit od soudů, projevených ve své knize, když jsem o Nezvalovi napsal už v roce 1933 první monografii a i později jsem o něm mnoho psal, aniž by to vzbudilo protest Nezvalův. O Otčenáškově Občanu Brychovi jsem pak obšírně psal ve své studii Typy inteligentů v současné próze, otištěné roku 1958, a její závěry dosud nepokládám za překonané, i když nyní ve své knize připouštím i možnost jiného mínění o této věci.

Doufám, že jsem v hlavních bodech plně využil podnětů a připomínek obou recenzentů mé knihy a děkuji jim za ně.

Pokud jde o přání a připomínky nakladatelství Horizont, odpovídám takto:

Zkrátil jsem rukopis v úvodních partiích, jmenovitě, jak jste si přáli v portrétech Jiří Karáska, V. Dyka, A. Procházky a jiných, a naopak jsem prohloubil portréty V. Mrštíka, A. Staška a T. Novákové.

Rozšířil jsem partii o vývoji literatury po roce 1945, zejména o novou kapitolu Socialistický realismus, a rozšířil jsem kapitoly o socializaci venkova, o historickém románě a pamětech.

Partii o nejnovější poezii a próze jsem dovedl až k činnosti nejmladších autorů z posledních let, tak jak o ní píšu ve svých novinových referátech. Zachoval jsem tu ovšem nevelký rozměr vhodný pro rychlou orientaci o zjevech teprve se vyvíjejících.

Partii o kritice jsem přepracoval a také dovedl až do dneška.

Nebylo snad provést tyto doplňky a úpravy tak, aby plánovaná podoba knihy zůstala zachována, zvláště když čas na tuto úpravu určený byl poměrně krátký. Doufám však, že se mi podařilo zdolat tento úkol tak, aby vedl ke zdokonalení knihy.

Se soudružským pozdravem

Doc. Dr. Fedor Soldan

(originál s vlastnoručním podpisem)

vážený soudruh
prof. dr. Vítězslav Rzounek,
filozofická fakulta UK
nám. Krasnoarmějců
Praha 1

27. 6. 1978

168/78

Milý soudruhu,
já vím, že nebudeš mít žádnou radost, ale přesto počítám, že vzhledem k našim starým přátelským vztahům neodmítneš podívat se letmo na přepracovaného Soldána. Přikládám Ti také opis jeho dopisu, jak věc upravil. Napiš nám k tomu několik řádek.

Moc se omlouvám, že obtěžuji, ale potřebujeme věc nějak dovést ke konci. V době mé dovolené se věcí zabývá naše redaktorka.

Ještě jednou se omlouvám a srdečně Tě zdravím.

Miroslav Macháček
zást. šéfredaktora

(originál)

Posudek na přepracovanou práci F. Soldan: Česká literatura 20. století (Několik poznámek k nové verzi rukopisu)

Autor, jak je zřejmé, rukopis doplnil a provedl i řadu korektur, jak mu byly navrženy v lektorských posudcích. Korektury prospěly kvalitě rukopisu, i při nich ovšem nese text výrazné stopy autorova osobitého přístupu k literatuře a k některým tvůrčím osobnostem a dílům. F. Soldan nekonfrontuje svá stanoviska, ani je neprověřuje porovnáním se stanovisky jinými, neodvolává se na jiné kritiky a teoretiky ani v tom případě, kdy se s jejich soudy, hodnocením v dalším literárněvědném výzkumu běžně pracuje (a ani F. Soldan není výjimka).

Doporučuji k úvaze ještě tyto pasáže, soudy aj.:

Úvod, str. 2 – příliš subjektivistický přístup; formulace „spravedlivě stranický“;

T. Nováková, str. 78d. – chybí mi postižení vývojové, klasické hodnoty díla T. N., ve srovnání s R. Svobodovou, jejíž význam je přeceněn;

J. Hašek, str. 99 – příliš příkrý odsudek většiny literatury o Haškovi, je také zbytečné, aby autor uváděl sám svoje díla;

str. 224 – přeceňuje význam sborníku Nový realismus z r. 1940;

str. 233d. – Rybákův portrét příliš stručný, v podstatě jen vyjmenuje názvy děl;

str. 250 – pochybená a hluboce nepravdivá a mylná je formulace, v níž se tvrdí, že B. Václavek a K. Konrád zkomplikovali záležitost socialistického realismu nevhodnou snahou o smíření soc. realismu a avantgardy, soc. realismu a strukturalismu.

– Celá pasáž svědčí o Soldanově subjektivistickém přístupu; formulace je jednostrannou a nebezpečnou zvlášť z hlediska dnešního poznání vývoje socialistického realismu; znovu přecenění sborníku Nový realismus;

str. 301 – příliš jednoznačně a jednoduše je viděna poezie J. Šotoly; stejně jako Školaudyho;

str. 302 – u J. Skácela snad alespoň větu, která by naznačila dnešní Skácelovo hluboce mylné politické stanovisko a postoj;

str. 318 – u V. Stýblové, Mne odsoudila noc – nevhodná formulace;

str. 321 – u Pluhaře přeceněn román Skleněná dáma; chybí poslední Pluhařova próza;

str. 322 – doporučuji redukovat nebo vůbec nezařazovat L. Bublíka (autor v podstatě jediné knihy); nelze srovnávat s tvorbou J. Kolárové;

str. 326 – obdobně i Alena Vostrá; Hana Bělohradská;

str. 332 – doslova „odbyta“ je charakteristika J. Kozáka; pouze konvenční výčet děl;

str. 334 – J. Vyskočil – totéž co u Vostré, Bělohradské (Soldan směšuje hodnoty, např. na s. 346 nedocenění Fáberova románu Stín bílé skály; přeceněna evidentně Kolečkárna D. Duškové aj.);

str. 375 – odstavec dole – obsahuje tvrzení, které je pouhou Soldanovou domněnkou; kořeny sporů spočívají naprosto jinde; znovu: ryze subjektivisticky zaujatý přístup;

str. 378 – údaje o mně: nejsem docentkou; Kozákova monografie vyšla až po studii Spoluvytvářet skutečnost.

Hana Hrzalová

Poznámka na závěr: doufám, že na knize nebudu uvedena jako lektor, přes všechny korektury nepodává ucelený, pravdivý obraz o č. literatuře 20. století.

(kopie)

Vážený soudruh
doc. dr. Fedor Soldan

184/78 *12. 7. 1978*

Vážený soudruhu docente,
potvrzujeme příjem Vámi přepracovaného rukopisu „Česká literatura dvacátého století“

Přitom mě s. redaktor Macháček za Vaše nakladatelství ujistil již 1. 6 a potom častěji, že ještě během června navštíví s. prof. Rzounka s mým opraveným rukopisem i s mým výčtem provedených úprav a vyžádá si od něho sdělení jeho stanoviska pokud možno již při této návštěvě, když, jak řekl, posudek s. prof. Rzounka má spíše ráz úvahy o tematu než souhrnu konkretních návrhů na úpravu rukopisu.

Šarže třetí

a po jeho prostudování máme ve shodě se s. dr. H. Hrzalovou tyto připomínky:

na str. 2 – úvod, poněkud zmírnit subjektivistický přístup – např. formulace „spravedlivě stranický“

str. 78 – a d. trvá disproporce mezi dílem R. Svobodové a T. Novákové, z níž nejsou postiženy vývojové klasické hodnoty díla

str. 99 – zmírnit příliš příkrý odsudek většiny literatury o Haškovi

str. 224 – nepřeceňovat význam sborníku Nový realismus z roku 1940

str. 233ad – rozšířit Rybákův portrét, který v podstatě jen vyjmenovává názvy děl

str. 250 – zkorigovat tvrzení, že B. Václavek a K. Konrád zkomplikovali záležitosti socialistického realismu nevhodnou snahou o smíření soc. realismu a avantgardy. soc. realismu a strukturalismu. Tato formulace je jednostranná a z hlediska dnešního poznání vývoje soc. realismu nebezpečná, nepřeceňovat ani zde význam sborníku Nový realismus

str. 301 – odstranit zjednodušení chápání poezie J. Šotoly a Školaudyho

str. 302 – naznačit dnešní hluboce mylné Skácelovo politické stanovisko a postoj

str. 318 – odstranit nevhodnou formulaci o díle V. Stýblové: Mne soudila noc

str. 321, 322 + 326 – nepřeceňovat význam Pluhařova románu Skleněná dáma, doplnit poslední Pluhařovu prózu, redukovat či vůbec nezařazovat L. Bublíka (autor v podstatě jedné knihy) – nelze jej srovnávat s tvorbou J. Kolárové – obdobně i u A. Vostré a H. Bělohradské

str. 332 – rozšířit portrét J. Kozáka, hlubší charakteristika

str. 346 – nedocenění Fáberova románu Stín bílé skály oproti např. Kolečkárna D. Duškové

str. 375 – zmírnit subjektivistický přístup, v odstavci dole – objektivně uvést kořeny sporů

str. 378 – v charakteristice H. Hrzalové opravit některé údaje (není docentkou), monografie o Kozákovi vyšla až po studii Spoluvytvářet skutečnost.

Prosíme Vás, abyste tyto připomínky zapracoval do Vašeho rukopisu a upravený rukopis nám odevzdat do 30. srpna t. r. Poznamenáváme, že přepracovaný rukopis jsme rovněž zadali k posouzení s. prof. Rzounkovi, který nám však lektorský posudek dosud neodevzdal, předpokládáme, že jej obdržíme nejdříve 15. srpna 1978. Pokud by se v tomto posudku vyskytly ještě nějaké připomínky, požádali bychom Vás, abyste v jejich smyslu rukopis přepracoval.

Se soudružským pozdravem

Vojtěch Svarovský
ředitel
(kopie)

Soudružskému
nakladatelství Horizont
Praha 1, Nekázanka 7

19. 7. 78

k č.j. 184/78

Vážení soudruzi,
po přečtení vašeho dopisu, datovaného dnem 12. 7. 1978, musím Vám sdělit, že nemohu souhlasit s překvapujícím prodlužováním posudkového řízení při mé knize „Česká literatura dvacátého století“.

Původní lhůta pro ukončení posudkového řízení byla při převzetí rukopisu dne 30. září 1977 stanovena do 31. prosince 1977. Ale posudky s připomínkami jsem dostal po mnoha urgencích až 4. dubna 1978. Přitom oba posudky u Vás delší dobu ležely.

Snažil jsem se urychleně vyhovět připomínkám z posudků a s vynaložením největšího možného úsilí jsem přepracovaný a doplněný rukopis své knihy odevzdal do vašeho nakladatelství dne 1. července 1978.

Ačkoli měly být zkontrolovány jen doplňky a Vámi navržené změny v rukopise, dostal jsem nyní, za šest neděl, jen výpis nových připomínek s. dr. H. Hrzalové, nikoli její úplné

vyjádření k nové úpravě rukopisu. A navíc mně oznamujete, že druhý recenzent, univ. prof. dr. V. Rzounek, Vám dodá své vyjádření k opravenému rukopisu až k 15. srpnu.

Přitom mě s. redaktor Macháček za Vaše nakladatelství ujistil již 1. 6. a potom častěji, že ještě během června navštíví s. prof. Rzounka s mým opraveným rukopisem i s mým výčtem provedených úprav a vyžádá si od něho sdělení jeho stanoviska pokud možno již při této návštěvě, když, jak řekl, posudek s. prof. Rzounka má spíše ráz úvahy o tematu než souhrnu konkretních návrhů na úpravu rukopisu. Protože jsem Vám 1. června 1978 odevzdal 3 exempláře svého rukopisu, nechápu, proč jste jeden z nich nedoručili s. prof. Rzounkovi, ale vyžadujete si dodatečný posudek teprve teď v době prázdnin.

Zbytečným prodlužováním opakovaného posudkového řízení moje kniha zastarává. Nemohu toto zdržení pokládat za náležité. S případným zpožděním ve vydání mé knihy bych se za těchto okolností nemohl smířit, tím spíše, že jde o potřebnou knihu, na kterou veřejnost čeká.

Drobné retuše podle nových připomínek s dr. H. Hrzalové provedu včas, doufám i před lhůtou 30. 8. 1978, kterou mi určujete. Stejně tak jsem ochoten urychleně provést i případné konkrétní retuše rukopisu podle připomínek s. prof. V. Rzounka, budou-li nějaké.

S pozdravem

Doc. Dr. Fedor Soldan
(autorem podepsaný originál)

Fedor Soldan, Česká literatura 20. století
Stran 292

Pročetl jsem znovu rukopis a repliku doc. Soldána na můj posudek. Mám za to, že jde o nedorozumění. Připomínky jsem formuloval k osvětlení metodologického postupu doc. Soldána, který považuji za sporný, přinejmenším za diskusní. Uvedenými připomínkami (ilustrující poznámky) jsem své věcné námitky nevyčerpal. Ani jsem nechtěl, protože si stále myslím, že rukopis pro svou diskusní povahu nepatří do nakladatelství, které má prosazovat ověřený systém myšlení a soudů. Neupírám doc. Soldanovi právo na jeho postup a na jeho soudy. Co mám však dělat, když s ním nemohu souhlasit. Poznámkovat stránku po stránce? Nebudu se proto vracet k problému dějinného vývoje. Z mého posudku a z mých statí je patrno, že hledám takové zpracování dějin, jež zachycuje jejich dynamiku, domácí (tj. český a slovenský) a evropský kontext. Stanovisko doc. Soldána je kardinálně odlišné.

Pojetí dějinného vývoje podle mého názoru spoluurčuje i soudy. Zcela namátkově: Vezměte si soud o Staškových temných vírech (s. 69). Kritika policie znamená krok vpřed v románovém umění? Zcela chybí Staškův vztah k VŘSR, bez něho by nevznikla nová varianta Ševce Matouše. Nebo V. Nezval: Vím, je to těžko napsat jeho medailon. Ale málo platné, balady Roberta Davida měly jiný význam. Stačí si přečíst recenzi Fučíka. A ještě V. Závada. Mimochodem nekončil jako ředitel knihovny. Ale lze třeba sbírku Na prahu charakterizovat, jak to činí Soldán? Vůbec celý jeho portrét jde podle mne mimo toho nejpodstatnějšího, co Závada znamená. Doklady mám ve své monografii. A tak bych mohl pokračovat. Ale proč? nechci psát antidějiny k tomuto rukopisu. Jen znovu opakuji: pro svou diskusní povahu, která nebyla odstraněna, se do Horizontu rukopis nehodí. Jak mu však pomoci na světlo, opravdu nevím.

24. 7. 1978 *V. Rzounek v. r.*

Přiložený posudek s. Rzounka jsem předběžně konzultovali s dr. Rosbekem. Dr. Rosbek navrhuje, abychom posudek – protože je jednoznačně zamítavý – zatím nedávali s. Soldánovi, ale abychom jej po Vašem návratu z dovolené konzultovali na ÚV KSČ. V případě, že dílo nebudeme moci vydat (což je podle dr. Rosbeka pravděpodobné vzhledem k posudku), abychom s. Soldánovi rovnou sdělili, že odstupujeme od smlouvy a vyplatili mu zbytek honoráře, tj. do 75 % zamýšleného honoráře.

26. 7. 78

(opis Rzounkova posudku je doplněn textem připraveným pravděpodobně pro ředitele nakladatelství)

Kniha doc. dr. Fedora Soldana Česká literatura 20. století se dostala do nakladatelství v roce 1974 jako námět. Po projednání v ediční komisi 5. 6. 1974 byla s doc. Soldanem uzavřena smlouva. Autor měl dodat rukopis do konce roku 1974. Jelikož nedodržel termín, a také proto, že v roce 1975 bylo již vyjasněno, že by nakladatelství Horizont nemělo literaturu z této oblasti vydávat, zrušilo nakladatelství smlouvu 6. 6. 1975. Autor s rozvázáním smlouvy nesouhlasil a po soudním projednání této záležitosti bylo rozhodnuto, že autor rukopis nakladatelství předá 30. 9. 1977 a nakladatelství mu vyplatí třetinu honoráře. To se skutečně stalo. Ediční komise byla o situaci informována 26. 1. 1978 a rozhodla, že kniha má být vydána za předpokladu pozitivního recenzního posudku dr. Vítězslava Rzounka a dr. Hany Hrzalové. Oba recenzenti uvedli řadu připomínek, ale i po jejich zapracování autorem zůstaly dále na stanovisku, že Horizont knihu vydávat nemá. Naproti těmto dvěma recenzentům je tu recenze dr. Jaromíra Langa, která končí tímto doporučením: Kniha by měla být urychleně vydána už proto, že známý monopol, udržující se v naší literárněvědné praxi, se zde seriózně vybízí k soutěži.

Nakladatelství se přesto domnívá, že by knihu vydat nemělo a autorovi by mělo zaplatiti zbytek honoráře, který mu v rámci platných předpisů patří.

(originál; bez data a podpisu, pravděpodobně jde o nakladatelské stanovisko, připravené k následným jednáním o soudu rukopisu)

Ministerstvo kultury ČSR

19. 2. 1972

Vážený soudruhu řediteli,
na základě Tvé žádosti jsem nechal posoudit celou záležitost vydání práce Dr. Fero Soldana „Česká literatura dvacátého století“, kterou autor napsal k vydání ve Vašem nakladatelství.

Po zvážení všech okolností není možno práci vydat v nakladatelství Čsl. spisovatel vzhledem k tomu, že vydání obdobné práce bylo nakladatelství již v perspektivě zadáno autorskému kolektivu složeného z našich současných předních literárních kritiků, který dává záruku zpracování textu vysoké úrovně.

Současně jsme uvažovali možnosti vydání této práce ve Vašem nakladatelství přesto, že charakter a téma materiálu se plně neztotožňuje s profilem nakladatelství Horizont. Po všestranné úvaze s přihlédnutím k výsledkům lektorského řízení nepovažujeme toto rozhodnutí za vhodné.

Výsledek našeho vyjádření je založen na objektivním posouzení všech skutečností a kolektivní úvaze předložených podkladů.

Se soudružským pozdravem

Dr. Miloslav Kaizr
ředitel odboru
literatury a divadla MK ČSR

(originál, ručně dopsáno: Prosím o projednání, jak jsme se ústně domluvili /Červenka, atd./)

Vážený soudruh
doc. dr. Fedor Soldan

732/79 *27. března 1979*

Vážený soudruhu,
jelikož bylo rozhodnuto, že nakladatelství Horizont Vaše dílo Česká literatura 20. století nevydá, dal jsem ve smyslu odst. 7 nakladatelské smlouvy, uzavřené s Vámi 23. 6. 1974 ve znění dodatku ze dne 30. 9. 1977, příkaz honorářové účtárně, aby Vám poukázala 75 % smluvního honoráře po odečtení vyplacené Vám již zálohy.

Současně Vás prosím, abyste si dohodl se sekretářkou redakce, kdy si převezmete kopii Vašeho rukopisu, který zůstává Vaším majetkem. (Originál s 1 kopií jsem Vám zaslal doporučeným dopisem 21. 9. 1978).

Se soudružským pozdravem

Vojtěch Svárovský
ředitel
nakladatelství Horizont

Informace o ukončení případu s. doc. Fedora Soldana

Vzhledem k tomu, že i po úpravách, které s. Soldan po recenzích ve svém rukopisu Česká literatura 20. století provedl, oba recenzenti (dr. Hrzalová a dr. Rzounek) shodně prohlásili, že rukopis nelze vydat, požádal jsem v dohodě s pracovníkem oddělení agitace a propagandy s. Červenkou o stanovisko ministerstvo kultury ČSR. Ministerstvo dopisem, podepsaným ředitelem odboru literatury, sdělilo, že po objektivním posouzení skutečností a kolektivní úvaze nepovažují vydání rukopisu s. Soldana za vhodné.

Celá situace byla projednána v sekretariátu tajemníka ÚV KSČ s. Fojtíka s vedoucím se-

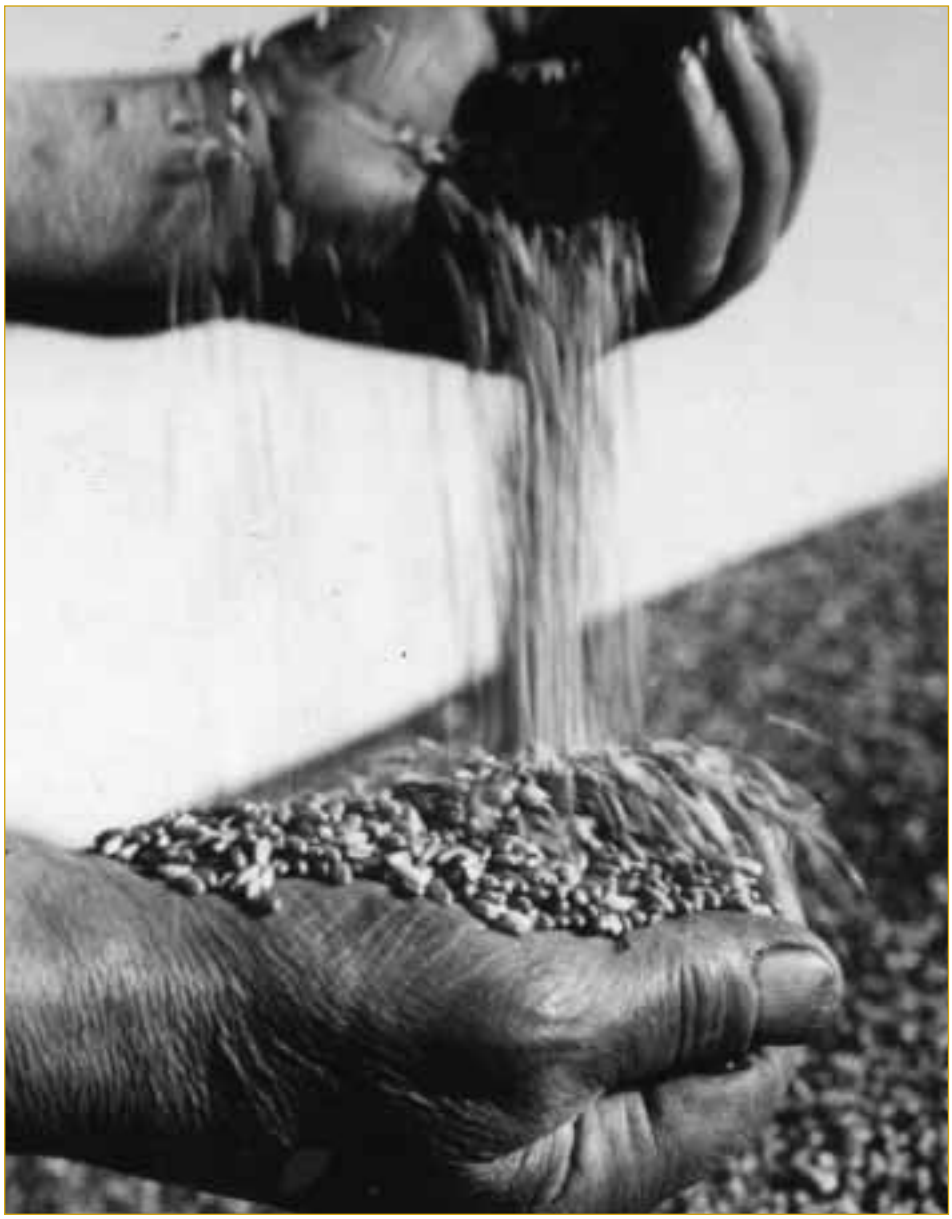

kretariátu s. Vondráčkem za přítomnosti s. Červenky z odd. agitace a propagandy, s. Jozefa Popelky, ved. tajemníka ÚV Socialistické akademie ČSSR, a ředitele nakladatelství Horizont s. Svarovského a přijat závěr, že dílo vydáno nebude, s. Soldanovi budou uhrazeny všechny náležitosti, vyplývající ze smlouvy.

Toto jsem sdělil s. Soldanovi dopisem ze 27. března 1979 a dal jsem příkaz honorářové účtárně k propočtení těchto nároků.

12. IV. 79

M. Macháček

(opis; zdá se, že jde o celkové shrnutí situace pro archivní účely, podpis i datum psáno ručně)

Poznámky

Hana Hrzalová (1929), literární historička a kritička, představitelka normalizační marxistické literární vědy. Od roku 1952 pracovala v Ústavu pro českou literaturu, posléze v Ústavu pro českou a světovou literaturu ČSAV. V roce 1981 byla pověřena vedením ÚČSL, v r. 1985 se stala jeho ředitelkou. Od r. 1989 v důchodu. Monografie: *Julius Fučík* (1973; přeprac. 1975), *Jan Kozák* (1977), *Bohumil Říha* (1981).

Jaromír Lang (1914–1979), poněkud obskurní profesor české literatury, mj. působil na Univezitě 17. listopadu v Praze a na FF UP v Olomouci. „Odborník" na S. K. Neumanna, ideologicky patřil v kultuře konce šedesátých let 20. století k „ultras" (Famíra, Štoll). Monografie: *Neumannův Červen* (1974).

Miroslav Macháček (1917–1988), básník, editor, publicista. V letech 1960–1974 ředitel Parku kultury a oddechu Julia Fučíka (PKOJF). V letech 1975–1980 vedoucí redaktor nakladatelství Horizont (viz Josef Hiršal: *Vínek vzpomínek* – pražská skupina, surrealista Macháček). Monografie: *Vítězslav Nezval* (1980), *S. K. Neumann* (1985).

Vítězslav Rzounek (1921–2001), literární historik, kritik a editor, normalizátor české literatury. V letech 1953–1961 na Vysoké skole stranické ÚV KSČ, poté na Filozofické fakultě UK až do důchodu v r. 1989 (v letech 1967–1972 kulturní přidělenec na čs. velvyslanectví v Římě). Od šedesátých let oponent všech jiných literárních směrů než socialistického realismu. Monografie: *Vilém Závada aneb O smyslu poezie* (1978), *Ivan Skála* (1980), *Jan Otčenášek* (1985). Pro potřeby STB posuzoval ineditní literaturu.

Fedor Soldan (1903–1979), literární historik a kritik. V letech 1929–1938 byl zaměstnán v *Ottově slovníku naučném nové doby*, od r. 1938 na ministerstvu zahraničních věcí, pak na ministerstvu školství. V r. 1946 dostal čtyřletý distanc od Syndikátu spisovatelů za svoji protektorátní žurnalistickou činnost. Poté pracoval v nakladatelstvích a ve školství. Monografie: *Karel Hlaváček, typ české dekadence* (1930), *Jiří Wolker* (1964; přeprac. 1972), *J. S. Machar* (1974).

OPA ÚV KSČ, oddělení propagady a agitace ÚV KSČ

ÚML, myšlen Ústav marxisu-leninismu ÚV KSČ, založen v roce 1970, „teoretické" pracoviště s právem udělovat vědecké tituly

VŠP KSČ, Vysoká škola politická KSČ, tzv. vokovická Sorbonna, absolventi získali titul RSDr.

Připravil

Jakub Šofar

Šarže třetí

(I. sjezd československých novinářů 23. a 24. října 1948, sbírka projevů, referátů a resoluce. Předmluva Antonín Nedvěd. Redakce Jiří Hronek. Svaz československých novinářů, Praha, 1948)

Hlavní heslo sjezdu:

Učit se od lidu

– učit lid.

I. sjezd československých novinářů 23. a 24. října 1948

Z dopisu prezidenta republiky Klementa Gottwalda, který přečetl odborný rada František Nečásek z kanceláře prezidenta republiky (Nečásek byl jakýsi Gottwaldův „umělecký“ poradce). *Řekl jsem, že náš tisk již vstoupil na novou cestu. Je však třeba pevně a směle po ní vykročit a jít vpřed.*

Čtěte pozorně a kochejte se gradací: vstoupit, vykročit a jít vpřed. Někteří vstoupili, ale nevykročili, někteří vykročili, ale nešli vpřed. A aby se to celé spojilo, je třeba dodat: někteří šli vpřed, ale nevstoupili (ale to je problém všech civilizací, že lidi jdou, ale vůbec nevědí, po jaké cestě se to vlastně vydali).

Z nadúrody výtečných projevů a referátů vybírám jeden nadčasový o obázkových časopisech.

Jan Kliment: Problémy obrázkových časopisů I.

Bylo by nesmyslné, chtít hodnotit význam tisku a opominout při tom tak důležitý faktor, jakým jsou obrázkové časopisy. Časopisy, na které se obvykle zapomíná a ovšem neprávem. Vždyť právě tyto obrázkové časopisy jsou, či lépe by mohly a měly být mocným nástrojem výchovy mas obyvatel.

Proč právě obrázkové časopisy jsou přímo předurčeny sehrát tak velevýznamnou úlohu v dnešních úkolech tisku vůbec?

Za prvé proto, že svým způsobem mluvy kladou menší nároky na čtenáře a jsou

tudíž srozumitelnější než denní tisk. Za druhé proto, že díky tomu zabíhají do širšího okruhu především indiferentních čtenářů, kteří by po denním tisku sotva sáhli, kteří však prolistují obrázkový časopis u zubaře nebo u holiče, všude, kde jsou nuceni čekat, a za třetí proto, že proti dennímu tisku mají obrázkové časopisy mnohem delší život, zůstávají mnohem déle v rukou čtenářů, jsou půjčovány a schovávány.

Z toho všeho ovšem přímo vyplývají velké úkoly obrázkových časopisů. Ony mohou a budou musit, poněvadž to zatím dělají pramálo, být velmi účinným vychovatelem a vychovatelem nejširších mas, organisátorem práce a budovatelského nadšení, připravovatelem neuvědomělých či dosud málo uvědomělých čtenářů pro další působení tisku neilustrovaného. Podíváme-li se na současný stav, poznáme i bez zvlášť hlubokého studia, že tyto úkoly splňuje náš obrázkový tisk prozatím jen velmi skrovně. I když je nutno zaznamenat někde dobrou vůli a snahu, vnitřně se odlišit od minulé tradice podobných časopisů z předmnichovské republiky, myslím tu Naše vojsko,

Haló, nedělní noviny, Svět sovětů, přece zbytky staršího nazírání na obrázkové časopisy a jejich význam a účel jsou dosud kormutlivě značné.

Obrázkové časopisy zůstávají vcelku na platformě komerční, aby se dobře prodávaly, hoví vkusu, resp. nevkusu svých čtenářů, zvyklých na Pražské ilustrované zpravodaje, Pražanky a podobný škvár, zůstávají v zajetí bez ideové zábavnosti a samy jako by nestály o to, plnit své výchovné a uvědomovací poslání a tím pomáhat naší cestě k socialismu.

Nutno konstatovat, že i náš oficiální časopis Svět v obrazech má ještě mnoho co dohánět, aby se stal dokonalým. Některé časopisy pak přímo zabředají do kalných vod bezideovosti a jejich cena je přímo neúměrná obsahu. Uveďme zde na prvém místě neudržitelný stav časopisu Beseda naší rodiny, který za 3 Kčs nabízí pouhých osm stran pochybného čtení včetně inserce. Do této kategorie patří časopis Vlasta, vydávaný Radou čs. žen, nepřekonávající celkem nijak slavnou tradici melantrišské Hvězdy, a Květen, vydávaný ROH, se svou nechvalně populární Zuzankou, ničící vkus čtenáře a znevažující mravenčí snahu kulturních pracovníků. Místo výchovy odvádějí tyto obrázkové časopisy pozornost čtenáře od aktuálních otázek zcela po kapitalistickém způsobu. Květen tím, že Zuzankou se dokonce chlubí, zatím co by úplné mlčení bylo tu pouhou zdvořilostí, Vlasta svou naprostou nedůsledností, s jakou na př. odsuzuje dlouhé sukně na jedné straně, aby je i obrázky doporučovala na příští [?], a Beseda svými pochybenými romány Růženy Utěšilové „Ďábel Kamila Irvina“ a Cenka „Vyzvědačka B 7“.

Právě soudruzi z obrázkových časopisů by měli velmi pozorně sledovat toto sjezdové jednání. Vždyť naše obrázkové časopisy mají zřejmě dosud málo jasno v otázkách své odpovědnosti a svých úkolů.

Je povinností našeho obrázkového tisku, stejně jako je povinností všeho našeho tisku, mluvit pravdu. A mluvit pravdu znamená ukazovat skutečnost, vidět skutečnost a žít ji. A naše skutečnost je lidová demokracie. Skutečnost, to je hrdinství našich pracujících. Skutečnost, to nejsou „zábavné“ zajímavosti, skutečnost nejsou reportáže o zázračných duchovních lékařích, spiritistech v Anglii, jak je přinesla na př. ve svém 31. letošním čísle Beseda naší rodiny. Skutečnost, naše skutečnost, to není zpráva o paní Raushové z Pittsburgu, která se rozvádí se svým manželem, poněvadž ji po 8letém zvyku bije nyní kromě vánočních svátků také v jiné svátky v roce, jak tuto zábavnou sensaci přineslo v září letošního roku Naše vojsko. Naše skutečnost, to je únor, to je naše pětiletka, to jsou naši hrdinové pracovních dnů. Tuto skutečnost musí vidět náš obrázkový tisk, poněvadž nevidí-li ji, lže! A jest jeho povinností mluvit pravdu, hájit pravdu a poznat pravdu.

Společným, bohužel zlým jmenovatelem všech obrázkových týdeníků je naprostý nedostatek plánovitosti. Z tohoto nedostatku logicky vyplývá: buď si redakce neuvědomuje své úkoly, anebo není s to je zvládnout.

A přece, kolik možností se tu přímo nabízí pro zdar práce! Je možno přece zapojit skutečné umělce, literáty i výtvarníky, jak o tom mluvil krásně odpoledne s. Drda. Je možno hledat nové, mladé talenty. Spojením změny formální stránky s ideovým jasnem, s připravovaným operativním plánem by se dospělo k tomu, že by současně s výchovou politickou a občanskou nenásilně a samozřejmě byla uskutečňována výchova umělecká a kulturní.

V našich kinech běžel v těchto dnech film „Ruská otázka“. Je smutným faktem, že ani jeden z našich obrázkových časopisů nedovedl z tohoto filmu udělat opravdovou sensaci. Tady jde o obhajobu spravedlnosti, o obhajobu míru, o obhajobu lidské cti. Kam jsou zahleděni naši redaktoři, že nedokázali rozeznat, že o této věci, o tomto filmu, o této události je nutno mluvit?

K tomu všemu, co jsem několika slovy načrtl, je však zapotřebí především jedno: zaktualisovat obsah obrázkových časopisů, nadplánovat práci, vyškolit a školit politické redaktory. Jen tak přestanou tyto časopisy čekat na to, co se stane, a začnou samy připravovat, vést. Tak si uvědomí redaktoři těchto časopisů nesmírnou závažnost své práce a z toho vyplývající vysokou odpovědnost.

Potom se stanou obrázkové časopisy zrcadlem našeho slavného dneška, které bude odrážet své paprsky dokonce do budoucnosti. Místo zajímavostí z ciziny, místo toho, že „Conchita se býků nebojí“, jak zněla jedna obrázková reportáž, tuším v Květnu, otištěná jen proto, že ji právě dodala západní agentura, místo takových bezideových reportáží objevily by naše časopisy, že mohou otisknout skutečný život, i jak vypadá dnes u nás, i jak vypadá v kapitalismu. Naše časopisy přestanou být zdrojem vydělávání peněz a stanou se mocnými pomocníky lidové demokracie. Budou popularizovati vědu, techniku, vyklák[?]at nejsrozumitelněji – neboť to je jejich výsada – současnost a tím budou bojovat za stále lepší zítřky.

Tehdy se stanou vysoce ideovými časopisy, zlomí pouto, které je ještě poutá s minulostí, přestanou pošilhávat po třpytných, ale chorobou prožraných vzorech na Západě a začnou vytvářet nové tradice, tradice bojovného, lidově-demokratického obrázkového tisku, učícího se od lidu a učícího lid.

Důležitá sousloví k zapamatování (možná se budou jednou hodit): ideová zábavnost; mravenčí snaha kulturních pracovníků; skuteční umělci, literáti i výtvarníci; ideové jasno; nadplánovat práci.

Zpracoval ideologický tajemník ZO DA

Jakub Šofar

V příštím čísle (vychází 1. dubna 2010) rozhodně nenajdete:

Polyheuristický rozbor
berlínských textů
Petra Borkovce

Žertovný sloupek
Ivana Odila Štampacha
Dominikáni a dominy

Výběr z nejlepších nekrologů
Jana Rejžka
s názvem *Dobro došli*

Na shledanou příště!
Ne za pomente!